EKİM

İşçi sınıfının kurtuluşu kendi eseri olacaktır

BÜTÜN ÜLKELERİN PROLETERLERİ, BİRLEŞİN! Sayı:42 Mart 1991

Ehlileştirme planları

Körfez savaşının emperyalist galipleri şimdilerde bunun sonuçlarını en iyi şekilde değerlendirmek çabası içindeler. Bu amaçla kendi aralarında ve Ortadoğu'nun gerici-işbirlikçi rejimleriyle hummalı bir diplomatik trafik yürütüyorlar. Peşinen düşündüklerini uygulamaya sokmak, savaşla elde ettikleri üstünlüğü bölgeye yönelik askeri ve siyasal planlarına dayanak yapmak istiyorlar.

Neydi bu planlar? İlkin, istikrarsız, çekişmelere ve kaynaşmalara sahne bir bölge olan Ortadoğu'daki iktisadi ve siyasal çıkarlarına dolaysız askeri bekçilik yapmak, bu çıkarları tehdit edecek devrimci gelişmeleri, bu arada Irak örneğinde görülen türden "aykırı davranış"ları zor kullanarak ezmek üzere, bölgedeki askeri varlıklarını kalıcılaştırmak. İkincisi, bu aynı amaca yönelik olarak bölgenin gerici-işbirlikçi rejimlerini belli örgütler/paktlar içinde birleştirmek ve bunu belli bir biçimde İsrail-'in siyonist varlığının güvencesine de dönüştürmek. Ve üçüncü olarak, bölgedeki emperyalist düzen ve gerici iktidar için ciddi bir tehditken, bölge devrimleri için son derece önemli olanakların ifadesi Filistin ve Kürt sorunlarını denetim altına almak, uzlaşmaya ya da işbirliğine yatkın öğelerin de yardımıyla bu sorunları emperyalizmin çıkarları doğrultusunda gerici sözde çözümlere bağlamak.

Özellikle ABD emperyalizmi bu planları uygulamak için yoğun bir çaba içinde. İlk amaca şimdilik ulaşılmış bulunuluyor. İkincisi için şu günlerde yoğun girişimler var. Fakat gerek emperyalist odakların kendi iç çelişkileri, gerekse bölgedeki gerici rejimlerin kendi aralarında varolan, karmaşık çıkar ve hesaplardan kaynaklanan çelişkiler, belli bir bileşim ve biçimi bulmanın pek de kolay olmadığını gösteriyor. Üçüncüsüne gelince, emperyalistler şimdiki konumlarıyla bu alanda belli bir inisiyatif kazanmış olmakla birlikte, sözkonusu sorunların kapsamı, derinliği, sahip oldukları devrimci dinamikler, yarattıkları devrimci birikim ve gelenek gözönüne alındığında, emperyalist planların başarı şansı kalmıyor. Kürt ve Filistin sorunları bölgenin emperyalist-gerici düzeninden kaynaklanmaktadırlar. Bu düzen parçalanmadan, sömürgecilik ve siyonizm ile onların gerisindeki emperyalizme darbe vurulmadan az çok tatmin edici bir çözüme kavuşamazlar, sorun olarak kalmayı sürdürürler.

Körfez savaşını kazanan emperyalist-gerici koalisyon böylece eski biçimiyle "Irak sorunu"nu çözmüş oldu. Ama tam da bu yolla çok daha kapsamlı bir yeni "Irak sorunu"nun da önünü açmış oldu. Şu an Irak'ta iki ayrı nitelikte halk ayaklanması var. İslami temeldeki Şii ayaklanması ile ulusal temeldeki Kürt ayaklanması. Özellikle ikincisi üzerine yoğun diplomasiye konu gerici hesaplar olmakla birlikte, emperyalizmin kontrolü elde tutması kolay görünmüyor. Uzlaşmacı-işbirlikçi Kürt örgütlerinin güvence ve yardımları bu kontrolü sağlamaya yetmez. Türkiye Kürdistanı'ndaki hareketin konumu ve etkisi bile tek başına buna engeldir. Irak'taki gelişmeler bölgeyi iyice karıştıracak, mevcut ilişkilerde ve dengelerde yeni sarsıntılar yaratacaktır. Saddam rejiminin belini kırmak emperyalizme bölgede arzuladığı istikrar ve düzeni verecek gibi görünmüyor.

Körfez bunalımı ve savaşından umduklarını bulamayan Türk burjuvazisi, Kürt hareketindeki gelişmelerin ve Batılı emperyalistlerin bu soruna ilişkin politika ve hesaplarının etkisiyle, geleneksel politikasını biçim olarak değiştirmek çabasında. İnkar politikasından "Kürtlerin hamiliği" politikasına geçişin sancıları

yaşanıyor. Sancılar bu politikanın taşıdığı ağır risklerden geliyor. Burjuva propaganda bu değişimi "Kürt reformu" olarak sunuyor. Bir bakıma öyle. Ama tam da, o bir çok tarihsel örnekte görülen türden, devrimi, devrimci gelişmeyi boğmak amacıyla zorunluluk olarak olduğu kadar bir taktik olarak da gündeme getirilen türden bir reform. Burjuvazi bu politikaya Kürtler içinden işbirlikçiler bulmak gayretinde.

Bir çok amacı iç içe taşıyor "Kürt reformu". İlkin ve öncelikle, Türkiye Kürdistanı'nda zaman zaman kısmi ayaklanmalara varabilen geniş ve militan bir halk desteğinde gelişen devrimci ulusal hareketi zayıflatmak, bu harekete destek veren halk kitlelerinde tereddütler yaratmak, bu yolla hareketi ezmek için daha uygun koşullar elde etmek. İkinci olarak, Irak Kürt örgütleriyle girilmiş olan ilişkileri bu yolla daha da geliştirmek, bunda başarı sağlandığı ölçüde Irak Kürdistanı'nı vesayet altına almak, böylece hem bu ilişkilerin etkisiyle "içteki" yangını yatıştırmak ve hem de tarihsel rüya Musul-Kerkük'e bir başka biçimde ulaşmaya çalışmak. Üçüncü ve belki de uzun vadede en temel hedef olarak ise, Kürt sorunu bu yönetemlerle yumuşatıp yatıştırıldığı ölçüde, Türkiye işçi sınıfını temel bir müttefiğinden, Türkiye devrimini temel bir dinamiğinden yoksun bırakmak. Tüm bunlar sömürgeci burjuvazi için kağıt üzerinde kuşkusuz güzel hesaplar; Kürt reformistlerinin "Kürt reformu"na sıcak bakmaları da umut verici. Nedir ki Kürdistan'ın en büyük parçasında, bizzat Türk burjuvazisinin elde tuttuğu parçada, reform planlarına sığmayacak toplumsal dinamiklere ve siyasal önderliğe kavuşmuş bulunan Kürt ulusal hareketinin, köklü değişimler geçirmediği sürece, bu hesapları boşa çıkaracağı hemen hemen kesindir. "Kürt reformu"na karşı gerici cephe içindeki tepkiler ve tereddütler bu gerçeği görmekten, hissetmekten geliyor. Kürtler üzerine hesaplar Türk burjuvazisi içindeki çatlakları büyütecek gibi görünüyor. Öte yandan, tüm Cumhuriyet dönemine damgasını vurmuş inkarcı politikadan bu keskin dönüşün ters tepmesi, Kürt halk kitlelerinin ulusal bilincini daha derinden uyandırması, ulusal haklarını eksiksiz elde etmek için daha kararlı bir mücadeleye itmesi de beklenebilir. Türk burjuvazisinin muhtemel kazancı şu olacaktır: Kürt üst sınıflarının yanısıra, Kürt orta tabakalarının bir kısmını ve onların reformist örgütlerini kendi planlarına kazanmak. Bu bir kayıp sayılmamalıdır. Zira devrimci işçi hareketinin henüz zayıf olmasının da etkisiyle kısa vadede belli sıkıntılar yaratsa bile, uzun vadede kesin olarak Kürt devrimci hareketini güçlendirecek, onu Kürt burjuvazisinin muhtemel etkisinden koruyacak, gerçek müttefiklerine, Türkiye devrimci hareketine ve işçi sınıfına yaklaştıracaktır. Hiç kuşkusuz, Türk burjuvazisinin "Kürt reformu" ile planladığı amaçlara ne ölçüde ulaşabileceği, Türkiye devrimci ve işçi hareketindeki gelişmelere de dolaysız olarak bağlıdır.

Konumunu sağlamlaştırmak ve devrimci gelişmelerin önünü almak için tekelci burjuvazinin gündeme getirdiği bir öteki reform planı, ünlü 141 ve 142. maddelerde tasarladığı değişikliktir. Bu yeni bir girişim değil, ama artık uygulanacağa benziyor. Bir şartla: yeni bir "terör yasası" eşliğinde! Adalet Bakanı'nın bu açıklaması "reform"un sınırlarını ve amacını da veriyor. Reformist solu düzenin içine almak ve yığınlara sahte sol bir alternatif olarak sunmak, ama öte yandan, bu yolla yaratılan sis perdesinin gerisinde, devrimci örgütlere karşı daha acımasız bir savaşı gündeme getirmek ve "terör yasası"yla da bunu meşrulaştırmak. 141-142 tartışmalarına devrimci örgütleri hedef alan yoğun bir terör eşlik etmektedir. Peşpeşe örgüt operasyonları, dozu iyice kaçmış sistematik işkence ve sık sık yaşanan işkencede ölümler, şu "reform" günlerinin kaba gerçekleridir.

Sonbaharda yeni bir kabarma yaşayan işçi hareketi, Körfez savaşıyla gündeme getirilen uygulamaların da etkisiyle geçici ve göreli bir durulma içinde şu günlerde. Bugüne kadar ki gelişme seyrine uygun olarak, yeni ve bir kez daha kendinden öncekini de aşacak bir kabarış beklenmelidir. Bunun şimdiden belirtileri var. Fabrika işgallerinin çoğalması hareketin biçim olarak da yeni bir evreye girmekte olduğunu gösteriyor.

Sermayenin gerici "reform" planlarını bozmak, taktiklerini ve devrimci hareketleri tecrit edip ezmek politikalarını boşa çıkarmak, komünistlerin ve devrimcilerin işçi hareketinin sunduğu olanakları ne ölçüde değerlendirebileceklerine sıkı sıkıya bağlıdır.

EKİM

Kürt sorununda gerici senaryolar

Ekim'de, Körfez krizi ve bununla birleşen savaşın amacının sadece Saddam'ın dizginlenmesiyle, petrol alanlarına hakim olmakla ilgili olmadığı, aynı zamanda, emperyalizmin devrimci kaynaşmalar alanı olan Ortadoğu'da statükoyu kendi çıkarları doğrultusunda yeniden biçimlendirme arzusuyla da doğrudan bağlantılı olduğu sık sık yazıldı.

Emperyalistler buna "Ortadoğu'da yeni düzen" diyorlar. Bu düzenin en önemli unsurlarından birinin de, Kürt sorununu emperyalizmin çıkarlarına uygun çözmek olduğu son dönemdeki girişimlerle bir kez daha görüldü.

Kürt sorununun en önemli muhataplarından birisi, kuşkusuz Türk burjuvazisi idi. Çünkü Kürt sorunu diğer parçalarından farklı olarak, Türkiye'de, devrimci bir temelde sömürgeci burjuvaziyi zorluyor ve her geçen gün kitlesel direnişlerle hem Türk burjuvazisini, onun şahsında emperyalizmi, hem de Ortadoğu'da yaratacağı etki ile emperyalizmin bölgesel çıkarlarını doğrudan tehdit ediyordu. Bu sorun çözülmeliydi!..

Savaşın askeri boyutunun sona ermesiyle Kürt sorun,u bölgenin en önemli sorunlarından biri olarak ortaya çıktı. Başta Türk burjuvazisi olmak üzere, dünya burjuvazisinin belli merkezlerinin son dönemde önemli bir gündemi haline geldi. Irak'taki reformist Kürt örgütlerinin temsilcileri, savaş sırasında Batılı emperyalistlere açıktan politik destek verdi. Bununla da yetinmediler, İngiltere, ABD ve Fransa başkentlerinde savaş sonrası düzenlemelerle ilgili emperyalistlerle pazarlıklar yaptılar, kendilerinden emperyalizme zarar gelmeyeceğinin güvencesini verdiler. Bu gerici diplomasi trafiğini Irak Kürdistan'ında kitlesel ayaklanmalar ve sert çatışmalar izledi. Lübnan'da Irak muhalefet grupları biraraya gelerek planlar yaptılar. Aynı dönemde, Talabani ve KDP temsilcisi Ankara'yı ziyaret ederek Dışişleri ve MİT yetkilileriyle görüşmeler yaptılar. Aslında bu görüşmelerin daha önce de yapıldığı ortaya çıktı bu arada. Ama son görüşme açıklandı ve bu politik gündemde dalgalanmalar yarattı. Bunların arkasından İsveç'te Kürt Konferansı düzenlendi. ABD Dışişleri Bakanı ise bölge ülkelerindeki temaslarla yeni ABD planını netleştirmeye çalıştı.

Bütün bunların ortaya çıkardığı gerçek şudur: Batılı emperyalistler ve Türk burjuvazisi, bölgedeki yeni düzenlemelerle devrimci Kürt hareketini tasfiye etmenin planlarını yapıyorlar.

Bu planın bir öğesi, Irak'taki reformist Kürt örgütlerinin denetiminde Irak'ta bir Kürt özerk bölgesi oluşturmaktır.

ABD emperyalizmi bunu yaşama geçirmekle bölgede genel olarak egemenliğini sağlama almanın yanısıra, bölgedeki devrimci odaklardan biri olan Kürt ulusal hareketini kontrolüne almayı amaçlıyor. Öte yandan böyle bir etkinlik, bölgede emperyalizmin istikrarını tehdit edecek Irak'ı kontrol etmenin de bir aracı olacak.

Türk burjuvazisi de kendi gerici amaçlarına bağlı olarak bölgedeki gelişmelerde aktif bir rol oynamaya ve Irak'taki Kürt hareketiyle ilgilenmeye çalışıyor. Bu yolla öncelikle Türkiye Kürdistanı'ndaki devrimci ulusal hareketi tecrit etmeyi, sonra tasfiye etmeyi planlıyor. Öte yandan ise, yıllardır hayalini kurduğu Musul-Kerkük petrol bölgesine ulaşmada reformist Kürt hareketlerini kullanmak istiyor."Kürtlerin hamiliği" rolüyle ifade edilen emperyalist amaçlardır aynı zamanda.

Türk burjuvazisi sadece Irak'taki Kürt reformistlerine değil, Türkiye'deki Kürt reformistlerine de dayanarak devrimci ulusal hareketi tasfiyeyi planlıyor. "Kürtçeyi serbest bırakma" veya gelecekte bir kısım kültürel haklarda taviz politikası aynı zamanda reformist Kürt hareketini yedeğine alarak devrimci Kürt hareketini açmaza alma politikasının bir sonucudur.

Aslına bakılırsa, Türkiye'de sömürgeci burjuvazinin "reform" planlarının üzerine yatacak geniş bir reformist çevre de var. Özal'ın son girişimlerine belli kesimlerden verilen "destek" bunu gösteriyor. Kürt burjuva-feodal güçler ve küçükburjuva reformistleri, devrimci ulusal hareketin temsilcisi olarak PKK'nın bugünkü etkinliğinden büyük huzursuzluk duyuyorlar, ve kuşkusuz özellikle birinciler onun tasfiyesini istiyorlar. PKK'nın tasfiyesinin kendilerinin "Kürtlerin temsilcisi" olarak sömürgeci burjuvazi ile işbirliğini kolaylaştıracağını düşünüyorlar.

Tarihsel deneyimin de ışığında şu rahatlıkla söylenebilir; Türk burjuvazisinin hamiliğine sığınan reformist hareketi yeni trajediler bekliyor. "Kürt hamileri"nin çok olduğu ve bu hamiliğin her seferinde Kürt halkının kitlesel katliamlarıyla sonuçlandığı bir politik coğrafyada yaşıyoruz.

Bugün Kürt sorununda devrimci çözümlerde direnmek, emperyalizmin ve bölgedeki gerici devletlerin "hamilik" rolüne karşı çıkmak sadece Kürt hareketinin değil, bölgedeki devrimci hareketin geleceği bakımından da yaşamsal önem taşıyor.

Türk burjuvazisinin beklentilerini bugün en atak bir şekilde T. Özal dile getiriyor, daha ötesi bunu yaşama geçirmek için aktif girişimlerde bulunuyor. Bu beklentiler Türk burjuvazisinin bütününün beklentileridir. Şu var ki burjuvazisinin bütün kesimleri bu beklentilerin bugün yaşama geçirilebileceğine inanamıyor, önemli bir kesim kararsızlık geçiriyor. Talabani'nin Ankara'ya gelmesiyle ortaya çıkan tepkiler bunu anlatıyor. Bu nedenle de Özal'ın politikaları maceracı bulunuyor, "Dimyata pirince giderken evdeki bulgurdan olma" durumuyla karşı karşıya kalınacağından korkuluyor. Bu durum, burjuvazinin kendi iç çelişkilerini de derinleştiriyor.

Kürt sorunuyla sadece Batılı emperyalistler ve Türk burjuvazisi ilgilenmiyor. Bölgede önemli bir rol oynayan İran ve Suriye gericiliği de, Kürt sorunuyla yakından ilgileniyor. Çünkü Kürt sorunu bu ülkelerin de önemli bir başağrısı. Onlar da "Kürtlerin hamisi" olmaya aday durumda. Bu bugüne has bir şey de değil; onlar bu konuda Türk burjuvazisinden de deneyimli sayılırlar.

Bütün bunlar Kürtlerin bölgede emperyalizm ve bölgedeki gerici statüko için büyük bir kriz odağı ve öngörülen planları altüst edecek bir potansiyele sahip olduğunu da ortaya koyuyor.

Planlar ve amaçlar bir yana, gelişmeler Türk burjuvazisinin beklemediği açmazlarla karşı karşıya kalması olasılığını da güçlendiriyor.

Gelişmeler Kürt sorununu uluslararası bir sorun haline getiriyor ve Türk burjuvazisi Kürtleri inkar politikasına dayanan resmi tarih tezilerini yalamak zorunda kalıyor. Bugün artık milyonlarca Kürt'ün Türkiye'de yaşadığı, belli bir coğrafyada yoğunlaştığı ve Kürt sorunu diye bir sorunun olduğu herkes tarafından dile getiriliyor. Tüm bunlar, Türk burjuvazisinin, tarihsel açmazlarından biri olan Kürt sorunu konusunda büyük bir baskı ile karşı karşıya kalmasının zeminini güçlendiriyor.

Öte yandan bütün gerici planlara rağmen, PKK önderliğindeki devrimci ulusal hareket devrimci bir çözümde direniyor, politik etkisini her geçen gün daha fazla artırıyor. Son dönemdeki Kürdistan'daki kitlesel direnişler, Türk burjuvazisi ve emperyalizmin gerici senaryolarını yaşama geçirmesinin kolay olmadığını gösteriyor.

Devrimci Kürt ulusal hareketi ezilmeden emperyalizmin de, Türk burjuvazisinin de "rahata" ulaşması olanaklı değildir. Zira devrimci ulusal hareket bugün daha çok Türkiye Kürdistan'ında yoğunlaşmış olsa bile, tüm bölgeyi etkiliyor.

Öte yandan, emperyalizmle uzlaşma içinde bulunan Kürtreformistlerinin önderliğinde de olsa Irak'ta bugün bir Kürt ayaklanması yaşanıyor. Bu ayaklanma sonucunda ortaya çıkacak durumun emperyalizmin planlarına ne ölçüde yanıt vereceği de tartışmalıdır. Kürt ayaklanması diğer ülkelerdeki Kürtleri de etkileyerek, bölge gerici devletlerini ve onların şahsında emperyalizmi tehdit eden bir odağa da dönüşebilir. Türk burjuvazisinin bir kesimini kaygılandıran da böyle bir olasılığın gerçek haline gelmesidir.

Burjuvazinin gerici planlarını yaşama geçirmesinin önündeki tek engel devrimci Kürt hareketi değildir. Burjuvazi içte büyük açmazlarla karşı karşıya. Ekonomik ve politik açmazlar bir yana, yaygın bir işçi hareketi, istikrarlı bir hareket olarak ve politik bir önderlik altında gelişmese de burjuvazi için her zaman temel bir tedirginlik ve kriz kaynağıdır. Önümüzdeki dönemde Kürt devrimci hareketi ve işçi hareketinin birbirlerini etkileyerek sermaye düzeni karşısında birleşik bir devrimci alternatif olarak ortaya çıkacağını söylemek bir kehanet olmayacaktır. Koşullar her iki hareketi de buna zorluyor.

Her geçen gün netleşen gerçek şudur: Kürt devrimci hareketinin başarısı sermaye düzenini zorluyor. Bu devrimci bir işçi hareketinin de gelişmesinin koşullarını olgunlaştırıyor. Bugün işçi sınıfı henüz Kürt ulusal hareketine aktif bir destek vermiyor olsa da, Türkiye işçi sınıfının önemli bir bölümünü oluşturan Kürt işçiler işçi sınıfı hareketinin gelişmesinde önemli bir dinamizm yaratabilir ve bu iki hareket arasında kurulacak bir köprüye dönüşebilir. Kürt ve Türk işçilerinin kaynaşmış bir sınıf olması bunu daha da kolaylaştırıyor.

Her iki kesim tarafından bilince çıkartılmamış olsa da, işçi hareketinin aktif desteğine sahip olmayan bir devrimci Kürt hareketinin sömürgeciliğe karşı, Kürt hareketiyle birleşmeyen bir işçi hareketinin ise sermaye düzenine karşı zafer kazanması olanaklı değildir.

Bunun bilincinde olan komünistler için, bir yandan işçi sınıfının yığın savaşımını geliştirmek, öte yandan da Kürt hareketine aktif desteği olanaklı kılmanın da koşulu olarak işçi hareketini politikleştirmek için azami bir çaba harcamak, acil bir görev olarak duruyor ortada.

1 Mayıs '91 ve görevler

1 Mayıs yaklaşıyor. Dünya işçilerinin birlik, dayanışma ve mücadele günü olan 1 Mayıs, her ne kadar birçok ülkede resmi törenlere dönüştürülmüşse de, işçi sınıfı açısından hep özel bir gün olarak, kapitalist sınıfa karşı öfkenin ve devrimci taleplerin haykırıldığı bir gün olarak kutlanmıştır.

1 Mayıs, Türkiye işçi sınıfı açısından çok daha anlamlı bir "özel gün"dür. Çünkü, Türkiye'de 1 Mayıs "komünistlerin bayramı" olarak algılanmış ve işçi sınıfı bu algılanışı kabul ederek 1 Mayıs'ı kutlamaya çalışmıştır. Öte yandan 1 Mayıslar, Türkiye'de, bir kaç istisnayı bir kenara bırakırsak, sürekli yasadışı ilan edilmiş, işçi sınıfı yasaklar zincirini kırarak 1 Mayıs'ı kutlamıştır.

Bu yıl da, 1 Mayıs bu özel anlamı içinde kutlanacaktır. İşçi sınıfı yasaklara rağmen 1 Mayıs'ı kutlayacaktır.

Geçen 1 Mayıs'tan bu yana yaşanan olaylar bu yıl 1 Mayıs'ın anlamlı bir dönüm noktası olarak yaşanacağına işaret etmektedir.

'90 yılı, bütün tehdit ve yasaklamalara rağmen, işçi sınıfının militan ve kitlesel 1 Mayıs kutlamasına, 300 bine yakın işçinin katıldığı grev eylemine, Zonguldak direnişine, yüzlerce yasadışı direnişe sahne oldu. Bütün bunlar işçi hareketinin yeni bir döneme girdiğinin göstergeleriydi.

İşçi hareketindeki bu sıçrama, Türk burjuvazisinin savaşı bahane ederek işçi hareketine karşı yoğun saldırıya geçmesiyle, 115 bin işçinin grevlerinin ertelenmesiyle, 300 bin civarında işçinin sokaklara atılmasıyla, bir çok toplusözleşmenin oldu bittiye getirilerek imzalanmasıyla ve daha da önemlisi bu saldırılara işçi sınıfından anlamlı bir tepkinin gelmemesiyle bir kesintiye uğrasa bile, hareketi yeni bir sıçramaya götüren nesnel koşullar, hem de fazlasıyla bugün de varlığını korumaktadır.

İşçi hareketinin yükselişindeki bu kesinti, hareketin zaaflarını daha derinden kavramamızı gerektirse de, hareketin dinamikleri ve bu dinamikleri besleyen nesnel koşullar konusunda olumsuz sonuçlar çıkartılması doğru olmayacaktır. Hareketin kesikli dalgalar halinde geliştiği ve gelişeceği vurgusunu yapan bizler için bu durumda anlaşılmaz olan bir yan yoktur. İşçi hareketi önümüzdeki dönemde çok daha güçlü ve kitlesel bir şekilde kendini ortaya koyacaktır. 1 Mayıs bu bakımdan anlamlı bir dönüm noktası olabilir.

Burjuvazinin Körfez savaşının faturasını işçi sınıfı ve emekçilerin sırtına yıkma çabası, yüzbinlerce işçinin sokağa atılmasının yarattığı huzursuzluk, 1989 Mart-Nisan eylemlerini yaratan 700 bine yakın işçinin toplusözleşmelerinin gündemde olması, bu beklentinin gerçeğe dönüşmesini sağlayacak belirtiler durumundadır. Son dönemde bir dizi yerde gündeme gelen yasadışı direnişler, fabrika işgalleri önümüzdeki dönemin hareketli günlere sahne olacağının bir başka önemli göstergesi durumundadır.

*

İçinde bulunduğumuz dönem, sadece işçi sınıfı ile sermaye düzeni arasında yoğun bir savaşıma sahne olmuyor. Toplumda genel bir kaynaşma ve huzursuzluk her geçen gün daha belirgin hale geliyor.

Bu açıdan Kürt ulusal hareketi son bir yıldır kitlesel direniş karakteri alarak her geçen gün düzeni daha fazla tehdit eder hale gelmiştir. Sömürgeci sermaye düzeni, Kürt ulusal hareketi karşısında dünden daha da güçsüzdür.

Kürt ulusu sömürgeci baskı politikası karşısında korku duvarını aşmış ve her fırsatta kitlesel eylemleriyle bunu ortaya koymaktadır. Son günlerde Kürdistan'ın çeşitli bölgelerinde yerel ayaklanmayı çağrıştıran direnişler olmaktadır. Bu yılın Nevroz kutlamaları, yeni bir Kürt Serhildan'ına dönüşmeye adaydır. Kürtler emperyalistlerin ve Türk burjuvazisinin kendi üzerlerinde oynamak istedikleri oyunlara meydan okumakta, devrimci direnişin tek çözüm olduğunu dayatmaktadır.

Öte yandan önümüzdeki dönemde, gelişen işçi hareketi ve ulusal hareketin doğrudan etkisiyle memur hareketi ve öğrenci gençlik hareketinde yeni bir canlanmanın gerçekleşmesi de beklenebilir. Bütün bunlar bu yılki 1 Mayıs'ın anlam ve önemini artırıyor.

*

Geçen bir yıl işçi hareketi açısından bir sıçrama yılı olmakla kalmamış, hareketin zaaflarını ve hareket karşısında komünistlerin görevlerini de çarpıcı bir şekilde ortaya koymuştur.

Geçen bir yılın ortaya çıkardığı sonuç şudur:

İşçi hareketinin önceki dönemlerle karşılaştırılamayacak düzeyde bir politikleşme ve kitleselleşmesi için nesnel koşullar mevcuttur. Ne var ki, hareket kendiliğinden ve henüz büyük ölçüde ekonomik taleplerle gündeme geliyor. Harekette açık bir önderlik boşluğu ortaya çıkıyor.

İşçi sınıfı yerel planda ciddi eylem düzeyleri ortaya koyuyor, ancak bu genelleştirilip merkezileştirilemiyor, sürekliliği sağlanamıyor, politik taleplerle iktidarı hedefleyen bir savaşıma dönüştürülemiyor. İşçiler sendikalar dışında kendilerine eylemlerinde yardımcı olacak bir örgüt göremiyorlar, ama sendikaların, sendikal bürokrasinin egemenliğinde bir şey yapamayacağını da biliyorlar. Bu durum işçi sınıfının, özellikle de durumun bilincinde olan öncü işçilerin enerjilerini dizginliyor, içten içe bir zayıflık eğilimi yeşeriyor.

Bu durum, burjuvazinin saldırılarının yoğunlaştığı dönemde, onun saldırılarını püskürtme kararlılığının gösterilmemesinde daha belirgin olarak yaşanıyor. 3 Ocak eyleminde ve yüzbinlerce işçinin grevinin ertelenmesinde gösterilen edilgen tutum hareketin zayıflığını açıkça ortaya koydu. Dün işçi hareketi eyleminin kendiliğinden gelişmesi bir yönüyle hareketin gücünü ve olanaklarını ortaya koyarken, gelinen aşamada bunun hala aşılamaması temel bir zaafı ifade ediyor, hareketi sınırlıyor.

Bu durum komünistlerin görevlerini ve sorumluluklarını ortaya koyuyor. Açık olan şudur; genel olarak devrimci hareket, işçi hareketinin dışında, politik olarak güçsüz, ideolojik bakımdan bir karmaşa içinde olmaya devam ettiği ölçüde, işçi hareketinin bu zayıflığına müdahale edemeyeceği gibi mevcut konumuyla harekete güvensizlik aşılayarak olumsuz bir rol de oynuyor.

Bu durum, sorunların bilincinde olan biz proleter sosyalistlere özel bir sorumluluk yüklüyor. Hareketimiz işçi hareketinin gereksinimlerine bugün bütünüyle karşılık verecek bir politik ve örgütsel olgunluğa ulaşmamış olsa da, harekete müdahale bakımından dünden daha olumlu bir düzeye, her bakımdan sıçrama yapmanın eşiğine gelmiştir. Bu hem işçi hareketine politik müdahale bakımından hem de dağınık sosyalist güçleri tek merkezde toplayarak işçi hareketine yöneltme bakımından böyledir.

Bütün bunlar 1 Mayıs faaliyetlerinin bizler açısından önemini ortaya koymaktadır. 1 Mayıs bizim için politik faaliyetimizi daha da yaygınlaştırmanın, örgütlenmemizi sağlamlaştırmanın, harekete müdahalede daha etkin bir konuma gelmenin bir vesilesi olabilmelidir.

* Önümüzdeki dönemde taktiğimiz **yığın eylemliliğini yükseltmek, işçi hareketini politikleştirmektir.** 1 Mayıs nedeniyle sürdürülecek politik faaliyet bu taktiğimizi yaşama geçirmenin bir aracı olarak ele alınmalıdır.

* Burjuvazi gerici amaçlarla Körfez savaşında taraf olmanın ortaya çıkardığı faturanın yükünü, gündelik zamlarla, yüzbinlerce işçiyi sokağa atarak vb. işçi sınıfı ve emekçilerin sırtına yıkmaya çalışıyor. Bu saldırı, "savaşın faturasını burjuvazi ödemelidir" şiarıyla geri püskürtülmelidir.

* Burjuvazi, milyonlarca işsiz kitleyi açlığa mahkum ettiği gibi, son dönemde yüzbinlerce işçiyi topluca sokağa atarak açlıkla terbiye etmeye de çalışmaktadır. İşsizliğin asıl kaynağı olan kapitalizme karşı sosyalist devrim savaşını yükseltmenin yanısıra, içinde bulunduğumuz dönemde işçi sınıfını harekete geçirmenin aracı olarak "iş güvencesi" reform talebi olarak yaygınlaştırılmalıdır.

* Sadece tarihsel deneyimler değil Türkiye işçi hareketinin yakın deneyimleri de işçi sınıfının ekonomik-sendikal zeminde kalarak sürdürdüğü kavga ile kalıcı başarılar kazanmasının olanaklı olmadığını ortaya koymuştur.

İşçi sınıfı iktidar sorununu ve iktidar sorununa bağlanan politik talepleri gündemine alarak bunun için savaşım sürdürmediği sürece burjuvaziyi geriletemez, ilerlemesini güvence altına alamaz. Bu ise, sınıfın kendinden öteye bakmasını ve tüm toplum sorunları karşısında duyarlı olmasını gerektirir. İşçi hareketinin politikleşmesi açısından sınırsız örgütlenme, toplanma, gösteri, söz ve basın özgürlüğü, Kürt ulusuna özgürlük talebi işçi sınıfının hızla gündemine sokulması gereken politik taleplerdir.

* Son bir yılda Kürt ulusal direnişi yeni bir boyut kazandı. Önümüzdeki dönemde kitlesel Kürt direnişinin daha da genişleyeceği ve hatta yerel ayaklanmalara dönüşeceği anlaşılıyor.

Tam da bu dönemde, işçi sınıfının Kürt hareketine göstereceği ilgi, ona vereceği destek hem işçi hareketinin politik bir boyut kazanması hem de devrimimizin geleceği bakımından büyük bir öneme sahiptir.

Kürtler sömürgeci baskı karşısında korku duvarını aşmıştır. İşçi sınıfının da korku duvarını aşarak ulusal harekete vereceği destek iki hareke-

tin de başarısının yolunu döşeyecektir. Önümüzdeki dönemde "Kahrolsun sömürgecilik", "Yaşasın Kürt ulusunun özgürlük direnişi" işçi sınıfının saflarında yankılanması gereken güncel devrimci şiarlar durumundadır.

Emperyalistler ve Türk burjuvazisi, devrimci ulusal hareketi tasfiye etmek ve işçi sınıfını temel devrimci müttefiklerinden tecrit etmek, iki hareketin savaşım birliğini engellemek için bugünlerde yoğun bir çaba içerisindeler. Bu gerici planlar ancak işçi hareketi ile Kürt devrimci hareketinin her düzeyde ortak işbirliği ile püskürtülebilir ve püskürtülmelidir de. İşçi sınıfının Kürt ulusal hareketine vereceği destekteki her zayıflık, devrimimiz açısından telafisi olanaksız zararlar verecektir.

*

Her yıl olduğu gibi, bu yıl da, devrimci gruplar, 1 Mayıs'ın yaklaştığı şu günlerde 1 Mayıs nerede kutlanmalı, Taksim'de mi, üretim alanlarında mı, yoksa belirlenen bir başka yerde mi tartışması için sayfalar ve nefes tüketeceklerdir.

Bu tartışma soyut bir tartışma olduğu kadarıyla, devrimci hareketin politik güçsüzlüğünü, işçi hareketinden kopukluğunu da dile getiriyor.

Bizler için sorun şurada veya burada 1 Mayıs kutlaması değil, her yerde, özellikle de üretim birimlerinde olabildiğince geniş bir şekilde sınıfın kitlelerini eyleme geçirmek, burjuvaziyle yüzyüze gelmesini sağlamak için çaba sarfetmektir.

Asıl dikkat üretim birimlerinde, geniş bir kitlenin katılımını sağlayan eylem biçimleri üzerinde yoğunlaştırılmalıdır. Olanaklı olan her yerde birbirine yakın fabrikaların işçilerini meydanlarda birleştirmek için çaba sarfedilmeli, şimdiden bunun hazırlıkları yapılmalıdır. Bütün fabrikalar, meydanlar 1 Mayıs alanı haline getirilmeli, işçi sınıfı 1 Mayıs'ta meydan savaşına hazırlanmalıdır.

Mücadele yücelmektir

Yaşadığımız düzende bir eşitsizliğin olduğunu, emekçi insanlarımızın ezildiğini ve bu insanlarımızın nerede, nasıl koşullar altında çalıştıklarını, ne gibi haksızlıklara uğradıklarını, düzen tarafından nasıl sömürüldüklerini '88 yılında iyi kötü kavrayabilmiştim. Bir işçi çocuğu olmama rağmen kimse bana o güne kadar teorik, politik bilinç vermemişti. Herşey kendiliğinden başladı. İçinde yaşadığım çevre çok gerici idi. Bu düzenin pisliklerinin farkına vardığımda düzene karşı çıkmaya karar verdim. Şöyle düşünüyordum: Ya düzenin baskılarına, hakaretlerine ve azgın sömürüsüne boyun eğerek onursuzca yaşayacaktım ya da bunlara karşı direnerek başı omuzlarında dik, alnı açık, onurlu bir şekilde mücadele edecektim. Çünkü bir üçüncü yol yoktu ve doğru olanı seçip düzene karşı savaşmaya karar verdim. Bu karşı çıkış nasıl olacaktı, tabii onu da bilmiyordum. '88 yazında halkçılardan bir devrimciyle tanıştım. Devrimci olmam böyle başladı. Ancak bu insanlarda beklediğim şeyleri bulamadım. Anlattıklarıyla yaptıkları çelişiyor, dahası dedikodu yapıyorlardı. Oysa ben teoride öğrendiklerimi pratikle bütünleştirmek istiyordum. Bir devrimciye yakışmayan hareket ve davranışlarıyla bendeki şevk ve heyecanı yok ettiler.Devrimcilik buysa ben devrimci değilim diyor, fakat düzenin baskılarını da bir türlü hazmedemiyordum. Daha sonra bir Ekim'ciyle tanıştım. Onun desteği ve bana kazandırdığı ideolojik-politik bilinçle mücadele etmeye başladım. İlk başlarda Ekimcilerin çeşitli bölgelerdeki pratik faaliyetlerini duyduğumda şaşırmıştım. Çünkü o güne kadar okuduğum kitaplarda gördüğüm kadarıyla yürütülen pratik faaliyetler bana olağanüstü geliyor ve bu faaliyetleri yürüten insanların dört dörtlük olması gerektiğini düşünüyordum. Şehrimizdeki pratik faaliyetleri gördüğümde ben de katılmak istemiştim. Ekimci yoldaşlar yeni olduğum için bildiri, afiş, pul ve benzeri faaliyetlere beni götürmüyorlar, fakat ben hep katılmak istediğimi söylüyordum. Bir gün bir yoldaş beni beraberinde afiş yapmaya götürdü. Bu ilk çıkışımda çok heyecanlıydım ve tabi biraz da korku vardı. Fakat bir kaç tane yaptıktan sonra bu korku ve heyecanım azaldı. Bu işin gözümde büyüttüğüm kadar zor olmadığını anladım. Her afişi yapıştırdığımızda büyük bir mutluluk duyuyordum. Çünkü emeğimizin ürününü bir gün alacağımızı biliyordum. O gece afişlerin büyük bir kısımını yapmış, elimizde sadece bir iki afiş kalmıştı. Onları da şehrin belirli bir yerine yapmaya karar verdik. Afişleri yapacağımız sokağa girdiğimizde arama yapan polislerle karşılaştık. Heyecana kapılmadan yoldaşla birer sigara yakıp aralarına girdik. Daha sonra oradan uzaklaşarak kalan afişleri başka bir yere yaptık.

Çağla Umut/Mersin

Arnavutluk: Sosyalizmden restorasyona

H. Fırat

Dünkü iddialar, bugünkü gerçekler

"Şimdi değil, onyıllarca önce, revizyonistler Sovyetler Birliği ve diğer bazı ülkelerde, kendi rotalarını kabul ettirdiklerinden bu yana, Arnavutluk Emek Partisi ve Enver Hoca yoldaş, bu yolun sosyalist ilişkileri parçalayacağını ve kapitalizmin restorasyonuna, krize, ciddi hezimetlere ve hayal kırıklıklarına yol açacağını net bir biçimde ortaya koymuştu.

"Partimizin bu çözümlemelerine kuşkucu yaklaşanlar dahi, şimdi Arnavutluk Emek Partisinin tümüyle haklı olduğunu kabul etmek zorunda kaldılar. Ramiz Alia yoldaşın Parti Merkez Komitesi 8. Plenumu'nda vurguladığı gibi, bu ülkelerde başarısızlığa uğrayan komünizm değildi, Karl Marks'ın öğretisi değildi; aksine, sosyalist ideolojiden ayrılma ve proleter ideolojinin yerine burjuva ideolojisinin geçirilmesi çok yönlü parçalanmaya neden oldu.

"Partimiz revizyonizme karşı mücadeleyi yalnızca teorik bir polemik olarak değil, sosyalist toplumun kaderini tümüyle ilgilendiren pratik bir sorun olarak da ele aldı. Bu yüzden, bu mücadeleyi revizyonizmin eleştirisiyle asla sınırlamadı; revizyonistlerin iktidara geldikleri ülkelerde yaşananlardan dersler çıkardı; deney kazandı ve böyle bir trajedinin olmaması için önlemler aldı. Bu, paritimizin önemli bir meziyetidir ve bugün de bu şekilde davranıyoruz. Doğu Avrupa ülkelerindeki güncel olaylar, bu tavrın doğruluğu ve hayati önemi hakkındaki inancımızı güçlendirmemize yol açtı." (*Orak-Çekiç*, sayı: 67, s.4)

Bu değerlendirme Arnavutluk Sosyalist Halk Cumhuriyeti Bakanlar Konseyi Başkanı Adil Çarçani'nin Arnavutluk devriminin 45. yıldönümü vesilesiyle yaptığı Kasım 1989 tarihli konuşmasında yeralıyor. Arnavutluk'ta bugün ortaya çıkan gerçekler ve yaşanmakta olan gelişmelerle ne büyük ve ne acı bir tezat oluşturuyor!

Arnavutluk Sosyalist Halk Cumhuriyeti'nde son bir yıldır yaşanmakta olan ve bu küçük Balkan ülkesinin yeni yönelimini netleştiren gelişmeler ve olaylar, son bir kaç aydır dramatik görünümler kazanmış bulunuyor. Arnavutluk'un küçük nüfusu ve küçük nüfuslu kentleri için hayli büyük sayılabilecek kalabalıklar rejim aleyhtarı gösteriler yapıyorlar. Ülkesine ve halkına tartışmasız büyük hizmetleri olmuş ulusal lider Enver Hoca'nın heykelleri peş peşe devriliyor, çirkin hakaretlere konu oluyor. Binlerce onbinlerce Arnavut vatandaşı ülkesinden kaçıyor, ya da kaçmak istiyor. Ve başlangıç evresinde olayları çaresizlik içinde izleyen "bilge" AEP, bir süredir ülke yaşamını "demokratikleştirmek" adı altında burjuva parlamenter sisteme geçişin, ekonomiyi "rasyonelleştirmek" adına özel mülkiyete ve piyasa ekonomisine geçişin, dış politikada "yeni açılımlar" adı altında uluslararası kapitalist sisteme entegrasyonun "öncü"lüğünü yapıyor. Düne kadar revizyonizme karşı 30 yıllık mücadelesiyle övünen AEP, revizyonistlerin yıllara sığdırdıkları gelişmeleri nerdeyse aylara sığdıracak bir tempoyla kendi geçmişinden, yolundan ve ideallerinden utanç verici bir biçimde kopuyor. Tüm bunlar, Doğu Avrupa'daki yozlaşmış bürokratik rejimlerin zincirleme çöküşü sırasında, gözlerini merakla ve umutla Doğu Avrupa'nın bu son 30 yıldır farklı bir yol tutmuş ülkesine çevirmiş komünistler ve devrimciler için elbette acı bir hayal kırıklığını ifade ediyor.

Türkiye solunun uzun yıllar revizyonizme avukatlık etmiş, Brejnev savunuculuğunu erdem saymış bir kesimi şimdilerde bu hayal kırıklığı üzerine ucuz spekülasyonlar yapıyor. Nedir ki gözlerin merakla ve umutla Arnavutluk'a çevrilmesi hiç de nedensiz değildi. Bu yalnızca Doğu Avrupa'daki çöküşün hemen ardından dünya gericiliğinin "komünizmin son kalesi" ilan ettiği bu ülkeye yönelik olarak giriştiği bir dizi kışkırtma ve provokasyondan dolayı da değildi. Konjonktürel değil tarihsel nedenleri vardı bunun. O tarihsel nedenler ki Arnavutluk'u Doğu Avrupa'nın farklı ve özgün bir ülkesi olarak görmeyi olanaklı kılıyordu.

Bir kez, Arnavutluk'ta sosyalist iktidar (kısmen Yugoslavya dışında) öteki Doğu Avrupa ülkelerinden farklı olarak, Kızıl Ordu'nun dolaysız yardımıyla ya da onun sayesinde değil, Arnavutluk halkının kendi öz gücü ve mücadele-

siyle, demek oluyor ki gerçek bir halk devriminin ürünü olarak kurulmuştu. Bu, Doğu Avrupa rejimlerinin kendilerini kolay yozlaşmaya ve kolay tasfiyeye götüren ikili zaafından yoksun olmak anlamına geliyordu: Emek Partisi önderliğindeki devrimci iktidar kuruluş döneminde emekçi kitlelerin tam ve aktif desteğine sahipti; ve bu emekçiler kitlesi, eski egemen siyasal toplumsal sistemin tasfiyesini gerçekleştiren devrim süreci içerisinde devrimcileşmek, eski düzenin geleneksel bağlarından ve pisliklerinden kurtulmak ve böylece "toplumu yeni temeller üzerinde kurmaya elverişli hale gelmek olanağı" (Marks) bulmuşlardı. Arnavutluk'u ayrı bir ilgi ve merak konusu haline getiren temel tarihsel farklılıklardan biri buydu. Acaba bu etken, Arnavutluk'taki sosyalist iktidar ve düzen için Doğu Avrupa'daki sarsıntının dışında kalabilme olanağı anlamına geliyor muydu?

Arnavutluk'u farklı kılan bir ikinci tarihsel olgu, revizyonizm yolunu tutmayarak marksist-leninist ilkelere ve sosyalist ideallere bağlılığını sürdürmüş olmasıydı. Sovyetler Birliği'ndeki bürokratik deformasyon 20. Kongre'de modern revizyonizmi doğurmuş, bu gelişme Doğu Avrupa ülkelerini ve dünya komünist hareketinin büyük bir bölümünü hızlı bir ideolojik-politik yozlaşma süreci içine sokmuştu. Arnavutluk Emek Partisi buna direnmiş, bu yozlaşma sürecinin Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa ülkelerini kapitalist restorasyona, komünist partilerini ise sosyal-demokratlaşarak çürümeye götüreceğini iddia etmiş, '60'lı yılların başında yolunu onlardan ayırmıştı. Restorasyon sürecinin Gorbaçov'la birlikte ulaştığı sonuçlar ve Doğu Avrupa'nın çöküşü, bu iddianın tarihsel haklılığını kanıtlamıştı. Bunu önden gören, bu yolu tutmayı reddeden, dahası Sovyetler Birliği'ni ve Doğu Avrupa ülkelerini bu yola sokan ön süreçlerden gerekli dersleri çıkararak kendi parti, iktidar ve toplum yaşamını bu derslerin ışığında yenilediğini iddia eden sosyalist Arnavutluk, Doğu Avrupa'daki sarsıntıdan etkilenmeyerek bu iddiasını bu en kritik tarihsel dönemeçte kanıtlayabilecek miydi?

Doğu Avrupa ülkelerinde kapitalist restorasyon süreçleri, Batı'nın kapitalist ülkeleriyle yakınlaşma, iktisadi ve mali yönden kaynaşma ve bağımlı hale gelme, giderek bu temel üzerinde Batı kapitalizminin ideolojik-politik ve kültürel etkisine açık toplumlara dönüşme eşliğinde yürümüş, bu yolla kale içten fethedildiği ölçüde Doğu Avrupa'daki iktidarların yıkılışı ve tasfiyesi son derece kolay olmuştu. Arnavutluk bu açıdan da farklı bir ülkeydi. Küçük, geri ve yalnız bir sosyalist ülke olmanın tüm dezavantajlarına rağmen, kapitalist dünya karşısında bağımsız kalmaya özen göstermiş, borç ve kredi kabul etmek bir yana bunu Anayasa hükmüyle yasaklamış, dünya burjuvazisinin kendisini içten fethetmesine olanak tanımamaya çalışmıştı. Bu, bu kritik dönemde Arnavutluk için bir güvence olabilir miydi? Arnavutluk emekçileri, özellikle gençliği, yoz kapitalist yaşam biçimine, burjuva ideolojisine ve kültürel değerlerine karşı gerçekten bağışık mıydı? Arnavutluk dünya gericiliğinin şiddetlenen ideolojik, siyasal ve iktisadi baskılarına direnebilecek miydi? Cevabı ilgi ve merak konusu üçüncü temel soru buydu.

Bir yıldan az bir zamana sığan son olaylar, tüm bu soruların cevabını yazık ki olumsuz yönde netleştirmiştir. Olayın tarihsel anlamı özetle şudur: Arnavutluk farklı olmak istemiş, bunun için gerçekten ciddi çabalar sarfetmiş, fakat, nedenleri ne olursa olsun, sonuçta bunu başaramamış, Doğu Avrupa ülkeleriyle aynı akibete uğramaktan kurtulamamıştır.

Gelişmelerin netleştirdiği zincirleme gerçekler nelerdir?

İlkin, iktidar ve düzen, işçi sınıfı ve emekçi kitlelerin aktif ve militan desteğinden yoksundur. Kitlelerin bir bölümü gerici bir temelde rejime karşı aktif bir muhalefet içindeyken, öteki bir bölümü rejimi destekliyor olsalar bile olayları edilgenlik ve sesizlik içinde izlemektedirler. Sosyalist bir iktidar için ölüm demek olan bu durum, Arnavutluk emekçilerinin geniş kesimlerini kucaklayarak iktidar olan AEP içinse trajiktir. Sosyalist inşa süreci aynı zamanda, iktidar olmanın da avantajıyla, daha geniş kitlelerle ve daha sıkı bir biçimde kaynaşma süreci demektir. Sosyalist kuruluş bir yönüyle de budur. Sosyalist kuruluş bir bütün olarak işçi sınıfını ve onun önderliğinde çalışan yığınları toplum yaşamının tüm alanlarında, ama özellikle de siyasal alanda etkin kılabilmektir. Bu çaba ve süreç, partiyi ve iktidarı daha geniş kitlelerle bütünleştirip kaynaştırır. AEP'in de bunu başaramadığı anlaşılıyor. Bu başarısızlıktan elbetteki kolaycı sonuçlara varılamaz. AEP'in kendi ülkesine ve halkına hizmetleri tarihsel değerdedir ve tartışmasızdır.

Devrim öncesiyle kıyaslanırsa ülkenin ve ulusun 45 yılda katettiği iktisadi, toplumsal ve kültürel mesafe muazzamdır. Fakat buna rağmen AEP kendi halkının hiç değilse bir bölümünün desteğini kaybetmiş, dahası, Enver Hoca gibi bir devrimci ulusal liderin heykellerini devirip parçalayacak düzeyde düşmanlığı ile yüzyüze kalmıştır. Bu, gerçekten trajik bir sonuçtur.

"Tek ülke"de, kuşatma altında ve belki de en önemlisi, son derece geri bir iktisadi ve kültürel miras temeli üzerinde girişilen bir sosyalist inşa çabası içinde kitlelerle birleşmenin kolay olmadığı Arnavutluk örneği ile bir kez daha kanıtlanıyor. Zira bunun kitleler için bedeli, belli bir tarihsel dönemde büyük yoksunluklara ve fedakarlıklara katlanmak oluyor. Ayrıca irdelenmesi gereken bu sorun, geri ülkelerde gündeme gelen ve gelecek tüm sosyalizm denemelerinin aşılması kolay olmayan ortak bir tarihsel güçlüğüdür. İşçi sınıfının ve emekçi kitlelerinin, ideolojik, siyasal ve kültürel düzeyindeki gelişmeyle, işçi sınıfının politik etkinliği ile, yığınların siyasal katılımıyla dengelenemediği ölçüde, ki bunlar da ancak nesnelliğin elverdiği belli sınırlar içinde başarılabilir, bürokratik deformasyonun ve kitlelerden kopmanın yolu açılıyor demektir. Arnavutluk'un da bu tarihsel güçlüğe yenildiği bugün kesinleşmiş bulunuyor.

Burdan ve bunun bir uzantısı olarak, son olaylarla iyice netleşen ikinci bir temel gerçek çıkıyor; Arnavutluk'ta parti ve devlet örgütleri zamanla kitlelerden kopmuş, devrimci dinamizmlerini yitirmiş, cansız bürokratik aygıtlara dönüşmüşlerdir. Sosyalizm işçi sınıfının toplumsal düzenidir; onun damgasını taşır, onun önderliğinde ve yönetiminde kurulabilir. Proletarya diktatörlüğü kendini egemen sınıf olarak örgütlemiş işçi sınıfının iktidar ve egemenlik biçimidir; yalnızca eski düzeni geri getirme çabalarına karşı bir mücadele aracı değil, bunu da en etkili ve güvenceli bir biçimde yapabilmenin bir yolu ve yöntemi olarak, çalışan kitlelerin işçi sınıfı yönetiminde siyasal yaşama bilinçli, aktif ve sürekli katılımı, bunun araç, olanak ve yöntemleri anlamına gelir. İşçi sınıfının devrimci öncülüğü ve organik bir parçası olarak partinin tarihsel misyonu tüm bunları olanaklı ve gerçek kılmaktır, yoksa kendini onların yerine geçirmek ya da işçi sınıfının tarihsel rolünü sözümona "onun adına" oynamak değil. Olaylar ve gerçekler, bu alanda Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'nın uğradığı tarihsel akibetten dersler çıkartıldığı iddiasını doğrulamamıştır. Olaylar ve gerçekler, Arnavutluk'ta da işçi sınıfı ve çalışan kitlelerin "yönetilenler" olarak kaldıklarını, daha doğru bir ifadeyle süreç içinde yeniden bu duruma düşürüldüklerini, onlar adına onlara hükmedildiğini göstermektedir. Bunun doğal ve kaçınılmaz sonucu, işçi sınıfının ve çalışan kitlelerin iktisadi ve siyasi süreçlere, bir bütün olarak toplumsal yaşama yabancılaşması, edilgenliğe ve kayıtsızlığa düşmesi, kuşatma altında, geri ve yoksunluklar içindeki bir ülkenin insanları olarak, tüm "kapanma" çabalarına rağmen, burjuva ideolojisine, kapitalist dünyanın ideolojik ve kültürel etkisine açık hale gelmesi olmuştur.

Bu, gerçekler zincirinin üçüncü halkasını veriyor. Arnavutluk'un "yeni insan"ı yoktur, yaratılamamıştır. Son olaylar bu acı gerçeği doğrulamıştır. Ortadoğu'da kapitalist-emperyalist haydutluğun şaha kalktığı bir dönemde, bir kısım Arnavut insanı gerçekte çok şeyi borçlu olduğu kendi ulusal liderinin heykellerini devirmekle uğraşmış, öteki bir kesimi ise bunu sessizlik içinde seyredebilmiştir. Bilinçsizliğin, geriliğin, ilkelliğin, düşkünlüğün ifadesi bir durumdur bu. Ramiz Alia, 25 Ekim 1989 tarihli 8. MK Plenumu konuşmasında, "nüfusun ezici çoğunluğunun sosyalizm çağında doğduğu ve beşikten itibaren partinin öğretileriyle büyütülüp eğitildiği" şeklindeki kaba gerçekten gururla sözediyordu. (*Özgürlük Dünyası*, sayı: 16, s. 12) Ama yazık ki sonuç gurur değil, utanç verici olmuştur. Şimdiki gerçekler ve dramatik olaylar bu halka ve gençliğe verilen eğitim ve bilincin niteliğini ve derinliğini de gösteriyor. Sosyalist bir toplumun gençliği asıl eğitimini cansız ve klişeleşmiş "resmi" müfredat programlarından değil de canlı ve çok yönlü bir siyasal ve kültürel yaşamın içinden, toplumsal yaşamın tüm alanlarını sürekli devrimcileştirmek ve dönüştürmek aktif çabası ve süreci içinden alınazsa eğer, gün gelir sözde "beşikten itibaren" sevgisi ve "öğreti"leriyle eğitildiği bir liderin anısına karşı bu denli hoyratça davranacak kadar alçalabilir. Milli kurtuluşunu kendi gücüyle elde eden, bunu halk devrimiyle birleştiren, büyük fedakarlıklar pahasına bugünkü modern Arnavutluk'u kendi eliyle kuran, "beşikten itibaren partinin öğretileriyle büyütülen" bir halkın içinden bugün, dün ülkesinden süpürüp attığı emperyalist İtalyan burjuvazisinin insafına ve

sadakasına sığınmak isteyen binlerce, onbinlerce insan çıkabiliyorsa, bunun tarihsel sorumluluğu dolaysız olarak AEP'indir. Sosyalist bir toplumun insanı çağının ve yaşadığı dünyanın gerçeklerini ve sorunlarını çok yönlü ve dolaysız olarak bilebilmeli, izleyebilmeli, irdeleyebilmeli, kendi bağımsız yargılarıyla değerlendirebilmeli, kendi bağımsız inisiyatifiyle olumlu ya da olumsuz eylemli tepkilere konu edebilmelidir. Bunun olanaklarına, araçlarına, bunu gerçekleştirebileceği özgür bir siyasal ortama sahip olabilmelidir. Akdeniz'in karşı sahillerinde Libya haydutça bombalanırken kendi halkının sesizliğine katlanan, daha da kötüsü enternasyonalizm üzerine edilen klişe sözlere rağmen kendi halkını bu tür tepkisizliklere, sessiz kalışlara genel olarak alıştıran bir parti, şimdiki durumun tarihsel sorumluluğunu da taşıyor demektir. Oysa dünyanın öte yüzünde Panama işgal edildi diye Mollalar İran'ında bile yüzbinlerce insan Amerikan haydutluğunu protesto etmek için Tahran sokaklarına dökülebiliyor. Yalnızca Arnavutluk değil genel olarak geçmiş sosyalizm uygulamaları, işçi sınıfına ve çalışan yığınlara yazık ki bu kadarcık bir politik duyarlılık ve aktivite kazandıramamışlardır. Demek oluyor ki, "yeni sosyalist insan"ı yaratamamak uluslararası sosyalizm için Arnavutluk'u aşan genel bir sorun. Arnavutluk'un kendine özgü sorumluluğu olsa olsa ders çıkardığını iddia ettiği tarihsel deneyimlere rağmen aynı akibetten kurtulamamış olmasıdır.

Emperyalizm çağında tarihsel sürecin işleyiş diyalektiği, sosyalizmi genellikle geri ya da nispeten geri ülkelerde gündeme getirdi. Gelişmiş ülkelerdeki devrimlerle tamamlanıncaya kadar dünya kapitalizminin ağır kuşatmasına dayanabilmek bir zorunluluk olarak ortaya çıktı. Bu ülkeler, Batılı kapitalist ülkelerin yüzyıllardır ve üstelik dünya ölçüsünde süren bir sömürü ve birikim süreci içinde ulaştıkları iktisadi gelişme düzeyiyle kolay kolay yarışamazlardı. Asıl yarışabilecekleri, sosyalizmin ileri bir toplumsal sistem olduğunu asıl kanıtlayabilecekleri alan, göreli olarak sınırlı zenginliklere dayanıyor olsa bile eşitlik temeli üzerinde yükselen bir özgür toplum yaratmak doğrultusunda mesafe alabilmekti.

Bunun son tahlilde iktisadi gelişmişlik ve zenginlik düzeyiyle bağlantılı olduğu, bu maddi toplumsal temelden koparılamayacağı elbette tartışma götürmez. Ama yine de sözde değil gerçekten işçi sınıfına ve bu devrimci sınıfın önderliğinde çalışan yığınlara dayanan bir toplumsal sistem, insan'ı ideolojik, siyasal, kültürel ve ahlaki alanlarda geliştirmek ve yüceltmek bakımından kapitalizme göre kesin bir üstünlüğe sahiptir. Proleter demokrasi ile maddi zenginliklerin çalışan sınıfların hizmetine verilmesi, bunun ortamı ve temelidir. Bu temel üzerinde yeni sosyalist insan yaratılabilir. Yüzyılların olumsuz kültürel mirasına rağmen ve kapitalist kuşatmanın güçlükleri ne olursa olsun, bu olanaklıdır. Ve tarihsel deneyim gösteriyor ki, sosyalizmin gerçek güvencesi buradadır, bu başarıya bağlıdır. Bu başarılamadığı sürece sosyalist iktidar bir bürokratik aygıta dönüşür ve bu aygıt sosyalizmin güvencesi olmak bir yana, tarihsel ve güncel deneyimlerin de gösterdiği gibi belli koşullarda bizzat kapitalist restorasyonun aracı haline gelebilir.

Bu sorunla sıkı sıkıya bağlantılı bir başka gerçek daha var. Sosyalizm "yeni insan"ı öncelikle işçi sınıfı içinden yaratabilir. Sosyalizm kuşkusuz tüm emekçilerin çıkarınadır. Fakat o toplumsal karakter bakımından herhangi bir emekçi tabakanın değil, **kesin bir biçimde ve yalnızca** işçi sınıfının, sanayi proletaryasının toplumsal düzenidir. Sosyalist uygulamaların olumsuz tarihsel deneyimleri karşısında Lenin'in dile getirdiği şu marksist düşünce bugün çok daha anlamlıdır:

"Tüm "çalışan halk"ın bu işi (sosyalizmin inşası -b.n.) *yapmakta eşit ölçüde yetenekli olduğu varsayımı boş bir laf ya da nuh nebiden kalma, marksizm-öncesi bir sosyalistin hayali olacaktır; çünkü bu yetenek kendiliğinden doğmaz, tarihsel olarak büyür ve yalnızca geniş-ölçekli kapitalist üretimin maddi koşullarından çıkar. Kapitalizden sosyalizme giden yolun başlangıcında, bu yeteneğe, yalnızca proletarya sahiptir.* "(*Marks-Engels-Marksizm*, Sol Yayınları, s.472)

Sosyalizmin bugüne kadarki tarihsel pratiklerde genellikle geri ülkelerde gündeme gelmesi, sosyalist iktidarın toplumsal tabanını geniş tutmak ihtiyacını zorladığı ölçüde, bu bilimsel gerçek karardı, giderek kararttıldı. İşçi sınıfı toplumsal konumunun ürünü olan özel tarihsel-siyasal misyonundan fiilen uzaklaştı. "Çalışan halkın" bir parçası haline geldi, getirildi. Bu açıdan bakıldığında, sosyalizm süreçlerinin tersine çevrilmesine karşı, son Arnavutluk örneğinde de gö-

rüldüğü gibi, işçi sınıfının düştüğü kayıtsızlık, herhangi bir özel, farklı tavır ya da tepki gösterememesi şaşırtıcı da değildir. Bürokratik deformasyon süreci, aynı zamanda işçi sınıfından kopma, organik bir parçası olmaktan çıkma ve onu "çalışan halkın" sıradan bir bileşeni durumuna düşürme sürecidir de. Bürokratizmin popülizmle bir arada gitmesinin, proletarya diktatörlüğünden "halkın devleti"ne geçişin bu açıdan bir mantığı vardır. Bu mantık, çalışan halka yabancılaşan, onun üstünde ayrıcalıklı bir tabakaya dönüşen bürokratik kastın toplumsal-siyasal mantığıdır.

Bugünü dünkü süreçler hazırladı

Revizyonist çeviri dergisi *Dünyaya Bakış*'ın Eylül 1989 tarihli sayısında, "Arnavutluk Yeni Yaklaşımlar Arıyor" başlıklı bir yazı yeraldı. Aurelio Gialobazzı imzası taşıyan yazı şu dikkate değer sunuşla verilmişti: *"Arnavutluk Sosyalist Halk Cumhuriyetinin yıllardır izlediği rota şimdi değişiyor. Tiran'dan gelen haberlerden bu ülkenin yalnız ekonomiyle de sınırlı kalmayan bir yenilenme arayışı içine girdiği anlaşılıyor. Aşağıda, yapılan ilerlemelere ilişkin, Arnavutluk basınında çıkan haberlerin bir yorumunu veriyoruz."* (Sayı: 17, s.24)

Yazısında, *"Gelişmelere baktığımızda, ekonomik araçların kullanılması gibi Arnavutluk için tümüyle yeni bir eğilim hemen dikkati çekiyor"*, gözleminde bulunan yazarın bilgi, gözlem ve değerlendirmeleri çok geçmeden tümüyle doğrulandı. Yazar bilgi ve kanıtlarını Arnavutluk resmi basınından derlediğine göre bu normaldir de.

Burada önemli olan nokta, bu yazının Doğu Avrupa'da olayların hızlandığı fakat çöküşün henüz fiilen yaşanmadığı bir tarihte yayınlanmış olmasıdır. Bundan da önemli olan, kullandığı bir kısım resmi Arnavut kaynaklarının 1988 tarihini taşıyor olmasıdır. Şimdi daha iyi anlaşılıyor; şimdiki boyutlara ve sonuçlara varacağını kestiremeseler bile, Arnavutluk yöneticileri karşı karşıya bulundukları sorunların ağırlığını Doğu Avrupa rejimlerinin çöküşünden çok önce fark ediyorlar ve Doğu Avrupa'daki gelişmelerin bu sorunları daha da ağırlaştıracağını hissediyorlar. Bir yandan, "ekonomiyi canlandırmak" ve "halkın refahını yükseltmek" için sözde "bürokrasiye karşı" ve "kitleler lehine" bir dizi yarım yamalak tedbirlerle olayların önünü almayı umuyorlar; öte yandan ise, tam da bu yolla ve bir bakıma Gorbaçov'un Doğu Avrupa'yı saran reform rüzgarından da yararlanarak, devrimci sosyalist ideallere ve değerlere gitgide yabancılaşan ve belli ayrıcalıklar üzerine oturan bir bürokratlar kastının bu yeni konumuna uygun düşecek ve onu sağlamlaştıracak bazı yeni iktisadi ve politik ilişkiler elde etmek istiyorlar. (Ekonomiyi canlandırmak için aldıkları ve uyguladıkları kararların ilk dönem Gorbaçov reformları ile belli bir benzerlik gösteriyor olması dikkate değer bir olgudur.) Doğu Avrupa'daki çöküş hem kaygılarını ve telaşlarını artırıyor ve hem de bu "uygun" dış atmosferin yardımıyla arzuladıkları "yeni açılımlar"ı yapabilmek cesaretlerini... "Ekonomiyi canlandırma" çabalarına, bu kez "toplum yaşamını demokratikleştirmek" çabaları ve buna ilişkin siyasal reform uygulamaları eşlik ediyor. '89 sonbaharında gerçekleşen 8. MK Plenumu ve sonrası bu gelişmeyi işaretliyor. Doğu Avrupa'daki çöküşle birlikte dünyada ve Avrupa'da güç dengelerinde meydana gelen köklü değişimin ardından ise, bu kez dış politikada "diyaloğa girmek ve açık diplomatik savaşımı kabul etmek" şeklinde formüle edilen yeni yönelim gündeme geliyor. (10. MK Plenumu, Nisan 1990)

Şöyle özetlenebilir: Arnavutluk'un karşı karşıya kaldığı iktisadi, toplumsal ve siyasal sorunlar (ekonomide ve siyasal yaşamda durgunluk, bürokratik kemikleşme, parti ve iktidar ile kitleler arasında derinleşen kopukluk, kitlelerin sosyalist ideallere ve iktidara yabancılaşması vb.) son yıllarda iyice şiddetlenmekle birlikte hiç de yeni değil, uzun yılların ürünüdür. Doğu Avrupa'daki gelişmelerin de yardımıyla bunların vehametini kavrayan ve gelişmelerin bu sorunları daha da ağırlaştıracağını farkeden parti ve devlet yöneticileri, "çözüm" için "yeni arayışlara" girmişlerdir. Gündeme getirdikleri reformların kapsamı ve niteliği esasen kötü "niyetleri" ya da "ihanet"e yatkın kişilikleri tarafından değil, objektif konumları tarafından belirlenmiştir. Bu, canlı sosyalist değerlerden ve ideallerden uzaklaşmış, devrimci dinamizmini, işçi sınıfı ve çalışan kitlelerle devrimci bir tarzda birleşme ve onları devrimci bir çizgide seferber etme gücünü, yeteneğini, yürekliliğini yitirmiş, giderek kendine özgü çıkarlarıyla da işçi sınıfına, onun tarihsel ve güncel çıkarlarına yabancılaşmış, bir ruhsuz, hantal

ve kemikleşmiş bürokrasinin objektif konumudur. Aslında başlangıçta açıkça tam bu kapsamda bir politikayla hareket etmedikleri halde*, olayların girdabında sürüklenerek burjuva parlamentarizmine, açık pazar ekonomisine, özel mülkiyete bu kadar çabuk ve kolay onay vermeleri, ona kendi elleriyle yasal temel hazırlamaları da bu objektif konumlarının bir sonucudur. Elbette ki bürokratik dejenerasyon ayrıcalıklı bir küçükburjuva tabakanın ortaya çıkışı demektir; "zayıflık ve teslimiyet" gibi görünen davranışın gerçekte bunda ifadesini bulan açık bir toplumsal mantığı vardır.

Sol hareketin düne kadar Arnavutluk'u ve AEP'i biraz da gözükapalı savunmuş olan kesiminden bazıları, şimdilerde "burjuva revizyonist Ramiz Alia kliği"nin yönetimi "gasp"ı, "revizyonist" icraatı ve bu icratın yaratacağı sonuçlar üzerine öfkeli yazılar yayınlıyorlar. Ramiz Alia yönetiminin icraatı ve bunun Arnavutluk'u sürükleyeceği batak yeterince açıktır ve onu mahkum etmek pek bir güçlük taşımıyor. Asıl önemli, anlamlı, gerekli ve elbette hayli de zor olan, bu akibeti yaratan temeldeki nedenleri anlayabilmektir. Üstelik bu akibete uğrayan, revizyonizme karşı tarihsel mücadelesiyle hep övünen ve ondan dersler çıkardığını hep yineleyen bir ülke ve partiyse eğer, bunun önemi iki kat artar. Bugün artık bunu anlayamamak, tarihsel erdemine haklı olarak sahip çıkılan Enver Hoca ve AEP'in, kendilerine bugünkü akibeti hazırlayan temel tarihsel hatasını bu kez daha vahim bir biçimde tekrarlamak olur.

Solun bu kesiminin artık kavraması gerekiyor; önce revizyonizm ve revizyonistler çıkmıyor, önce bunları yeşerten toprak oluşuyor. Demek oluyor ki, buna uygun kurumlar, ilişkiler, alışkanlıklar, gelenekler, düşünsel eğilimler oluşuyor; revizyonizm bu zeminde mayalanıyor; revizyonistler bu toprakta çimlenip yeşeriyorlar. Hiç de parti ve devlet yönetimini "ele geçir"miyorlar, basbayağı "ellerinde" buluyorlar. Onların tarihsel misyonu bu araçları bir başka rotaya yöneltmek oluyor. Tarihsel bir olgu olarak ilginç ve önemli olan, bu araçların bu yeni rotaya uyumda çok da zorlanmamalarıdır. "Ramiz Alia kliği"nden önce işler iyi gitmiş olsaydı, şimdiki rotanın AEP'i çoktan bölmüş, Arnavutluk'ta kanlı bir içsavaşın başlamış olması gerekirdi. Zira bugün Arnavutluk'ta herşey başaşağı çevriliyor, ülke dolu dizgin kapitalizme gidiyor ve parti ve iktidar, hiç değilse yönetimiyle, bu gidişin içinde yeralıyor. Oysa yazık ki tek tük olaylar ve tepkiler dışında halihazırda bunun pek bir belirtisi yok. Bugünkü AEP yönetimi yalnızca bir üründür; siyasal toplumsal bir ürün. Bürokratik kastı hiç de bu yönetim yaratmadı, yalnızca kendini bu kastın tepesinde buldu ve kuşkusuz kendi mantığının gereği olduğu kadar, belli bir toplumsal-siyasal tercihle de onu gitgide güçlendirdi. Kendini aşan nedenlerin ve süreçlerin ürünü bir "oluşum"un yönetici çekirdeği olarak, yalnızca kendi bu konumun zorladığı ihtiyaçların baskısı altında değil, içten ve dıştan gelen güçlüklerin, baskıların da birleşik etkisi altında, şimdiki "değişim"in başını çekiyor. Doğrusu bu "değişim"in hızı ve kapsamı gelinen aşamada onları da aşmış bulunuyor. Kruşçev "kliği" hiç değilse tuttuğu yolun iyi kötü bilincindeydi ve inisiyatifi elde bulunduruyordu. Ramiz Alia "kliği"nde bu bile yok. Güçlükler ve baskılar altında bunalmış bir vaziyette, olayların girdabında biraz şaşkın, biraz çaresiz, yarı bilinçsiz sürükleniyorlar büyük ölçüde. Adil Çarçani ile Ramiz Alia'nın birbuçuk yıl kadar önce aynı günlerde söylenmiş ve bu yazıda aktarılmış sözleri, hiç de basitçe ve yalnızca bir ikiyüzlülük kanıtı olarak görülmemelidirler. O günlerde bu sözleri

---

* İşte Doğu Avrupa'nın çöktüğü günlerde (25 Ekim 1989) toplanan 8. Plenum'da Ramiz Alia'nın söyledikleri:

"Bizim için temel görev, sosyalizmin ilerleyişini başarıyla gerçekleştirmek ve onu herhangi bir sapmaya uğratabilecek bütün yolları kapatmaktır... Sosyalist mülkiyetin zayıflatılmasına asla izin vermeyeceğiz. Özel mülkiyete ve kapitalist sömürüye geri dönüş yollarına kesinlikle izin vermeyeceğimiz gibi, iktidarı halk aleyhtarı herhangi bir güçle paylaşmadık ve asla paylaşmayacağız; bundan sonra da halk iktidarının ve proletarya diktatörlüğünün zayıflatılmasına kesinlikle izin vermeyeceğiz; burjuvazinin önümüze sunduğu sözümona plüralizm uğruna marksist-leninist Partimizin önder rolünden asla vazgeçmeyecek ve zayıflatılmasına asla izin vermeyeceğiz. Bu temel sorunlar bizim için kutsaldır. Partimiz, bunlar için savaştı ve bundan sonra da sürekli bunlar için savaşacak; halkımız bunlar için kan ve ter döktü, ve bunlar için her özveride bulunduk ve bundan sonra da bulunmaya hazır olmamız gerekiyor." (*Özgürlük Dünyası*, sayı:16, s. 10)

edenlerin bugünlerde düştükleri durumda kesinlikle acı ve trajik olan bir yan da var. Enver Hoca'nın heykellerini onlar değil, onlara da karşı olan çılgın kalabalıklar deviriyorsa eğer, bu, sorunun onları çok aştığını gösterir.

AEP: Tarihsel erdem ve tarihsel kusur

EKİM, ortaya çıktığı andan itibaren, revizyonizme karşı tutum ve mücadelesinin olumlu mirasına sahip çıkmakta tereddüt etmemekle birlikte*, kendini "AEP çizgisi"nde görmedi, tersine bu çizgiye ve tarihsel mirasına eleştirici yaklaştı.

Kruşçevcilerin Sovyetler Birliği'ni, Doğu Avrupa'yı ve dünya komünist hareketini yozlaşmaya ve yıkıma götüren yoluna karşı çıkmak ve yolunu onlardan ayırmak, Enver Hoca önderliğindeki AEP'in tarihsel bir erdemidir. Bu tutum ve mücadele hem Arnavutluk'u bugüne kadar sosyalizm yolunda tutmuş, ve hem de, devrim ve sosyalizm ideallerinin canlı kalmasında dünya devrimci hareketine önemli bir katkı olmuştur. Arnavutluk'ta bugün yaşanan gelişmeler, geçmişi revizyonizmle malül sol kesimlerde bu tarihsel olgu üzerine kolay ve spekülatif tartışmalar başlatmış bulunuyor. Nedir ki tarihsel gerçekler ortadadır ve bugünün toz dumanıyla onları karartmak öyle sanıldığı kadar kolay değildir. Öteki şeyler bir yana, Türkiye sol hareketinin Kruşçevcilerin tarihsel mirasından beslenen kesimi bugün çok büyük bir bölümüyle bir siyasal mezarlıkken, Kruşçevlere karşı tarihsel tutum ve mücadeleden ilham alan kesiminin tüm kusurlarına rağmen devrimci siyasal mücadelede dikkate değer ısrarı, dahası 15 yıllık geçmişiyle sergilediği devrimci siyasal pratik bile, bu konuda yeterince anlamlı ve açıklayıcıdır.

"Teorik" olmayı pek seven ama teoriyi sık sık spekülasyonla karıştırma eğiliminde olan bazıları, AEP'in, SBKP'nin başını çektiği revizyonist akıma karşı tutum ve mücadelesini bir "dış politika ihtiyacı" olarak sunabiliyorlar. Oysa tam tersine, bu tutum ve mücadelenin Arnavutluk için "dış politika"da bedeli hayli ağır olmuştur. Dayatmalara ve şantajlara boyun eğmediği için, Arnavutluk'a her türlü iktisadi ve teknik yardım durdurulmuş, bununla da kalınmamış diplomatik ilişkiler bile tek yanlı olarak kesilebilmiş, bu geri ve küçük ülke "yalnızlığa", yalnızlık içinde muhtemel bir çöküşe itilmiştir. Devriminin daha ilk yıllarında olan, yarı-feodal geri bir toplumsal-kültürel mirasla yüzyüze bulunan bir iktidar ve ülke için bunun ne ağır bir bedel olduğu tartışma bile gerektirmez. Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa tarafından geri bir iktisadi-kültürel mirasla başbaşa ve yalnız bırakılmak, Arnavutluk'a bugünkü akibeti hazırlayan temel tarihsel nedenlerden biridir. Küçük Arnavutluk'un bugünkü acı sonunu, bir bakıma büyük Sovyetler Birliği'ndeki tarihsel gelişmeler koşullandırmıştır. AEP bu bedeli revizyonizme karşı çıkışının, sosyalizm yolunda ısrarının karşılığı olarak ödemiştir. Kruşçevcilerin 1961'deki ağır darbesine Enver Hoca'nın verdiği cevap inançlı bir komünistin kararlı devrimci tutumun ifadesidir: *"Arnavutluk halkı ve Emek Partisi gerektiğinde ot yiyerek yaşayacak, ama kendilerini hiç bir zaman otuz gümüş akçaya satmayacaklardır. Onlar diz çöküp utanç içinde yaşamaktansa ayakta onurluca ölmeyi yeğlerler."* Bugünkü gelişmeler bu tutumun tarihsel ve siyasal önemini ve anlamını gölgeleyemez. Yalnızca şunu gösterir: Devrimci iradenin etkinlik alanı ve başarı olanağı, içinde bulunulan tarihsel toplumsal nesnelliklerle belirlenir, sınırlanır. Öznel zaafları bir yana, ama Arnavutluk'un nesnel toplumsal olanakları gerçekten çok sınırlıydı.

Rusya proletaryasının yeni bir çağı başlatan büyük bir tarihsel girişimi ve zaferi olarak Sosyalist Ekim Devrimi Avrupa devrimiyle tamamlanamayınca, son derece geri toplumsal ve kültürel koşullara sahip bir "tek ülke"de sosyalizmin inşası, bir tarihsel zorunluluk olarak gündeme geldi. İlk, tek ve üstelik son derece geri bir ülkede, dünya kapitalizminin ağır ve acımasız kuşatması altında, tarih içinde bütünüyle yeni bir ileri toplumsal düzeni inşa etmek çabasının ağır bedelleri olabileceğini tarih göstermiş bulunuyor. Tarihsel deneyime somut olarak bakıldığında, bu bede-

---

*"*Başta Arnavutluk komünistleri olmak üzere, dünyanın gerçek komünistleri, başından itibaren Kruşçevci ihanet yolunun karşısına dikildiler; Marksizm-Leninizmi, proletarya devrimi ve sosyalizm davasını savundular. Yetersizlikleri ne olursa olsun, 30 yıllık bir tecrübe ve birikimin ifadesidir bu. Olayların akışı bu mücadelenin haklılığını ve doğruluğunu gitgide daha çok kanıtlıyor bugün."* (*Ekim*, sayı: 2, Kasım 1987; *Modern Revizyonizmin Çöküşü*, Eksen Yayıncılık, s. 15)

lin içte bürokratik deformasyon, dışta dünya devrim perspektifinde zaafa düşme ve enternasyonalizmden sapma olarak ortaya çıktığı görülüyor. Düşüncede ve politikada olduğu kadar, parti, iktidar ve toplum yaşamında da bozucu, tahripedici sonuçları oldu bunun. Revizyonizm ve revizyonistler bu tarihsel zemin üzerinde ortaya çıkabildiler.

Kruşçev'in tarihsel kişiliğinde simgelenen revizyonizm yolunu tutmayı reddetme tarihsel erdemine sahip AEP'in, tarihsel kusuru ya da açmazı, bu tutumu, Kruşçevizmi ve Kruşçevleri hazırlayan koşulları anlamak ve aşmak çabasıyla birleştirememek oldu. AEP, tarihsel deneyimden dersler çıkarmayı Kruşçev'le başlayan yeni dönemle sınırladı, öncesine eleştirici bir tutumla yaklaşamadı. Bu, Kruşçev öncesinden devraldığı kusurlu düşünce ve pratikleri sürdürmede bir ısrar anlamına geldiği gibi, bürokratizmi, ayrıcalıklı küçük-burjuva aristokrat tabakayı ve onun kendini düşünsel ortaya koyuş biçimi olarak revizyonizmi yaratan ilişkiler ve etkenler konusunda donanımsız kalmak anlamına da geliyordu.

Revizyonizme karşı mücadeleye özel bir önem vermiş Enver Hoca, yazık ki, SBKP ve Sovyet toplumunda revizyonizmi de yaratan bozulmalardan, ancak, 1980'de yayınladığı *Kruşçevciler* başlıklı "anılar" kitabının bazı paragraflarında, yalnızca bazı olguları sıralıyarak ve son derece ürkekçe sözedebildi: *"Savaştan önce de, ama özellikle savaştan sonra Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nde hoş olmayan ilgisizlik belirtilerinin ortaya çıktığı görüşündeyim."*

Partinin "devrimci ruhunu kaybetmeye başladı"ğını, "bürokrasi ve alışkanlık mikrobu kaptı"ğını, leninist normların "aparatçikler tarafından işlevsel değerden yoksun, bayat sloganlara, formüllere dönüştürüldü"ğünü, partinin, "önderliğin kendi başına çalışıp herşeyi çözdüğünü düşünerek, kalın bir pas tabakasıyla, siyasal duyarsızlıkla kaplandı"ğını çeşitli örneklerle sıralayan Enver Hoca, şu sonuçlara varıyor:

"Kuşku yok ki Bolşevik Parti eski canlılığını böyle kaybetti... Böylesi koşullarda bürokratik idari önlemler devrimci önlemlere ağır basmaya başladı. Uyanıklık artık işlemiyordu... Parti ve kitlelerin uyanıklığından, bürokratik aygıtların uyanıklığına dönüştürülüyordu; gerçekten de, biçim açısından bütünüyle olmasa da devlet güvenlik organlarının ve mahkemelerinin uyanıklığına dönüştürüldü.

"Böylesi koşullarda proleter olmayan, işçi sınıfına ait olmayan duygu ve düşüncelerin Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nde, komünistler arasında, bir çok komünistin bilincinde köksalması ve yeşermesi anlaşılır bir şeydir. Kariyerizm, uşaklık, şarlatanlık, eş dost kayırıcılığı, antiproleter ahlak yaygınlaşmaya başladı. Bu kötülükler partiyi içinden çürütüyor, sınıf mücadelesi ve fedakarlık duygularını boğuyordu; rahat, ayrıcalıklı, kişisel kazanç getiren ve olabildiğince az çalışma ve çaba gerektiren "iyi yaşam" aramayı cesaretlendirdi. Böylece burjuva ve küçük-burjuva düşünüş biçimi yaratıldı... Böylece Sovyetler Birliği Komünist Partisinde bürokratik kadrolardan oluşan bir işçi aristokrasisi yaratılıyordu." (*Kruşçevciler*, Yurt Kitap-Yayın, s. 25 ve sonrası)

Kuşkusuz Kruşçevizmi ve Kruşçevleri yeşerten ortamın öğeleriydi bunlar. Ama birer sonuç olan bu olguları dile getirmekte çok geç kalmış olmak bir yana (1980'de ve bir anı kitabında!), bu sonuçları yaratan ilişkilerin ve dinamiklerin, bunu besleyen ya da kolaylaştıran teorik ve politik yaklaşımların genel bir çözümlemesini ve eleştirisini bulmak olanaklı değildir Enver Hoca'da.*

Sonuç olarak, Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin inşasının teorik ve pratik mirasının eleştirici bir değerlendirmesini yapamamak, bunun sonuçları temeli üzerinde parti, iktidar ve toplum yaşamında kendini yenileyememek, son derece geri ve küçük bir ülkenin yalnız ve kuşatma altında oluşuyla da birleşince, Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'da '50'ler sonrasında yaşananlar, birikmiş ve ağırlaşmış olarak, Arnavutluk'ta bugün

---

* Enver Hoca'nın ardılları şu basit gerçeğe ancak 1989 Ekim'inde dile getirebildiklerinde ise, bilincinde olsunlar olmasınlar, Arnavutluk'taki gelişmeler, yapılmasını önerdikleri şeyin artık konu olarak **kendilerini de** kapsar bir şekilde yapılmasını gerektirir düzeye ulaşmıştı bile:

"Sovyetler Birliği ve diğer Avrupa ülkelerinde ortaya çıkan yeni olguları teşhir ederken revizyonizmin daha ileri bir eleştirisini yapmak ve onu derinleştirerek yeni argümanlarla zenginleştirmek görevimizidir. Özellikle revizyonizmin işini kolaylaştıran çelişmelerin ne olduğu sorununu ve onun hangi ekonomik, ideolojik ve sosyal etkenleri kullanarak sosyalizmi yıktığını daha da derin-

yaşanıyor. Birikmişliğin baskısı ve bugünkü tarihsel konjonktürün son derece ağır elverişsiz etkisi ise, bu gelişmelerin hızını ve kapsamını belirliyor.

Bir dönem, hiç değilse dünya devrimcilerinin bir bölümü için, tarihsel deneyimlerden çıkardığı dersler temelinde kendini yenilemiş bir örnek sayılarak ilgi ve sempatiye konu olan Arnavutluk'un, sonuçta Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa ülkeleriyle benzer bir akibeti paylaşmasının, özellikle bugünkü tarihsel konjonktürde, siyasal ve manevi bakımdan olumsuz bir etkiye yolaçtığı kuşkusuzdur. Arnavutluk gibi küçük ve yalnız bir ülkede sosyalizmin yıkılışı olgusundan çok, bunun biçimi komünistler ve devrimcilerde bir hayal kırıklığına yolaçmaktadır. Ne yazık ki Enver Hoca'nın ardılları da, "ayakta onurluca ölmek" yerine "diz çöküp utanç içinde yaşamak" yolunu seçtiler. İçten içe çürümüş, işçi sınıfından ve kitlelerden kopmuş bir bürokratlar kastı, işin özünde kendi doğasına ve çıkarlarına uygun bir tutum, tercih ve davranış koymuştur ortaya.

Acı duymak için nedenler olmakla birlikte umutsuz olmak için bir neden görmüyoruz. Uluslararası proletaryanın dünya kapitalizmine yüzyılın ilk yarısında ve Ekim Devrimiyle başlayan ilk saldırı dalgasının kazanımları bugün pratik olarak kaybedilmiştir. Bu elbette acı kaynağıdır. Fakat kapitalizm tarihsel olarak onu kaçınılmaz bir çöküşe götürecek tüm çelişkileriyle birlikte duruyor orta yerde. Emperyalist zincir daha şimdiden yeni halkalardan zorlanıyor. Yeni yüzyıl uluslararası proletaryanın yeni bir saldırı dalgasına sahne olacaktır, bundan kuşku duymuyoruz.

Kritik sorun ve görev, dünya sosyalizminin ve komünist hareketinin tarihsel deneyimlerini kapsamlı olarak ve özenli bir çabayla incelemek, olumlu deneyimler kadar, ona bu yüzyılın maddi siyasal kazanımlarını kaybettikleri olumsuz deneyimlerinden, özellikle bu ikincilerden cesaretle öğrenebilmektir. Süreçlerin ve sonuçların bugün ortaya çıkardığı zengin veriler, tarihsel deneyimi değerlendirmeyi düne göre çok daha kolaylaştırmıştır.

Bu çerçevede bir teorik yenilenme ve atılım dünya komünistlerinin gündemine gitgide daha yakıcı olarak oturuyor. Devrime ve yeni bir sosyalizm denemesine aday bir ülkenin komünistleri olarak, tarihsel deneyimi kavramanın biz Türkiyeli komünistler için ayrı ve özel bir önemi var. Sorun hareketimizin gündemindedir ve hareketimiz sorunun taşıdığı teorik ve tarihsel önemin tümüyle bilincindedir.

Kapitalizm yenilecek, sosyalizm kesinlikle muzaffer olacaktır.

---

lemesine incelemek gereklidir. Revizyonizm olgusunun ortaya çıkışını, bazen söylendiği gibi yalnızca bir Kruşçev, Brejnev veya Gorbaçov'un ortaya çıkışı veya bir yönetimin hainleşmesiyle işçi sınıfı ve halkı aldatması gibi subjektif faktörlerle izah edilemeyeceğinin anlaşılması için bu sorunlar üzerinde durmak asli bir önem taşır.

"Özellikle bir ülke yönetiminden sözettiğimizde elbette ki subjektif faktör çok büyük bir önem taşır. Fakat 40 veya 45 yıllık bir sosyalizmden sonra bir lider veya liderliğin sosyalist gelişme sürecini tersine çevirmesi, daha ileri bir düzenin yerine eski bir düzeni yerleştirmesi, en azından yeni toplumun inşa sürecinde, onun ekonomik ve sosyal gelişiminde bir şeylerin yanlış olduğunu gösterir." (Ramiz Alia, 8. Plenum konuşması, *Özgürlük Dünyası*, sayı: 16, S. 9)

Ankara yürüyüşünde yol ayrımı

(Baştarafı s. 23'de)

Geri dönüşe karşı çıkan ileri işçiler bizzat Ş. Denizer tarafından "çatlak sesler", "provokatörler" olarak nitelendirildi. Sırtını burjuvazinin örgütlü gücüne dayayan bu hainler bizim örgütsüzlüğümüzden faydalanmayı iyi becerdiler. Mengen'de dönüş kararının açıklanması, devrimci işçilerin sendikaya bağladıkları umutları iyice bitirdi. Her iki kamp arasında süregelen zorunlu birliktelik sona erdi. Orada başlayan çözülme, grevin ertelenmesi, ocaklara iniş, sözleşmelerin geri koşullarla imzalanmasına kadar sürdü.

Yaşananlar gösterdi ki, en temel hakları için mücadele veren işçilerin karşısına sadece tanklar, barikatlar değil, bu ihanet çeteleri de dikilmektedir.

Grev öncesi işçiler arasında yaygın olan "işçinin partisi yoktur, onun partisi sendikasıdır" kanısı artık değişti. Şimdi artık gerek sendika gerekse burjuva partiler inandırıcılıklarını yitirdiler. Bu, aynı zamanda sınıfın bağımsız partisine duyulan acil ihtiyaç ve özlemin ifadesidir de.

Ö. Hacı
12 Şubat 1991

Zonguldak eylemi: Sonuçlar ve bazı görevler

E. Taylan

Tarihsel koşullar

Zonguldak işçi sınıfının mücadele deneyimi açısından zengin bir mirasa sahip olduğu söylenemez. Buna karşın egemen sınıf açısından her zaman bir korku ve endişe kaynağı olabilmiştir. Kurtuluş Savaşı henüz daha sürerken kemalist burjuvazi işçi sınıfını yanına çekmek ve Sovyet devriminin etkilerini kırmak amacıyla özellikle Zonguldak işçi sınıfına yönelik iki kanun çıkarıyor.

Zonguldak'ta her zaman işçi sınıfı üzerinde sömürü aynı zamanda şiddet öğesini de içinde barındırmıştır. Kemalist burjuvazinin çıkardığı kanunlarda angarya yasaklanmakla beraber, Zonguldak işçileri için angarya daha uzun süre uygulanan bir gerçeklik olarak durmuştur.

I. ve II. mükellefiyet dönemleri olarak anılan dönemlerde işçiler yoğun bir baskı altında ve fiilen angarya şartları altında çalıştırılmışlardır. Bu angarya anlayışının izleri bugüne kadar ulaşmıştır. Yakın döneme kadar işçiler üzerinde, özellikle de mühendisler aracılığıyla uygulanan ve zaman zaman da dayak atmalara kadar varan bir baskıdan sözetmek mümkündür.

Zonguldak bu özellikleriyle sosyalist görüşlerin kolay yankı bulduğu alanlardan bir tanesidir. Bu özelliği Zonguldak tarihinden de saptayabiliriz. Gerek Kurtuluş Savaşı sırasında gerekse de sendikal hakların sağlandığı 1946'lı yıllarda Zonguldak'ta sosyalist fikirlerin belirli bir etkinliğinin olduğu görülüyor. 1946'da sendika kurma özgürlüğünün kazanılmasıyla beraber, Zonguldak'ta da sendikal çalışmalar başlıyor, bu çalışmalarda sosyalistlerin bir etkinliği vardır. Hemen ardından ilan edilen sıkıyönetimle bu sendikalar kapatılıyor. Zonguldak işçi sınıfı bir kez daha baskı ve işkenceyle karşılaşıyor.

Zonguldak işçi sınıfının tarihinde 1965 yılının özel bir önemi vardır. Zonguldak'ta bu tarih bir yerel başkaldırıyı simgelemektedir. İşçiler devletin resmi kurumlarını, sendikayı basmışlar ve askerlerle çatışmaya girmişlerdir. İki şehit verilerek edinilen bu mücadele deneyimi, bugünkü Zonguldak eyleminin arkasındaki önemli bir moral güçtür. (Zonguldak madencileri anlamlı bir davranışla geçtiğimiz günlerde kalabalık bir topluluk halinde şehitlerini andılar.)

Zonguldak işçileri, her gün iş kazası, meslek hastalığı vb. ile yüzyüze çalışmaktadır. Yalnız iş koşullarındaki değil, aynı zamanda iş mekanındaki sağlıksızlık ve güçlükler, madenci işçilerin tepkilerini ortaya koyuşlarını da etkiliyor. Zonguldak işçileri de adeta "grizu" gibi patlıyor.

Zonguldak işçi sınıfı, geçmişte kuvvetli olan toprakla bağını bugün artık önemli ölçüde yitirmiş ve işçileşme sürecinde önemli mesafeler katetmiştir.

Zonguldak'ta bir işçinin belirli bir dönem madende, belirli bir dönem de toprakta çalışmasını ifade eden münavebe sistemi içerik değiştirmiştir. Münavebe sistemiyle çalışan yeraltı maden işçisi, artık maden ocağında çalışmadığı dönemlerde dahi ikinci bir iş bularak yine ücretli olarak çalışmaktadır.

Kuşkusuz bu, Zonguldak işçi sınıfı üzerinde köylü düşüncesinin, geri ilişkilerin kültürünün etkisinin ortadan kalktığı anlamına gelmiyor, dahası Zonguldak grevinin kısa sürede bir "halk hareketi" haline dönüşmesinde bu geri kültürel ilişkilerin belirli bir rolü olmuştur.

Bu noktada şunu belirtmek gerekir, tüm bu geri kültürel ilişkilere karşın Zonguldak artık bir işçi kentidir. Zonguldak köyleri artık işçi mahalleri haline gelmiştir, dolayısıyla, bu geri kültürel ilişkiler rahatlıkla bir avantaj haline de dönüşebilmektedir.

Hareketin genel özellikleri

Geçtiğimiz günlerde Zonguldak işçi sınıfının, 15-16 Haziran eylemlerinin ardından yaşanmış en kitlesel, en canlı ve belirli sınırlar içerisinde siyasal gösterilere de dönüşen grevine tanıklık etti.

Bugünkü işçi hareketinin temel özelliklerinden biri de, eylemlerin toplusözleşme dönemlerine bağlı olarak patlak veren "kitle grev"leri şeklinde gelişmesidir. Bu durum, hareketin, yer yer

öne çıkan politik şiarlara karşın henüz ekonomik çeperi aşamadığını ve kendi dışına bakamadığını göstermektedir

Zonguldak'ta da sınıfının politik şiarları nispeten öne çıkarmasına ve savaş gibi toplumun genelini ilgilendiren bir konuda tutum belirlemesine rağmen, hareketin esasen bu çerçevede geliştiği söylenebilir.

Yalnız bu grevin kendine has özellikleri olduğu da hemen herkes tarafından belirtilen bir gerçekliktir. Bir kere bu grev başlangıcından kısa bir süre sonra yerel bir genel grev özelliğini dahi aşmış, yerel bir halk hareketi haline dönüşmüştür. İkinci olarak bu grev, "bu işyerinde grev vardır" pankartı asıldıktan sonra, grev gözcüleri dışında tüm işçilerin evlerine dağıldığı ve pasif bir biçimde sendikanın toplusözleşme görüşmelerini sonuçlandırmasını beklediği bir grev olmamıştır. Aksine işçiler kitlesel olarak toplusözleşme görüşmeleri üzerinde basınç oluşturmaya çalışmışlar, hergün Zonguldak sokaklarında kitlesel gösteriler yapmışlardır. İşçiler, bu kararlı tavırlarıyla sendikalarını da harekete zorlamışlar ve dahası iktidara karşı toplumsal muhalefetin fiili önderi haline gelmişlerdir. Üçüncüsü, Zonguldak grevi toplu iş sözleşmesinin uyuşmazlıkla sonuçlanmasıyla başlamış, ekonomik talepler etrafında gelişen bir işçi eylemi olmasına karşın kısa bir süre içerisinde kullanılan şiarların hemen tümü siyasal taleplere dönüşmüştür.

Hareketin kendiliğindenliği ve sendika bürokrasisi

Zonguldak grevi, kendiliğinden işçi eyleminin gücünü ve zayıflıklarını, ikisini bir arada ve çok net olarak ortaya koymuştur.

Zonguldak'ta gösteri ve yürüyüşler sendikanın yönlendirmesi dışında, doğal bir tarzda başladı.* Bu başlangıç, Zonguldak grevinin etki ve sonuçlarının bu denli büyük olmasına da yolaçmıştır. Kuşkusuz eylemin bir patlama şeklinde ortaya çıkmasında şaşılacak bir şey yoktur. Toplumsal eylemin mantığı gereği bu tür olayların hemen tümü kendiliğinden gelişir. Eylemin kendiliğinden karakterini giderecek olan, sosyalistlerin işçi sınıfıyla kurdukları organik bağın derecesi (öncü işçilerin komünist örgütle birleşmesinin derecesi) ve doğru taktik sloganların atılabilmesidir.

Zonguldak eyleminin en önemli özelliklerinden bir tanesi de işçi sınıfının gösterdiği kararlılık çizgisidir. Zaten bir kendiliğinden hareketin az çok kendi içinde başarılı olabilmesi, harekette ifadesini bulan öfke ve kararlılığın boyutuna da bağlıdır. Zonguldak işçileri Ankara'ya yürüyen bir öfke ve kararlılık seliydi. Hareketin bir aşamasına kadar sendikacılar işçi sınıfının bu öfke ve kararlılığına az çok uyum sağladılar. Hatta işçilerin önemli derecede güvenini de kazandılar. Fakat Mengen'den geriye dönüşle başlayan ve toplu iş sözleşmesinin imzalanmasıyla devam eden süreç sendikanın artık işçiler nezdinde prestijinin sarsılmaya başladığı bir dönemin başlangıcıdır.

Hareket üzerinde etkimizin sınırlı olduğu ve sendikanın gelişen hareketi engeleyemediği, hatta az çok uyum sağladığı bir dönemde, hareketi daha ileri noktalara taşıyacak şiarların sınıf içinde propagandasını yapmak yerine "sendikacılarla uğraşmayı" baş faaliyet haline getirerek sınıfa bilinç götürüleceğini, sınıfla birleşilebileceğini düşünenler hata yapıyor demektir. Sınıfa ileri şiarlar götürülebildiği oranda ve onunla beraber sendika bürokrasisini teşhir içinde uygun zeminler oluşturulur.

İşçilerin Mengen'den geri dönüşü, işçilerin sendika dışında bir örgütsel seçenekle tanışmamış olmalarıyla ilgilidir. İşçilerin Mengen'den geri dönüşü, burjuvazi tarafından bir "yenilgi" olarak sunulmaya çalışılıyor. Böylece burjuvazi bir "yenilgi" psikozu yaratarak, işçi hareketini moral anlamda güçsüzleştirmeyi planlıyor.

İşin ilginç yanı bu "yenilgi" tiradına solun önemli bir kesiminin de eşlik ediyor olmasıdır. Bir kez daha onların işçi hareketini "kendiliğinden hareket" olarak değerlendirmelerinin, bir kavrayışı yansıtmadığı ortaya çıkıyor. Önemli olan bir kendiliğinden hareketin, bu denli ileri gidebilmesini sağlayan dinamikleri saptamaya çalışmak ve bu dinamikleri sınıfla birleşmek amacı doğrultusunda kullanabilmektir. Kendiliğinden bir hareketin belli bir tutarlılık ve kararlılık çizgisiyle Ankara yürüyüşünü tamamlamasını beklemek, hiç abartısız bütün "kendiliğinden hareket" saptamalarının içten içe bir kendiliğinden hareket tapınma eğilimini de taşıdığını göstermektedir. İşçiler geri dönme konusundaki isteksizliklerine

* Sendikanın toplu iş sözleşmesi hakkında değerlendirme toplantısına işçiler topyekün gitmeye başlamışlar, sendikaya doğru topluca yürüyen işçilere, bir sosyalist işçinin "kaldırımdan değil caddeden yürüyelim" önerisi getirmesi üzerine olay bir anda bir gösteriye dönüşmüş ve bu böylece sürüp gitmiştir.

rağmen, sendika dışında bir önderliğin olmaması ve bir önderliğe sahip olmadan bu yürüyüşün başarılamayacağını sezmeleri, ek olarak da diğer bölgelerdeki işçi sınıfından bekledikleri desteğin gelmemesi nedeniyle geri dönmek zorunda kaldılar.

İşçi hareketindeki kaynaşmanın genelliğine rağmen, hareketi militan eylemlere sürükleyen patlamalar yerel karakterini korumaktadır. Bu genel kaynaşmanın yerel patlamalara aktif bir destek haline dönüşememesi, işçi hareketinin merkezi düzeydeki önderlik arayışına cevap verilememesiyle doğrudan bağlantılıdır. Bugün Zonguldak'taki patlama, yarın Adana'da, diğer gün İstanbul'da olabilmektedir. Bu hareketlerin merkezileşmesi ve politik bir hareket haline dönüştürülmesi, bir kez daha işçi sınıfının parti ihtiyacının karşılanmasının bugün artık acil bir görev olarak önümüzde durduğunu kanıtlamaktadır.

Madenci grevinde de, işçi sınıfının örgütlenme konusunda henüz sendikal örgütlülük içerisinde sıkışıp kaldığı açıkça görüldü. İşçi sınıfı genel olarak sendikalara karşı da güvensizdir, fakat, Zonguldak'ta işçilerin özellikle sendika başkanının kişiliğinde sendikaya daha çok güvendikleri ortaya çıkıyor. Ş. Denizer, hareketi apolitikleştirme konusunda yoğun bir gayret sarfetmekle beraber, Mengen'e kadar işçilerin önüne doğrudan bir engel olarak çıkmamaya da özen gösterdi. Dahası, bu tip bir eylemle Türkiye işçi sınıfının duygularına seslenebileceğini ve bunun kendini "Türkiye'nin Walesa'sı" olarak sendikal önderlik yarışında Türk-İş başkanlığına taşıyabileceğini düşünüyordu. Bu planlar içerisinde Ş. Denizer gelişen harekete uyum sağlamaya çalıştı, hareketin kendini sürüklemeye başladığını hissettiği an da ise "Burada önemli kararları ben veririm" diyerek, hareketi fiilen geriletmeye başladı.

Bu deneyimi kazanmış bir işçi sınıfına, Ş. Denizer'in bundan sonra "önderlik" yapması hayli zor olacaktır. Eğer Ş. Denizer ciddi bir anlayış değişikliği geçirmezse, hareketin önüne bir engel olarak dikilmeye başlayacaktır. Kuşkusuz, bu noktada sorunun kritik yanını komünistlerin göstereceği çaba oluşturuyor. Çünkü işçi sınıfının önündeki sendika bürokrasisi engelini aşmanın yolu esas olarak yeni bir sendikal önderlik önermekten değil, işçi sınıfının örgüt arayışına bir başka platformdan cevap verebilmekten geçiyor. Öncü işçilerle örgütsel planda birleşebildiğimiz ölçüde sendika bürokrasisinin oluşturduğu "ciddi" engelin de aşılabilmesi kolaylaşacaktır.

Zonguldak eylemi, sendika bürokrasisinin gerçek yüzünü bir kez daha açığa çıkarmak konusunda da ek imkanlar sağlamıştır. Türk-İş bürokratları, bu eylemi başından beri engellemeye çalışmış, diğer sendikaları Zonguldak eylemini desteklememek doğrultusunda yönlendirmiş ve açıktan açığa yürüyüşün sona erdirilmesi çağrısını yapmıştır.

3 Ocak tarihinde uygulanan, işçilerin "evde oturarak" gerçekleştirmelerini kararlaştırdıkları "genel grev"le de işçilerin genel ve militan eylem çizgisini yeniden pasif biçimlere döndürmeye çalışmışlardır. Yer yer "genel grev"in sokağa taşırılması yönündeki çabalar olumlu sonuç verse de sendika bürokrasisi 3 Ocak'ta genel olarak bir eylemsizlik havasını yaratmayı başarmıştır.

Bu durumu, Zonguldak eyleminin desteklenmesi ve ortak eyleme dönüştürülmesi konusunda işçi sınıfının gösterdiği pasiflikle birlikte düşünürsek, Türkiye'nin siyasal gündemini belirleyen bir işçi hareketinin içten içe bir zayıflık taşıdığı da görülebilecektir. Bu zayıflık tersten sosyalist hareketin gösterdiği önderlik zaafiyetini ortaya serdiği ölçüde ders çıkarılacak bir olgudur da. Kitleselleşmiş bir hareketin önderlik ihtiyacının uzun süre karşılanamaması o hareketi içten içe çürümeye ve pasifize olmaya götürür. Kendiliğinden hareketin uzun süre aynı çizgiyi koruyacağını sanmak bir yanılgı olacaktır.

"Yalıtma politikası" ve devrimci faaliyet

Devrimci çevreler, sınıf hareketiyle birleşme konusunda hala eski kolaycılığı sürdürüyorlar. İşçi sınıfının kendiliğinden ayağa kalktığı anlarda, harekete dergileriyle, özel sayılarıyla müdahale etmeye çalışıyorlar. Bugün işçi sınıfı bu tip bir müdahaleye karşı kapalı bir tutum izliyor. Bu tutum yalnızca Zonguldak'a özgü de değildir. Devrimci hareketin eski pratiklerine duyulan güvensizliğin bunda önemli bir rolü vardır. Bunun sosyalist harekete karşı bir kapalılık olarak algılanması da son derece yanıltıcıdır. Nitekim bizim Zonguldak eylemindeki deneyimimiz, sınıfa sınıfın içinden müdahale edildiği zaman, geniş bir etki alanı yaratmanın mümkün olduğunu da göstermiştir.

Burjuvazinin işçi sınıfı ile sosyalist hareketi birbirinden yalıtmak için yoğun bir gayret içinde

olduğu açıktır. Bu politikanın diğer bir boyutu da işçi sınıfını politikadan yalıtma çabalarıdır.

Burjuvazi sürekli işçi sınıfına, "aranıza nifakçılar sokmadığınız ve politik hedefler gütmediğiniz müddetçe eylemlerinize hoşgörüyle yaklaşırız" mesajını vermeye çalıştı. Örneğin *Hürriyet* gazetesi sendikanın tazyikiyle işçilerin devrimci yayınları almamaları, hatta yırtmalarını manşetten vererek Zonguldak işçilerinin bu tavrını göklere çıkardı.

Fakat bu tip bir yalıtma politikasının başarıya ulaşması nesnel olarak mümkün değildir. Nitekim Zonguldak işçilerinin eylemleri daha ilk adımda "politik" bir hareket olarak burjuvazi tarafından suçlanmaya başlanmış, işçi sınıfı ile burjuva hükümet daha ilk adımda karşı karşıya gelmişlerdir. Devletin "hoşgörüsü"nün anlamı, binlerce polis ve askeri Zonguldak'a yığmasıyla işçiler nezdinde de açığa çıkmıştır. Devletin televizyonunun kendilerine kapalı olduğu bir anda polisin kameralarının Zonguldak'ta bulunmasının anlamını hiç kuşkusuz işçi sınıfı kavramaktadır.

Bu açıdan Zonguldak eylemi, devletin burjuva egemenliğinin aracı olduğu gerçeğinin kavranması açısından işçi sınıfını aydınlatıcı bir işlev de görmüştür.

Zonguldak'ta işçi sınıfı ile sosyalistleri birbirlerinden yalıtma çabalarının rahatlıkla boşa çıkarılabildiği görülmüştür. Üstelik Zonguldak'ta işçiler üzerinde önemli ölçüde etki sahibi sendikacılar da bizzat bu çabaya katılmışlardır ve devrimci sosyalistlere karşı saldırgan bir tutum takınmışlardır.

Reformizmin havzadaki etkisi bir hayli eski ve köklüdür. Bu etki eylemin her aşamasında mücadeleyi geriye çekme çabası biçiminde kendini gösterdi. İşçilerin iktidar perspektifli slogan ve önerilerinin karşısında, reformistler sürekli olarak "bölücülük", "bozgunculuk" suçlamasıyla çıktılar. Reformizmin bu tip karalama çabaları karşısında pek çok devrimci işçi sosyalizm propagandasını yapmaktan, "tecrit oluruz" kaygısıyla geri durdu.

Bu, hareketin bir başka zayıf yanını göstermektedir.

Komünistler, devrimci öncü işçilere devrim ve sosyalizm propagandasının her koşulda yapılmasının önemini ısrarla anlatmalı ve reformizmin etkisinin kırılması mücadelesine bu boyutuyla da önem vermelidirler. Bu tabiki işçilerin ekonomik karakterli, demokratik karakterli taleplerine kayıtsız kalınacağı anlamına gelmiyor. Önemli olan propaganda ve mücadelenin her iki boyutunu birlikte yürütebilmektir. Hayır! Ekonomik-demokkratik haklar propagandası adına devrim ve sosyalizm propagandasından vazgeçmek değil, aksine ekonomik haklar, demokratik haklar mücadelesini sosyalist iktidar perspektifine bağlayan bir propaganda ve eylem çizgisi... Ama her koşulda devrim ve sosyalizm perspektifinin odağa konulduğu bir propaganda ve ajitasyon...

İşçi hareketini çembere almaya çalışan burjuva muhalefet, sosyal reformizm ve sendika bürokrasisi engellerini aşmak için, bu eğilimleri teşhire yönelik bir ideolojik mücadeleyi her koşulda sürdürmek kuşkusuz zorunludur, ama her türden reformist mikrobun panzehirinin bizzat pratik olduğunu da unutmamak gerekiyor. İşçi hareketinin sokaklara, meydanlara döküldüğü bir yerde ve anda reformizmin işçi hareketinin geriye çekmeye uzun süre gücü yetmez, yetmeyecektir. Burada asıl sorun öncü işçi kuşağı ile sosyalist hareketin birleşmesinin önündeki en büyük engel olan "güvensizlik duygusunu" sağlam pratiklerle, sağlam bir önderlik çizgisiyle ve yerinde müdahalelerle aşabilmekten geçiyor. Bir çelişki gibi gözüküyor ama öncü işçi kuşağını kucaklayabilmenin yolu, herşeyden önce bu kesimlere işçi sınıfı içerisinde bir etki ve güç odağı olduğumuzun gösterilmesinden, EKİM'in sadece "ideolojik" anlamdadeğil aynı zamanda organik anlamda da işçi sınıfının hareketi olduğunun gösterilmesinden geçiyor.

Sendika bürokrasisi ve grev komiteleri

İşçi hareketinin artık genelleşmiş bir özelliği haline gelen harekete sendikaların yanısıra ve bazen de sendikalara alternatif olarak işyeri komiteleri, grev komiteleri vb. gibi taban örgütlenmelerinin inisiyatif koyması olgusu Zonguldak'ta da görüldü.

İşçi komiteler vb.nin kendi inisiyatiflerini kırıcı etkisini gören sendika bürokrasisinin tavrı, bu komiteleri kendi inisiyatifleri altında oluşturmak oluyor. Zonguldak'ta da grev komitelerini daha baştan sendika kendi şube yöneticilerinin inisiyatifinde oluşturdu. Böylece sendikanın inisiyatifi korunmaya çalışıldı. GMİS'e işçilerin duyduğu nispi güven de dikkate alınırsa, sendikanın inisiyatifine yönelik ciddi bir muhalefetin oluşmaması, sendikanın en baştan denetleyici tavrıyla

da ilgilidir. Buna rağmen grev komiteleri zaman zaman bağımsız inisiyatif geliştirmeye çalışmış, fakat her seferinde karşısında sendika bürokrasisini bulmuştur. Sendika bürokrasisi, grev komiteleri imzalı pankartların taşınmasına dahi tahammül gösterememiştir.

Türkiye işçi hareketinin geneliyle kıyaslandığında, Zonguldak'ta oluşan grev komiteleri henüz geri bir noktayı temsil etmektedir. Fakat bu noktada dahi, bu tip komitelerin sendika bürokrasisinin etkisini kırmada ve hareketi politikleştirmede ciddi roller oynayabileceği görülebiliyor. Bu nedenle komünistler, esasa yine ocaklarda hücreler oluşturmayı koymakla beraber, bu tip komitelerin potansiyel önemini kavramalı ve buralarda etkin olmaya çalışmalıdırlar. Fakat bu, belirttiğimiz gibi ocaklarda hücre faaliyetinin temel olmasını unutturmamalıdır. Esasen biz ocaklarda hücreler kurabildiğimiz oranda bu tip komitelerde etkin olmanın da koşullarını sağlamış olacağız.

"Meclis istifa" sloganı

İşçi sınıfı içerisinde mevcut hükümet tamamıyla teşhir olmuş durumdadır, fakat işçi sınıfının burjuva muhalefeti de bir alternatif olarak görmediği uzun süredir ortaya çıkmış bulunan bir başka gerçektir. Zonguldak gibi burjuva muhalefetin etkisinin nispeten daha güçlü olduğu bir bölge açısından da temel olarak bu gerçeğin geçerli olduğu söylenebilir.

Nitekim, bazı çevrelerce çeşitli açılardan tartışılan "Meclis istifa" sloganı bu gerçeği ifade ediyor. "Meclis istifa" sloganının bir yönüyle "sine-i millet" politikasıyla bir ilgisi olduğu kuşkusuzdur. Ama "Meclis istifa" sloganı "sine-i millet" tartışmalarının etkisine rağmen temelde burjuva muhalefetin inisiyatifi dışında ortaya çıkmış, işçi sınıfı burjuva muhalefetin kısırlığını kendi yöntemleriyle çözmeye çalışmış, burjuva muhalefeti bir yönüyle tavır almaya zorlamıştır. İlk olarak, bu sloganın bu açıdan burjuva muhalefetin teşhirini kolaylaştıran bir yönü de vardı, ikinci olarak; işçi sınıfının "Meclis istifa" sloganını bu kadar kolay ve yaygın olarak benimsemesi, içinde burjuva muhalefetin de yeraldığı meclise karşı toptan bir güvensizlik duyduğunu gösteriyordu. Sonraları, muhalefetin "sine-i millet"e dönmemeleri üzerine ise "Meclis istifa" sloganı çok daha belirgin olarak burjuva muhalefeti de hedefleyen bir içeriğe kavuşmaya başladı.

Kuşkusuz, bazılarının "Meclis istifa" ve "İşçiler birleşin, iktidara yerleşin" sloganına, burjuva muhalefetin etkisiyle atılan ve "erken seçim" amacını güden ve bu anlamda "Özal istifa", "Hanedan istifa" sloganlarıyla ortak içerik taşıyan sloganlar olduğu gerekçesiyle karşı çıkmalarının hiç bir mantıksal açıklaması yoktur. Hele bir de bunun karşısına Türk-İş tarafından "dejenere" edilmiş ve "içeriği çarpıtılmış" "İş, ekmek, özgürlük" sloganı alternatif olarak çıkarılıyorsa, getirilen yaklaşım iyice anlamsızlaşıyor.

"Meclis istifa", "İşçiler birleşin, iktidara yerleşin" sloganları elbette net bir iktidar perspektifine sahip olunarak atılan sloganlar değildir. Ama sosyal mücadeleler tarihi, bu tip sloganların işçi sınıfının mevcut burjuva alternatiflere olan güvensizliğinin yoğunlaştığı dönemlerde ortaya çıktığını gösteriyor. Rusya'da "10 kapitalist bakan istifa" sloganıyla ortaya çıkan işçi hareketinin kısa zamanda burjuva düzenin tümünü hedefleyen bir harekete dönüşmesinin iç dinamiklerini kavrayamayanlar, bugün "net bir iktidar perspektifi ifade etmiyor" gerekçesiyle "Meclis istifa" ve "İşçiler birleşin, iktidara yerleşin" sloganlarının karşısına çıkarlar. Bu sloganların net bir iktidar perspektifi taşıyarak ve bu denli yaygın atıldığı bir durumda işçi sınıfı zaten bu "eleştiricilere" gerek duymayacak ve iktidarı alacaktır.

Komünistlerin görevi, bu sloganların yaygınlaştırılmasıyla beraber burjuva muhalefetin, sosyal-reformizmin ve sendika bürokrasisinin etkisini kırmaya yönelik etkili bir propaganda faaliyeti yürütmektir. İşçi sınıfı üzerinde "Meclis istifa", "İşçiler birleşin, iktidara yerleşin" sloganlarıyla ve hareketin yükselme eğilimi gösterdiği bir anda (bu sloganların mucidinin kim olduğu hiç önemli değil) reformizmin bir etki kurabileceğini düşünmek mücadele süreçleri hakkında "net bir perspektife" sahip olamamak demektir.

Bazı görevler

Zonguldak eylemi, işçi hareketinde önemli kilometre taşlarından biri olarak tarihe geçmiştir. Bir yandan işçi hareketine daha militan ve kitlesel eylem biçimlerine geçişinin yolunu açarken, öte yandan henüz iktidar perspektifinden uzak olsa da, işçi hareketinin "dar ekonomik çıkarları"nın ötesinde taleplerin formüle edildiği bir eylem olmuştur. Eylem sıralarında atılan savaş aleyhtarı

sloganlar, işçilerin toplumun genel taleplerini de dile getirmeye başladıklarını, henüz çok cılız olsa da "kendi dışına bakma" bilincinin gelişmeye başladığını göstermektedir.

Zonguldak eylemi "bir yenilgi değil, başlangıçtır". İşçilerin Mengen'e kadar yürüyebilmesi, onların içlerinde birikmiş bir öfkenin ve kararlılığın sonucu başarılabilirdi ancak. İşçiler, henüz sosyalist hareketle birleşmemiş oldukları bir dönemde toplumun gündemini bu denli belirleyebiliyorlarsa, bunu, içten içe kaynamanın artık bir kabından taşma haline dönüşmeye başladığının göstergesi saymak gerekir.

Komünistler açısından Zonguldak, 42 bini madenlerde toplam 120 bin işçinin çalıştığı bir kent olarak, özel önem verilmesi gereken bir coğrafyadır. Özellikle işçileşme sürecinin maddi anlamda aldığı bu boyutla birlikte, Zonguldak şehri tam anlamıyla bir işçi şehri olmaya başlamıştır.

Doğal ki, Zonguldak işçi sınıfının kültürel anlamda üzerinde taşıdığı geri dönemin izlerini gözardı etmemek gerekiyor. Ayrıca Zonguldak'ta önemli patlamaları görece bir suskunluk döneminin izlediği de bilinmektedir. Gerçi 12 Eylül eylemleri ve Ankara yürüyüşü artık Zonguldak'ta çok şeyi değiştirmiştir. Fakat yine de Zonguldak'ta yürütülecek bir faaliyet sokak çatışmalarından barışçıl dönemlere, barışçıl dönemden sokak çatışmalarına hızla geçecek esnekliğe sahip olmak zorundadır.

Komünistlerin Zonguldak'ta belirli bir düzeyde ilişkileri olmakla beraber, öncü kuşağını kucaklayabildiği söylenemez. Dolayısıyla gelişen işçi hareketine örgütümüzün önderlik edebilmesi açısından güçler yetersizdi. Bizim açımızdan Zonguldak işçi hareketi asıl olarak öncü işçi kuşağı ile birleşmenin sağlanması açısından önem taşıyordu. Zonguldak direnişi sınıfla sosyalist hareketin birleşmesi açısından zengin olanaklar sağlıyordu. Hareketimiz, Zonguldak'taki patlamayı önceden saptayabilmesine rağmen yaygın ve etkili bir siyasal inisiyatifin ortaya konmasını sağlayacak hazırlıkları yeterince gerçekleştiremedi. Yürütülen faaliyet temel olarak Zonguldak'taki yoldaşların yerel çabası ile gerçekleşti. Bu faaliyetimizin istediğimiz güçte olmasını engelledi ve yüzlü rakamlarla ifade edilecek bir "partili" işçi kuşağı yaratabileceğimiz bir eylemde, kurabildiğimiz ilişkiler iki haneli rakamı geçemedi.

Her fabrikada ve işçi sınıfının yoğun olduğu bölgelerde olduğu gibi Zonguldak'ta da sınıfın öncü kesimi bölünmüş durumdadır. Bu bölünmüşlük sosyalistlerin işçi hareketine önderlik edebilmesinin önünde ciddi bir engel olarak durmaktadır. Yine reformist sendikacıların ve burjuva muhalefetin hareketi geriye çekme konusundaki başarıları, bu bölünmüşlükle de doğrudan ilgilidir.

Biz komünistler, sınıfın öncü kesiminin tümüyle birleşmeyi hedeflemeliyiz. Bunun için öncüyü bölmeye yönelik her türlü çabanın karşısına dikilmeliyiz. Böylesine eylemlilikler işçi sınıfının öncü kesimini kendiliğinden birleşmeye doğru yöneltir. Sınıf hareketinin yükselmesi kadar sınıfın öncülerinde birleşme eğilimini doğuracak hiç bir şey yoktur. Bize düşen bu birleşme eğilimini gerçeklik haline getirecek bir çizgi izlemektir. EKİM Hareketi olarak, başından beri kendi içine, örgüte ve örgütsel çıkarlara dayalı bir politika izlemedik ve bu tip politikalarla her aşamada hesaplaştık. Bizim izlediğimiz politika sınıfa ve sınıfın öncülerini kazanmaya yönelik olmuştur ve öyle olmalıdır.

Zonguldak'ta yerüstü ve yeraltı işçileri arasındaki fiziksel temas eksikliği, işçilerin örgütlü davranışlarında bir takım zaaflar yaratmaktadır. Yerüstünde çalışan işçiler nispeten daha eğitimli ve önderlik vasfına sahipler, fakat çalışma koşullarındaki belirgin farklılık yeraltında çalışan işçiler ile yerüstünde çalışan işçileri bölme yönündeki çabaları kolaylaştırmaktadır. Özellikle reformist sendika bürokrasisi eylem süresince yeraltı ve yerüstü işçilerini bölme konusunda özel bir gayret sarfetti. Komünistler bu çabalara karşı durmalı, aksine yeraltı ve yerüstü çalışanlarının komünist örgüt çatısı altında birliğini sağlamalıdırlar.

Önümüzdeki 1 Mayıs, Zonguldak açısından özel bir önem taşıyor. 1 Mayıs bir yandan, Ankara yürüyüşünün işçilere politik anlamda neler kazandırdığının görülebildiği bir gün olacaktır, öte yandan da iyi bir hazırlıkla işçi sınıfı hareketinin politikleştirilmesi açısından önemli olanaklar sunan bir gün olacaktır.

Eğer önümüzdeki 1 Mayıs, kitlesel, militan sokak gösterilerinin yapıldığı bir gün haline getirilebilirse, o zaman işçi sınıfının politik eylemlerinin belirleyeceği yeni bir döneme girildiğini ilan edebileceğiz demektir.

Ankara yürüyüşünde yol ayrımı

Türk burjuvazisi 12 Eylül'le birlikte 24 Ocak Kararlarını uygulamaya soktu. Sürekli olarak uygulanan baskı ve sömürü politikaları sınıf hareketini beklendiği üzere sindiremediği gibi, daha geniş ve kitlesel eylemler dönemini açtı. 88'de yaşanan Bahar eylemleri ile rüzgar tersine döndü. Rejimin tıkandığı ve bunalımın derinleştiği bir dönemde Körfez krizi gündeme geldi. Türk burjuvazisi yaşadığı açmazlardan kurtulmak ve rahatsızlıklarının üstünü örtmek çabasıyla Körfez'e dört elle sarıldı. Milli birlik beraberlik masallarıyla dipten gelen muhalefet susturulmaya çalışıldı. Basın ve diğer burjuva kurumlar Musul-Kerkük ideallerini utanmazca savunmaya başladılar. Buraya kadar yazılan senaryo aksamadan ve tepki görmeden yürüyordu. Ancak 30 Kasım geldiğinde bütün iğrenç planlar altüst oldu. Zonguldak işçi sınıfı tam da böylesi bir dönemde burjuva devletin iğrenç oyunlarını teşhir ederek direnişi başlattı. Hatta örgütlü ve bilinçli olmadığı halde sezgileriyle "İşçiler birleşin, iktidara yerleşin!" diyerek iktidar özlemlerini dile getirdiler.

Burjuvazi direnişten önce varılacak noktayı sezinlediği için sınıfın birliğini bozmaya ve bağlı olarak da her ihtimale karşı güvenlik tedbirlerini artırmaya başladı. Direniş başladıktan sonra kısa aralıklarla DSP, SHP, DYP birliğin bozulması için işçi babası edalarında bölgeye gelip mitingler yaptılar. Ancak hiç beklemedikleri bir tepkiyle karşılaştılar. İşçiler "Meclis istifa!" diyerek sahte işçi dostlarının heveslerini kursaklarında bıraktı. Zonguldak işçi sınıfı direnişiyle Türkiye kamuoyunun gündemine yerleşti. Zonguldak'ta yaşananlar tüm işçi sınıfına ve emekçi halklara büyük bir heyecan ve mücadele azmi veriyordu.

Türk-İş'e bağlı sendikalardaki sözleşmeler Zonguldak yüzünden bağıtlanamaz duruma geldi. Faşist Türk-Metal Sendikası hükümetle işbirliği içinde olduğu halde tabanı öfkelendirmemek için ihanet kapılarını kapamak ve uzlaşmazlığa gitmek zorunda kaldı. Hatta hoşnutsuzluğun önünü almak için Türk-İş patronları " 3 Ocak "Genel Eylem" kararını aldı. Türkiye kamuoyunun duyarlılığı bir anda arttı. Madenciler direniş meşalesini yakmış ve sürekli yüksekte tutuyorlardı.

Direnişin Zonguldak dışındaki etkileri havzaya yansıdıkça birlik daha da pekişti. Madenciler doğal önderlik misyonunu kabul edip eylemlerini ve istemlerini gür sesleriyle ortaya koyma yolunu tuttular. Tehlikenin boyutları büyüyordu. Bu noktadan sonra müdahale edilmeli ve direniş kırılmalıydı.

Çünkü;

* Direniş devam ettiği sürece işçi sınıfı birliğini pekiştiriyor, bağlı olarak da diğer demokrat, aydın, küçük-burjuva kesimleri etrafında topluyordu.

* Dünyada işçi sınıfına dayalı yönetimler bir bir yıkılıp ihanetler yaşanırken, işçi yönetimleri bitti, sosyalizm öldü çığlıkları atılırken, Zonguldak'ta işçiler iktidara talip olduklarını haykırıyorlardı.

* Emperyalizmin Ortadoğu'daki oyunlarına alet olmak için en uygun yönetim baştaydı; ANAP, ABD uşaklığını en iyi uygulayan partiydi. Muhalefet partileri ise programsızlık içinde bocalıyor, farklı bir politika koyamıyor, hatta neredeyse yönetime gelmeye korkuyorlardı.

Bu koşullarda Ankara'ya yürüyüş sendika tarafından ortaya atıldı ve hergün işlenmeye başlandı." Genel Eylem"in bir gün sonrası, 4 Ocak tarihi olarak saptandı. Zonguldak caddelerinde büyüyen direniş ancak Ankara yolunda kırılabilirdi. Yürüyüşün üzerine hiç tartışılmadı. Yapılan toplantılarda sorulan sorulara ciddiyetten uzak cevaplar verildi. Yürüyüş esnasında karşılaşılacak sorunlar ve tehlikeler yoksayıldı. Tam bir kargaşa ve örgütsüzlük içinde Mengen barikatının önüne varıldı. Direniş boyunca sosyal-demokrasi, reformizm, sendika bürokrasisi üçgeninde gelişen hareket, planlı ihanetin yüzüyle karşılaştı.

Öncelikle ilk elden E-5 karayoluna (Gerede) çıkan on bine yakın işçi sudan bahanelerle geriye Mengen'e çekildi. Başbakan Y. Akbulut Bolu'ya gelerek Ş. Denizer'le görüşeceğini açıklayarak zaman kazandı. Bu bir kaç saatlik süre içinde polis ve asker barikatı kuruldu. Böylece işçilerin kış şartlarında Mengen'e kadar yürüyemeyeceğini hesaplayan burjuvazi bu hatasını süratle giderdi. Şimdi işçiler içindeki uzantılarının ihanetlerini bekleyebilirlerdi.

(Devamı s. 16'da)

Zonguldak'tan dört yoldaşın aynı konuya ilişkin olarak kaleme aldığı iki ayrı yazıyı birleştirerek ve kısaltarak yayınlıyoruz.

"II. Mengen çıkarması"

Maden işçisinin grevinin ertelenmesi ve ardından sözleşmenin imzalanması, burjuva boyalı basının yazdığı gibi işçiler arasında memnuniyetle değil, aksine devlete ve reformist sendikacılara karşı yönelen bir güvensizlik ve hoşnutsuzlukla karşılandı.

Reformist sendika yöneticileri, imzalanan sözleşmenin istenilen gibi olmadığını, bunun suçlusunun da hükümet olduğunu söyleyerek kendi kararsız ve uzlaşmacı tavırlarını saklamaya çalıştılar.

9 Şubat günü, sözleşmeyi imzalayıp Zonguldak'a dönen Ş. Denizer'i karşılama töreni düzenliyerek bu "aklama" kampanyasını sürdürmek isteyen sendika yöneticileri ve TBKP'liler, işçileri bu karşılamaya katma konusunda özel bir gayret gösterdiler. Bu faaliyetlerini eylem süresince grev komitelerinde önderlik yapan devrimci, komünist işçilere haber vermeden yürütmeye çalıştılar. Önder işçiler çok geç haberleri olmasına karşın, karşılamanın amacından saptırılmaması için bölgelerinde faaliyete geçtiler, karşılamanın sendika bürokrasisinin "zaferini kutlaması"na dönüşmesini engellemeye çalışmıştılar.

Devrimci-komünist önder işçiler, Mengen'e gidişin, burjuvaziye meydan okumaya dönüşmesine ve "II. Mengen çıkarması" olarak gerçekleşmesine çalıştılar. Mengen'de verilecek mesajın işçilerin birliğinin bozulmadığının, Zonguldak'ta işçilerin yenilmediğinin, aksine kin ve nefretlerinin bir kat daha arttığının burjuvaziye gösterilmesi olduğunun propagandası yapılmaya çalışıldı.

Karşılamaya 8-9 bin civarında işçi katıldı. Katılımın çok olmasındaki temel neden, Ankara yürüyüşü sırasında burjuvazinin ordusuyla barikat kurduğu mevkiye inadına bir kez daha gitmek arzusuydu.

Mengen'e ulaşıldığında, devletin yine aynı korkuyla iki ayrı yere barikat kurmuş olduğunu gördük. İşçilerle polis şefi arasında çıkan tartışmalarda, barikatın neden kurulduğu sorusuna polis şefinin verdiği yanıt ilginçti: "Bu ülkede geçerli olan orman yasasıdır."

Kurulan barikat sanki işçi sınıfı ile burjuvazinin uzlaşmaz çelişkisini temsil ediyordu. Yıkıp geçmeden kurtuluşun mümkün olmadığı bir çelişki...

Mengen'e varıldığında, işçi düşmanı TBKP'lilerin, başkanı övmek için hazırladıkları konuşma metnini okumakta gösterdikleri sabırsızlık dikkat çekiciydi. Bunlar tarafından attırılmaya çalışılan "yağ çekici" sloganlar, işçiler arasında beklenen etkiyi bulamadı, cılız kaldı. Devrimci işçilerin attırdıkları sloganlar ise işçiler arasında ses buldu. "Emperyalist savaşa hayır!", "Yaşasın işçilerin birliği!", "Emeğe saygı, sömürüye son!" gibi sloganlar coşkuyla haykırıldı. TBKP'liler ise bu sloganlara katılmamayı tercih ettiler. Bu arada, TBKP'liler hazırladıkları bildiriyi okumaya dahi fırsat bulamadılar.

II. Mengen olayı, kırıldı sanılan direnişin aksine sınıfın içinde dipdiri yaşadığının ifadesi oldu. Görülen bu gerçek bizler için ne kadar sevindiriciyse, burjuvazi için o kadar ürkütücüydü.

Burjuvazi bu gerçeği hazmedemeyecek kadar vahşi ve saldırgan olduğunu kanıtlamak istercesine yeni bir saldırı başlattı. İşçilerin yövmiye bordroları eski ücretten hesaplanarak işçilere ulaştırıldı. Bu saldırı, birliğin ve dayanışmanın gerçek boyutlarını burjuvaziye bir kez daha gösterdi. Gelik üretim bölgesindeki işçiler uygulamayı 13 Şubat'ta ocağa inmeyerek protesto ettiler. Direnişin büyümesinden korkan TTK yönetimi ve sendikacılar Gelik'e gelerek yapılan hatanın derhal düzeltileceğini, bordroların yeni ücretler üzerinden hesaplanıp farkların ödeneceğini bildirdiler. Saat 15.00'de başlayan direniş 17.30'da ocaklara inilmesiyle son buldu. Direnişin başka bölgelere yayılması sendikacıların özel gayretleriyle önlenebildi. Bir kez daha sermayeye hizmette kusur etmediler.

Zonguldak işçi sınıfı hak almanın ancak mücadeleyle, hem de burjuvazinin yasalarını hiçe sayarak, üretimden gelen gücün kullanılmasıyla verilecek bir mücadeleyle mümkün olduğunu öğrendi ve öğretti.

Zonguldak işçileri yenildiklerini düşünmüyorlar. Yapılanın, sınıfın içinden gerçek önderlerini çıkarıp yeniden ve daha güçlü bir şekilde

(Devamı s.38'de)

İşçi hareketi ve sendikalar

Türkiye işçi sınıfı mücadelesinin bugünkü nesnel düzeyi sınıfın çeşitli örgütleri konusunda politik tespitleri gündemimize almamızı gerektirmektedir. Proletarya partisinin kurulması yönündeki çalışmalara hız verirken, sürece bütünlük kazandıran sorunları da ele almak gerekiyor. Çünkü partinin kurulmasına doğru atılacak her adım parti programında yer alacak konuların sadeleştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bunlardan birisi de sınıf için hayati öneme sahip sendikalar sorunudur.

Özellikle son 6 yıldır sınıf eylemlerinin, kaybedilen hakların yeniden kazanılmasına ve yeni hakların kazanılmasına yönelmesi, sermayenin sınıfa karşı aldığı genel tutuma da bağlı olarak, her ne kadar kendiliğinden görülse de politik bir özde seyretmekte, yer yer müdahalelerle bu politik öz daha da yoğunlaşmaktadır. Tam da burada devlet sendikacılığının oyalayıcı ve engelleyici taktikleriyle karşı karşıya geliyoruz.

Türkiye işçi sınıfının bugüne kadar vermiş olduğu mücadelesinin siyasi önderlikten yoksunluğu, mücadelenin kazanımlarını koruyamamasını da beraberinde getirmiştir (Bugün bu durumun sınıfın içinde yeterli derecede bilince çıkarılmadığı bir gerçek). Sendikal hareketteki reformist, sarı, faşist ve gerici tekele karşı yeterli mücadele verilmemesi veya bunlara karşı verilen mücadelenin kısırlığı, günü birlik oluşu yüzünden, sınıfın kendine güveni sarsılmakta ve böylece mücadele kendi içinde erimektedir. Ekonomik mücadelenin gelişimi belli evrelerden geçerek ilkel düzeyini aşmış olmasına ve belli ölçülerde politik içerik kazanmasına rağmen mücadele daha üst seviyeye çıkarılmadığından dolayı, hem sendika ağaları yerlerini koruyabilmekte, hem de sınıfın bu durgun düzeyi mücadeleyi soğutmaktadır. Elbetteki devlet sendikacılığının bu durumdaki rolü kadar, devrimci hareketlerin sendikal soruna doğru bir perspektifle yaklaşmamış olmasının da payı vardır. Devlet sendikacılığının pratik işleyişini ve yöneticilerinin amaç ve niyetlerinin değişik durumlarda aldığı biçimleri sınıfta somut bilince dönüştürmekte gösterilen acemilik (solcu anlayış da diyebilirim buna), devlet sendikacılığına alternatif gibi görünen ama kendisi de devlet sendikacılığı olan reformcu eğilimleri güçlendirmiş; sınıfın tahakküm altına alınmasını kolaylaştırmıştır. Bir sınıf düşmanı diğer bir sınıf düşmanına alternatif gösterilerek sınıf rahatlıkla aldatabilmektedir. Oysa son otuz yıldır ülkede gelişen olaylar ve çeşitli düzeydeki açık çatışmalar bu tekeli sarsacak olanaklara sahiptir.

İşçi sınıfını politik mücadelenin dışında tutarak, ekonomik mücadelenin çıkmaz sokaklarına sürerek, sınıfı yılgınlığa itmek ve kendilerine tabi bir konuma düşürmek, kendi ayrıcalıklı yaşamlarını sürdürebilmelerinin garantisi olarak görmek, Türk burjuva sendikacılığının her türünde bulunan ortak bir özelliktir.

Bize göre bu durumun ayrıntılı bir biçimde ele alınması sendikal muhalefete somut ve inandırıcı görevler verilmesi sendikal mücadelenin hem genişleyerek bütün sınıfı kapsar hele gelmesini sağlayacağı gibi, politik mücadele ile birleştirme zorunluluğunu da bilince çıkaracaktır. Sınıfın ileri unsurlarının sınıfı yönetebilmelerini kolaylaştıracaktır.

Sendikalar ve politik mücadele

İşçi sınıfı mücadelesinde, iktisadi ve politik mücadelenin birbirleriyle olan ilişkilerini doğru tespit etmemiz, parti ile sendikalar arasındaki ilişkilerin nasıl olması gerektiğini bir yönüyle ortaya koyacaktır.

İşçi sınıfının ekonomik mücadelesinin politik mücadelesinden ayrılamayacağı tarihsel bir gerçektir. İşçi sınıfı ile burjuvazi arasındaki sınıf savaşımının aldığı biçimler, gelişmişliklerinin çizmiş olduğu tarihsel evreye göre özel biçimler almış; ekonomik mücadelenin durumunu belirlemiştir. Kendi aralarındaki rekabetten dolayı parçalanmış olan işçiler, sınıf savaşımının belirli bir aşamasında ortaklaşa mücadele verecekleri sendikaları yaratmışlardır. İktisadi mücadelenin bu aşamasında, sermayenin saldırılarına karşı ücret artırımı, işgünü düzeltimi vb. talepler için mücadele verilmiş; genel sınıf mücadelesi seviyesine yükseltilememiştir. Kendisi için sınıf olmanın bilincine henüz erişilememiştir.

Marks, Birinci Enternasyonal'in Cenevre Kongresinde, sendikaların o günkü durumunu şöyle

ifade etmektedir: *"Sendikalar, şimdiye kadar aşırı bir şekilde yalnızca sermayeye karşı yerel ve doğrudan mücadeleleri gözönünde bulundurdular. Ücret köleliği sistemi ve bugünkü üretim tarzına karşı saldırıya geçmek için güçlerini henüz tümüyle kavramamışlardır."*

Marks, politik örgütlenmenin (politik iktidar mücadelesinin) ilk evresinin iktisadi mücadele olduğunu ona zemin hazırlayıp, kaldıraç görevi göreceğini, politik iktidar mücadelesinin de onu geliştireceğini ifade etmektedir.

"Sendikalar nasıl sermaye ile emek arasındaki gündelik gerilla savaşı için vazgeçilmez hale geldiler ise bizzat ücretli emek sisteminin ortadan kaldırılmasının örgütlü teşvik araçları olarak çok daha fazla önemlidirler."

Türkiye işçi sınıfı tarihinde sendikaların politik görevlerinin öneminin sürekli olarak üzerinin örtüldüğü bir gerçek. Sendikaları sözleşme büroları haline getiren, ücret düzeltimi vb. ile sınırlayan, işçi sınıfının mücadelesini kör etmeye çalışan, onun politik mücadele ve istemlerini "sınıf adına" yok sayan, tüzüklerle iş gören, "yasalarımız politika yapmamıza izin vermiyor" deyip burjuva politikalar üreten hızlı sendikacılarımızın, burjuvazinin sadık uşakları olduğundan kuşku yoktur.

Sendikalar yukarda da ifade ettiğimiz gibi salt iktisadi kuruluşlar değildir. "Bizzat ücretli emek sisteminin ortadan kaldırılmasının örgütlü teşvik araçları olarak çok daha fazla önemlidirler." Marks'ın da ifade ettiği gibi, politik iktidar mücadelesinin örgütlü, teşvik araçları olarak da temel bir öneme sahiptirler.

Parti ve sendikalar aynı şeyler değildir. Mücade biçimleri onları karşıtlar gibi gösterse de ekonomik mücadelenin üstünlüğünü savunmada birleşen Trade-Unioncu ve Anarko-Sendikalistlerin reformizminin tersine, komünistler politikanın ekonomiye göre önceliğini, dolayısıyla proletarya partisinin sendikal örgüte önder rolünü, proletarya partisinin belirlediği politika ve görevlerin sendikalar tarafından yürütülmesini koyar.

Sendikal reformizmin gücünün kırılması sınıf içindeki güçlülüğümüze bağlıdır. Partinin oluşturulmasıyla sendikaların devrimcileştirilmesi birbirine bağlı sorunlardır. Sendikalarda reformizminin teşhiri, öncü işçilerin sendikalarda çalışmasına, komünist fabrika hücreleriyle olan profesyonel bağa, sınıf içinde örgütlülüğümüze, varolan ilişkilere ve özgül taleplere cevap vermedeki yeteneğimize vb. bağlıdır.

İşçi sınıfının mücadelesi uzun dönem reformist politikaların yedeğinde kalmıştır. Sınıfın ileri kesimlerinin öfkesi, bilinci, pratiği sürekli pasifize edilmiş "devrimci sendika DİSK", sınıfı CHP'nin kuyruğuna takmıştır. Bugün de kendilerini sınıf sendikaları olarak lanse eden reformistler, Otomobil-İş, Petrol-İş, Yol-İş vb., içlerindeki devrimci muhalefete rağmen, kastlaşmaya, burjuva yasallığına sığınıp "sınıf adına" eylemlerimizi boğmaya çalışmaktadır. Profesyonel sendikacılarımızın 1980 öncesi reformist sendikalardan farkı yoktur. Dün CHP'nin kuyruğu bugün SHP'nin, DSP'nin, TBKP'nin...

İşçi sınıfının büyük çoğunluğunun sendikalarda alman kararlardan haberleri yoktur. Sendikaların fabrika temsilcileri işçiler tarafından seçilmelidir. Fakat bu pek fazla bir şey ifade etmemektedir. Çünkü hem sendikayı hem de sendika temsilcisini denetleyecek ve ona bir işlev verecek fabrika komitelerimiz yok. Fabrikalarda, işçilerin seçtiği ve sürekli değiştirme hakkı olduğu, sınıf adına konuşacak işçi komitelerinin oluşturulması, var olanların ise komünistlerin denetimine geçmesini sağlamak da gerekli.

Mustafa Göksu
Ankara

İşçi hareketinden bazı sonuçlar

(Baştarafı s.29'da)

de devrimi taçlandırmaktır. En büyük enternasyonalizm, Türkiye sosyalist işçi hareketini ve onun ihtilalci partisini yaratabilmektir. İşçi hareketi gösterdi, sosyalist kavga doğal müttefiklerini yaratacaktır, "kızıl tugaylar" göndermesek de, dost bir ülkeye en büyük yardım ve destek, kendi devrimimizi taçlandırmaktır ve bu güncel bir sorundur. Bugünün sorunudur!

1. Mahir Çayan, *Kesintisiz Devrim*, s: 161, D.Sol Yayınları
2. İ.Kaypakkaya, *S.Yazılar*, s:274, Ocak Yayınları
3. Lenin, *Sağ ve Sol Sapma Üzerine*, s.12, 13,14
4. A.g.e. *"Devrimci Maceracılık*, s.7-19
5. Lenin, *İşçi Sınıfı ve Köylülük*, s.13
6. H.Fırat, *Ekim*, sayı: 1, s.6
   Devrimci Harekette Reformist Eğilim, s.13, Eksen Yayıncılık

İşçi hareketinden bazı sonuçlar

D. Yalçın

Her militan işçi hareketi, hem toplumu ve hem de hangi kesime dayanırsa dayansın siyasal akımları derinden etkilemeden edemez. 15-16 Haziran işçi hareketinin henüz vücuda gelmediği ama dinamiklerinin de gözlenebildiği bir ortamda, burjuva parlamentosuna ve "barışçıl geçiş" avanaklığına bel bağlayan TİP ile, Kemalizmin ilericiliğine ve "ilerici ordu"ya bel bağlayan MDD Hareketi, işçi sınıfına inançsızlığın teori ve pratiğini sergileyebiliyordu. Beklenmeyen işçi hareketi, bu teori ve pratiklere büyük bir darbe vurdu. İşçi hareketi, üretimden gelen gücünü sınırlı da olsa belli bir bilinçle birleştirebildiğinde toplumu sarsıcı bir etken olacağını kanıtladı. İşçi sınıfının tarihsel gücüne, onun tarihin çekici ve itici bir motoru olduğuna duyulan inançsızlığın bir ürünü olan asker-sivil-aydın cuntacılığı, Kemalizm hayranlığı, "barışçıl geçiş" hayalleri, legalizm, işçilerin kaldırımları döven tabanları altında ezilip gitti. " İlerici ordu" işçi eylemlerini kanla bastırarak, burjuvazi tüm demokratik haklara acımasızca saldırarak bu iki reformist akımın boş ümitlerine beklenen yanıtı vererek tamamlayıcı bir rolü de oynamış oldu.

Ne var ki, işçi sınıfına duyulan inançsızlığı TİP ve MDD Hareketi ile sınırlamak hem yanlış, hem de bir darlık olur. "Sosyalizmin bayrağını meclise dik"emeyen TİP'in ardılları olsun, Orduaydın-halk üçgeninde "devrim" arayan MDD Hareketinin ardılları olsun, farklı yelpazelere savrulmuş da olsalar, hiçbir zaman bu güvensizliği terketmediler. Reformist-revizyonist barikatları ihtilalci bir çizgiyle aşma hüneri gösterebilen '71 devrimci kuşağı, işçi sınıfına güvensizliği sürdürmeden edemedi. Ne Kemalizmin ağır etkisi altındaki THKO ve THKP-C ve ne de Kemalizmin tümden reddi ile diğerlerinden bir adım ileri çıkabilen TKP/ML, bu güvensizliği aşamadılar. Paydaları işçi sınıfına güvensizlik olan bu üç akımın, tüm temel tezleri, işçi sınıfını köylülüğün yedeğine almak üzerine kurulmuştur. Proletaryanın önderliği sadece ideolojiktir. [1] Dönemin diğer akımlarına göre özel bir yeri olan Kaypakkaya, 15-16 Haziran işçi hareketinden çıkardığı derslerin 4. maddesinde, *"15-16 Haziran direnişinin bastırılması, devrimin ilk başlarda şehirlerde başarıya ulaşmayacağını, şehirlerde zaman zaman ortaya çıkacak işçi ayaklanmalarının kırlık bölgelere çekilmediği takdirde bastırılmaya mahkum olduğunu gösterdi"* [2] şeklinde bir "ders" çıkarabiliyordu. Karşı-devrimin gücünü tahkim ettiği alanlara göre devrimin strateji ve taktiğinin saptanması anlayışı, yeni ve yerli bir görüş değildi elbette.

15-16 Haziran hareketinin 'bastırılmaya mahkum' oluşu, direnişin burjuvazinin gücünü tahkim ettiği bir alanda ortaya çıkmasından ötürü değil, bir çok yan etkilerle birlikte, örgütsüz ve partisiz oluşundandı şüphesiz. Örgütsüz ve partisiz bir güç, ister kırda, ister şehirde, ister burjuvazinin karnının kalın, ister 'zayıf' olduğu alanda ortaya çıksın, yenilmeye mahkumdur. Burjuvazinin gücünü şehirlere yığması, coğrafi, keyfi vs. değil de, mezar kazıcısı bir sınıftan duyduğu korkunun bir göstergesi ve sonucu ise eğer, ortaya çıkabilecek işçi hareketini kırsal alana çekmek yerine, onu kendi partisine kavuşturmak ve örgütlemek, önünü ve ufkunu genişletmek, üretimden gelen gücünü harekete geçirerek iktidara talip olmak anlamlı olabilir ancak. Ama bunun için de, her şeyden önce bir işçi sınıfı zeminine oturmayı, onun tarihsel konumunu ve amaçlarını program edinmeyi gerektirir.

Bizim halkçılarımızın dilinde hayli popüler olan, "emperyalizmin karnının en zayıf olduğu" yer, "bizim gibi yarı-sömürge, yarı-feodal ülkeler" olabildi ola ola. Çarlık Rusyasında, narodniklerin ardılı "sosyalist devrimciler"in aynı tezleri ileri sürmesi ise, bu mantığın anavatanı hakkında bir fikir veriyor. "Yığın eylemlerine karşı otokrasinin askerleri vardır, devrimci örgütlere karşı da polisi"[3] diyerek, yığın eylemlerini reddediyorlar, hiçbir bakanın kendini sarayından daha rahat hissedemeyeceğinden yola çıkarak, bireysel eylemlere dalıyor, ama aynı zamanda, "biz kitlelerden kopmuyoruz, onlarla beraber yapıyoruz" diyebiliyorlardı. "Güç aktarma teorisi" denilen bu teoriyi, Lenin şiddetle reddetmişti.[4]

İşçi hareketine duyulan bu güvensizliği iki noktada özetlemek mümkündür: 1. Burjuvazinin gücünün abartılması, 2. İşçi hareketinin "geri" oluşundan ötürü ona duyulan güvensizlik. Devle-

tin gücünün abartılması, devlet güçlerinin "en zayıf" olduğu alana çekmeyi teorize etme eğiliminin ipuçlarını da ele veriyor. Temel görev, varolan potansiyeli kırlara çekmek yerine, onun müttefiklerini de yanına alarak, bir daha çarpmamak üzere burjuvazinin kalbini söküp almak olmalıdır ve burjuvazinin kalbi, şehirlerde, sanayi alanlarında çarpıyor.

Rusya'da burjuva devrimi, bizde 15-16 Haziran, bu ucube teorileri ezip, geçti. Tarihin diyalektiğine iradi ayak direyenleri saymazsak, yönünü işçi sınıfına dönmeyenler yok gibidir şimdi. Devrimci demokrasi, iki cami arasında gidip-gelen yarı imanlı beynamaz gibidir. Ufak bir "ümit" ışığının göründüğü koşullarda, yeniden demokrasi havariliğine çıkmaktan asla geri durmaz. Kürdistan ulusal devrimci hareketinin köylülere dayalı mücadele seyri, son olarak da körfez krizi, bizim sahte işçi dostlarının yüzünü güneye çevirdi. Bir kaç ay öncesine kadar, "Kahrolsun kapitalizm, yaşasın devrim, yaşasın sosyalizm" şiarından geçilmeyen yayın organları, şimdi yeniden korkunç bir "demokrasi ve bağımsızlık" havarisi kesilir oldular. "Anti-emperyalist mücadele güncel ve stratejik bir mücadeledir" tekerlemelerini, "anti-emperyalist ve demokrasi güçlerinin birliği" çağrıları izlemeye başladı.

Oysa aynı günler, kesikli dalgalar halinde de olsa işçi eylemlerinin giderek kabardığı bir dönemdir de. İşçi hareketinin bu seyrini *Ekim*, "maden işçileri çanları çalıyor", "madencilerin çağrısı" gibi başlıklarla vermiş, dikkati Zonguldak'a çekmişti. Aynı günlerde yarı-menşeviklerimiz ise, tarihin ıskartaya çıkardığı eski bohçalarını yamama ve körfez krizinin sunduğu olanağı değerlendirerek, eski temel üzerinde yeniden varolma uğraşısı içindeydiler. Bu, işçi hareketine duyulan güvensizliğin yeni bir göstergesi olduğu kadar, bu güvensizliğin ifadesi olan MDD, UDHD, DHD gibi teorilere yeni dayanaklar bulma çabası olarak yorumlanabilir, yorumlanmalıdır da. Şu sonucu çıkarmak bir hata sayılınasa gerek: Popülizmin bir bütün olarak sosyalizme evrilerek kendini yenileyebileceği, işçi hareketinin gelişmesine koşut olarak sınıfa yaklaşacağı, işçi hareketinin birleştirici gücünün popülistleri de hizaya, birlik zeminine çekeceği iyimserliği, sadece bir iyimserlik olarak anılabilir. Sınıf hareketinin birleştiriciliği kadar ayrıştırıcılığı da dikkate değer. Çünkü gelişmeler, birlikteliği değil, bir ayrışmayı, saflaşmayı ortaya çıkardı. *Ekim*'in '87'de sözünü ettiği bayrakların ayrışması sürecidir bu.

'87 Ekim'inde *Ekim*, "Herkes Kendi Bayrağı Altına!" diyerek ilk sayısıyla yayın yaşamına başladığında, bu leninist öngörüyü kimse ciddiye alınamıştı belki de. Çok çok soyut bir istem olarak yorumlanabilmişti ya da. Oysa bugün, bu uzak görüşlü önerme, bir yaşam, bir mücadele biçimine ve bir sınıf tavrının eksenine oturmuş olarak yaşanıyor. Dün soyut bir değerlendirme olarak nitelenen "karışık bayrakların ayrışması" tezi, şimdi sadece süreci değil, bu süreçteki mücadelenin turnosol kağıdı rolünü de oynuyor. Ayraç, neyin neye tabi kılınacağı, neyin esas-tali alınacağı gerçeğidir. Sınıf tavrı da, kendi bayrağı altında saf tutup tutmama da bu seçeneğe bağlıdır. " İhtilalci"sinden en oportünistine kadar, tüm "demokrasi güçleri" aldıkları yer ve konumlarıyla, sınıf kimliklerini de bir kez daha açığa vurmuş bulunuyorlar. Tümünün ortak paydası, TİP ve MDD'nin kötü mirası, yani işçi sınıfına duyulan inançsızlığın bir kez daha kendi teori ve pratiklerince kanıtlanmış olmasıdır.

Kesikli dalgalar halinde gelen işçi hareketi, giderek siyasal bir düzleme oturuyor. Siyasal iktidara, hükümete dair attıkları sloganlar, savaş aleyhtarı tavırları, buna bir kanıt sayılmalıdır. İşçi hareketine güvensizliğin ayrı bir varyantı olan "ekonomist"lik, "kendiliğinden"cilik teorileri, bir kez daha sınıfın ayakları altında eziliyor Zonguldak'ta. İşçi hareketinin bu muazzam eylemliliğinden kimi sonuçlar, kimi dersler çıkarmak gerekir.

1. İktidarı hedefleyen sloganlarıyla, sınıfın gücünü arkasına alarak iktidar olmak isteyen gerici-reformist burjuva partilerine duydukları güvensizlikle, gaspedilen demokratik haklarının yanısıra yeni haklar da istemekle işçiler "demokrasi okulu"nda eğitimlerini sürdürüyorlar.

Küçük-burjuva demokrasisinin program düzeyine çıkardığı bazı demokratik talepleri, işçi sınıfı, sermaye iktidarını zorlayarak da elde edebileceğini, bunun için de kapitalizmin yıkılmasının hiç de gerekmediğini gösteriyor.

2. İşçi hareketi, devrimci demokrasi/sosyalist demokrasi tartışmalarını da çözmüş bulunuyor. Sosyalist demokrasinin önüne her fırsatta çıkarılan ve Demokles'in kılıcı gibi bize sallanan "küçük-burjuva tabakalar sosyalizmden ürker" sopası, şimdi yere düşmüş bulunuyor.

Memurları, "işçi memur elele genel greve",

öğrencisi "işçi-gençlik elele genel greve" diye slogan atan bir toplumda yaşıyoruz. Bundan, işçi sınıfı hareketinin küçük-burjuva katmanları da çevresine toplayabilme ve peşinden sürükleyebilme yeteneğine sahip olduğu ortaya çıkıyor.

"Küçük-burjuva teoriler, sosyalist teoriler olduklarını iddia ettikleri ölçüde, kesinlikle gericidirler." [5] (Altını çizen Lenin.) Öyleyse, "devrimci demokratik harekete evet, sosyalist görünümlü demokratik özlü harekete hayır."[6] demenin, yeniden, "Herkes Kendi Bayrağı Altına" demenin tam da zamanıdır. Dün "bir dizi" iç ve dış koşulları gözeterek ayrışmasına "zor" ve sancılı olarak baktığımız karışık bayraklar, umulmadık bir hızla gelişen ve bir kaç yıla sığan iç ve dış etmenler sayesinde artık açık ve tüm çıplaklığıyla yaşanıyor. Şimdi sorun, sürece ideolojik-teorik-politik müdahale etme sorunudur. Sosyalist olduklarını iddia eden küçük-burjuva teorilerin sosyalist kabuğunu kırarak altında yatan küçük-burjuva özü ortaya çıkarmak için, bu bir zorunluluktur da. Zira bu, sınıfa güvensizliğin sonucu olan son mevzi küçük-burjuva iktidar anlayışının yıkımını da, sosyalist iktidar ve perspektiflerimizi sunmanın da koşullarını dünden çok kolaylaştırdığı için de gerekli.

3. İşçi sınıfı hareketine küçük de olsa, anlamlı bir desteğin Kürdistan'dan gelmesi, önemli ipuçları da veriyor sosyalist harekete. '84 silahlı atılımı ile tarihinde ilk kez kendi kimliği ile ortaya çıkma sürecine giren Kürtler, küçük gerilla grubundan giderek orta ve yoksul köylülerin, aydın genç kesimlerin de desteğiyle ileri bir karakol olmakla birlikte, işçi sınıfının desteğini henüz almış değil. Ulusal taleplerle işçilerin kazanılmak istenmesi, ona nesnel bir öğe olarak bakılması, buna karşın, işçilerin Türkiye işçi sınıfıyla kader birliği etmiş olması, ortak hareket ve mücadelede yerini alması, kısaca sınıfın kader birliği edişi Kürt işçileriyle Türk işçilerinin ortak mücadele ve örgütlenmesinin olanaklı olduğunu bir kez daha kanıtlıyor. Grevdeki işçilerin en militan kesimlerinin Kürdistanlı oluşu ve sayıların küçümsenmeyecek kadar çokluğu, tarihsel bir kararın ilan edilişi de sayılmalıdır.

Kürdistan Ulusal Hareketi, son gelişmelerle birlikte, "şeytan beşgeni"nde, temel dayanaklarından yoksun bırakılmak istenmiyor sadece, fiilen de yokedilmek isteniyor. TC, yıllardan beri uyguladığı köy boşaltmalarını bilinçli yapmaya yöneliyor. PKK'ya destek veren tüm köylerin boşaltılması, bu planının sonucudur. Geçmişte inkarcılıkla beraber yürütülen katliam ve yıkımlar, körfez krizinden bu yana açık ve "yasalar" çerçevesinde yapılır oldu.

"Türkiye Cephesi", kendi içinde hayli önemli çelişki yumağı barındırmıyor değil. Kentlere yönelmek, her şeyden önce bir genişlemenin değil, bir darlığın ve daralan çemberin ve düzeyi gittikçe düşen tabanın genişletilmesi amacını güdüyor. En önemlisi de, bu yönelişin, Türk işçi hareketiyle kader birliği etmiş Kürt emekçilerinin birbirinden koparılmak, onları ulusal temalar etrafında örgütlemeye çalışmak gibi işçi hareketini zayıflatıcı bir yöntemi becerip beceremeyeceğidir. Dün, köyde bir gerilla grubunda yer alabilen bir yoksul Kürt köylüsü, şimdi şehirlerde bir işçi durumundadır ve onu sınıf kardeşlerinden koparmak pek kolay olmayacağı gibi, bunu denemeye çalışmak bile devrimimiz açısından bağışlanmayacak kadar zararlı olabilecektir.

Kürdistan devriminin anahtarını elinde tutan Kürdistan işçisi diğer sınıf kardeşleriyle kaynaşmış, kader birliği etmişse eğer, onu kazanmak isteyen her hareket Türkiye sosyalist işçi hareketiyle de kader birliği etmek durumunda kalacaktır. Kürt ulusal hareketiyle Türkiye işçi hareketinin birlikteliğinin sermaye iktidarını yıkabileceği vurgumuz, bu esprinin izahıdır yalnızca.

4. *Ekim*'de yeterince tartışılan ve halen de güncel olan parti sorunu, işçi eylemleriyle yakıcılığını bir kez daha ortaya koydu. Örgütsüz ve partisiz yığınların en radikal eylemlerin yaratıcısı da olsalar, sonuç alamayacaklarını bir kez daha bilince çıkarmak durumundayız.

5. Ve sonuncusu, Türkiye Sol Hareketinin iktidar perspektifinden yoksunluğuna ilişkin yaşananlardır.

Yüzyıllardır kölelik zincirine vurulan bir ulusun, Kürt ulusunun mücadelesiyle, isyanlarıyla, ihtiyaçlarıyla dayanışmak yerine, Arnavutluk'tan, Tigre'ye, Etiyopya'dan Filistin'e, yaman bir enternasyonalist kesilmesi, bizim halkın dostlarının iktidar perspektifinden yoksun olduğunun diğer bir kanıtıdır. Arnavutluk ve Tigre'ye gönderilen yardımların, burnumuzun ucundaki Kürdistan'a neden gitmediğini anlamak zor. "Kızıl tugaylar" kurup Arnavutluk'a göndermek isteyenlerin, PKK'ya neden destek vermedikleri düşündürücü.

En büyük enternasyonalistlik, kendi ülkesin-

(Devamı s.26'da)

Yalnızca 8 Mart'larda değil...

Elif Deniz

8 Mart dünya kadınlar günü... Dilerdik ki kadınlar devrimci sosyalist bir hareketin merkezi yayın organında yalnızca Mart ayında anımsanmasın. Hele bu hareket kendine coğrafya olarak Türkiye'yi belirlemişse. "Hele Türkiye'-de" diyoruz, çünkü kadın sorunun alabildiğine önem taşıdığı bir ülkede yaşıyoruz. Tüm kapitalist ülkelerde işçi ve emekçi kadınların ikinci sınıf oldukları, bir de kadın oldukları için katmerli bir sömürüyü yaşadıkları bilinen bir gerçek... İşte bu sömürünün dozu ve niceliği gözönüne alındığında, Türkiye coğrafyası oldukça önemli bir özellik taşıyor. Bu savımızı bir kaç rakamla bile kanıtlayabiliriz.

Türkiye'de 8 milyona yakın kadın çalışıyor, bunlardan ise yalnızca 303.919 kadın SSK kapsamında... Ekonomik olarak faal kadın nüfusunun % 79,2'si tarım, hayvancılık ve ormancılıkta çalışan ücretsiz aile işçisi.[1] Başka bir deyişle kimi mevsimlerde 5-6 saat bile uyku uyuyamayan, son derece ağır koşullarda çalışan kadınlar, kadın emekçilerin 3/4'ünü oluşturuyor.

1985 verilerine göre 1.072.481 kadın ücretli bulunmakta, aynı dönemdeki erkek ücretli sayısı ise 5.905.700'dür. ILO'nun çalışma istatistikleri yıllığına göre, dünya sıralamasında Türkiye'nin ücretli istihdamında kadının yeri, Nijerya'dan önce sondan ikinci sırada gelmektedir. Ücretliler içerisinde kadın istihdam oranı ülkemizde % 8,8 iken, örneğin bu oran Kore'de % 36,1, Filipinler'-de % 36,6, Çekoslovakya'da % 46,3, Norveç'te % 45,9'dur.[2] Kısacası ülkemizdeki 12 yaş ve daha yukarısındaki kadınların yarısı ev kadınıdır, diğer yarısının büyük çoğunluğu tarımda çalışmaktadır. Tarımda çalışan kadınların hiç bir sosyal güvencesi yoktur. Tam bir köle zihniyeti ile çalıştırılmaktadırlar. % 10 kadarı da hizmetler ve imalat sanayiindedir. Bunların da büyük bir kısmı tekstil gibi nispeten düşük ücretli ve çalışma koşulları diğer sektörlere göre nispeten daha kötü olan alanlarda bulunmaktadır.

Türkiye'de her üç kadından biri okuma yazma dahi bilmemektedir.

Gebelik, düşük ya da lohusalığa bağlı nedenlerden meydana gelen ana ölüm oranı yüzbinde 200-208 dolaylarındadır. Oysaki gelişmiş kapitalist ülkelerde bu oran 7-10 kadardır. Kadınlarda yaygın olan beslenme yetersizliği gebelik ve doğum sırasında daha da ağırlaşmaktadır. Örneğin her dört gebe kadından üçünde kansızlık hastalığı mevcuttur.[3]

Özetle, yukarıda çok genel düzeyde bazı çarpıcı rakamlar bir gerçeği ortaya koymaktadır. Kürt ve Türk kadınları dünyanın en fazla ezilen ve sömürülen kadınları arasında yer almaktadırlar. Bu da hareketimiz açısından kadın sorununa ciddi olarak eğilinmesi gerekliliğinin birincil nedenlerinden biridir.

Kapitalist sistem bir yandan kadın bedenini metalaştırırken, öte yandan ucuz emek gücü olarak kadınları fabrikalara sürer. Üretim sürecine aktif olarak ve erkekle omuz omuza katılan kadın, birey olarak kendi kişiliğine sahip çıkmasını öğrenir. Ne var ki bu yetmez. Kadının kapitalist sistem içerisinde ikincil sınıf olduğunun farkına varması, insan olduğunun bilincine erişmesi, düzen koşulları gereği kendi zincirlerini kırmasını olanaklı kılmaz. Çünkü sistemin özüne aykırı bir durumdur bu... "Ne pahasına olursa olsun kar, daha çok kar " anlayışını ilke edinen kapitalizm kadına hiç bir şey vaadedemez. Burjuvazi için bedeninden ya da emekgücünden kazanç elde edilen nesnedir o.

Burada fonksiyonları, burjuvaziye mülkiyetini devredecek evlat dünyaya getirmek ve yetiştirmek olan bir avuç burjuva kadından söz etmiyoruz. Onlar tüm zavallılıklarıyla yokolmaya mahkumdurlar, tarihin çöp tenekesine atılmayı beklemek dışında hiç bir olanakları yoktur.

Düzen sınırları içerisinde kadınların elde ettikleri oy hakkı, boşanma hakkı vb. gibi bazı kısmi kazanımların yararlılığı tartışılmaz. Ancak bunlar kadının kurtuluşunu sağlamaya yetmez. Kaldı ki sitemin devamı adına kadının metalaşması zorunludur.

Cinsiyet ayrımının ortadan kalkmasının önkoşulu insanın insan üzerindeki sömürüsünün yokolmasıdır. Toplumun gereksinimlerinin esas alındığı, tüm insanların özgürce gelişmesini ve ilerlemesini sağlayacak, önündeki bütün engelleri orta-

dan kaldıracak bir düzen, kadının kendi kurtuluşu için tek ve gerçek zemindir. Başka bir deyişle, kadın ile erkek arasındaki ayrımcılığın tümüyle ortadan kalkmasının önkoşulu sosyalizmdir.

Sosyalist devrimin tek başına cins ayrımını ortadan kaldırmaya yeterli olmadığını belirtelim. Yüzlerce yıldır varolagelen, kadın cinsini aşağılayan bazı geleneklerin, önyargıların, davranış biçimlerinin toplumsal bilinçten sökülüp atılması, kadının eğitimsel geriliğinin aşılması, her alanda tek tek örneklerle değil, kitlesel olarak erkeklerle boy ölçüşebilecek düzeye ulaşması belli bir süreç ve mücadele işidir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi tüm bu olanakları ancak sosyalizm sağlayabilir.

Dünya nüfusunun bir diğer yarısını oluşturan kadınlardır. Fabrikada, tarlada, küçük işyerlerinde üstelik daha düşük ücretle, hatta ücretsiz olarak çalıştırılan, sömürüyü çok daha boyutlu yaşayan onlardır. Bu nedenle, *"Kadınlar; uygar ödeve, milis içinde görev almaya ve politik hayata çağrılmazlarsa, ev işi ve mutfağın bunaltıcı atmosferinden çekilip alınmazlarsa gerçek özgürlük temin edilemez, -değil sosyalizm- demokrasi bile kurulamaz."*(4) Başka bir deyişle devrimin gerçekleşmesi, burjuvazinin iktidarına son verilerek sosyalizmin zafere ulaşması, ancak ve ancak, kadın erkek tüm proletaryanın öncülüğündeki ezilen yoksul yığınların mücadelesinden geçmektedir. Kadının saflarında yer almadığı bir devrimci mücadelenin daha baştan yenilgiyle sonuçlanacağı bellidir.

Türkiye'de kadın hareketlerine genel bakış

Türkiye ne yazık ki bugüne dek güçlü kadın hareketlerine sahne olmamıştır. Varolan yapılanmalar genellikle cılız kalmış, belli bir grup entellektüel kadının dışına taşamamıştır.

Ülkemizde özellikle '80'li yıllar sonrasında feminist ve "sosyalist feminist" hareketlerin belli bir kamuoyu oluşturduğu gözlemlenmektedir. Dünyadaki tüm sorunların ana kaynağının "erkek egemen ideoloji" olduğu varsayımıyla yola çıkan feministler, bir avuç burjuva aydın kadının dışına taşma zemini hiç bir zaman bulamamışlardır. Kadın hareketinin yozlaşmış bir ifadesinden başka bir şey olmayan ülkemizdeki feminist akım, kadının sorunlarına alabildiğine yüzeysel ve neredeyse tam bir duyarsızlıkla yaklaşmaktadır. Örneğin Türk ve Kürt kadınlarının burjuva hukusal platformu açısından bakıldığında bile bir dizi önemli sorunu sözkonusuyken, "lezbiyen ilişki özgürlüğü" onlarca çok daha önemli olabilmektedir.

12 Eylül sonrası popülist hareketlerin yıkılışının ardından, özellikle bu örgütler içerisinde yer alan bazı kadın devrimcilerin destek verdikleri "sosyalist feminizm", aslında tam anlamıyla bir inkarcılıktır. Sosyalizmin tek başına kadının kurtuluşunu sağlamaya yetmediğini iddia eden bu akım, feminizm motifini sosyalist öğreti içerisinde dokumaya çalışmaktadır. Gelinen nokta ise marksist ideolojinin reddedilmesidir. Ne var ki bir avuç eski devrim kaçkını dışında pek itibar bulmamış, kitleselleşememiştir.

Son yıllarda kadın işçilerin sayısının artmasına karşın, sendikal hareketlere katılımlarının az oluşu, özellikle kadın işçi çalıştıran yerlerde sendikal mücadelenin genellikle işyerindeki erkek işçilerle sınırlı kalması, ya da salt kadınların çalıştığı bir çok işyerinde sendikal örgütlenmelerin oluşturulamamış olması olgusu bazı sendikacıları da bu alana itmiştir. Varolan sendikaların üye sayısının çoğalmasının bir koşulu olarak kadınların sendikal harekete aktif katılımının gerekliliği vurgulanmaktadır.

Sendikacılar, kadını sendikal mücadeleye teşvik ederken aslında bir anlamda ilerici bir rol da oynamaktadırlar. Çünkü örgütlü olarak ekonomik mücadeleye katılan kadın, nesnel koşulları gereği hızla politikleşmenin zeminini de bulacaktır. Nitekim ülkemizde az sayıda, ancak tutarlılığıyla bir çok çevrede belli bir saygınlık kazanmış kadın işçi önderlerinin varlığı herkesçe biliniyor. Öte yandan sendikacılara göre kadının kurtuluşu, erkeklerle birlikte sendikal mücadele içerisinde de elde edilebilir. Aslında böylelikle düzen sınırları içerisindeki mücadele mutlaklaştırılmakta, bir takım yasal düzenlemelerle kadının özgürleşebileceği vaazedilmektedir.

Geçmişin tersine, devrimci hareketler kadın sorununa özellikle önem verdiklerini belirtmektedirler. Ancak teorik sığlıklarını bu alana da yansıtmaktadırlar. Küçük-burjuva dünyalarının çerçevesinden bakan devrimci demokratların kadın sorununa bakışı, bir takım kadın derneklerinin yaratılmasından öteye geçememektedir. Bu dernekler bazı ciddi taleplerle kimi zaman ka-

muoyu yaratmada başarılı olsalar da kitleseleşememektedirler. Kadını içerisinde bulunduğu üretim ilişkilerinden koparan ve toplumun sınıflara bölünmüşlüğünü, dolayısıyla kadınların da belirli sınıflara mensup olduğu olgusunu gözardı eden bu hareketler, her ne kadar kadının kurtuluşunun sosyalizmde olduğunu vurgulasalar da, geldikleri nokta bir avuç devrimci kadını belli derneklere hapsetmektir. Çoğu zaman bu dernekler tam bir tabela örgütü durumuna düşmektedir. Kadın işçi yığınlarının erkeklerle omuz omuza devrimci savaşıma katılması, kadının bilinçlenmesinde önemli bir faktördür. Oysa bu dernekler hem çok dar bir kesime ulaşabilmekte, hem de aslında varoluşlarıyla, kendi sempatizanlarını mücadelenin içerisinden çekip, destekleyicileri konumuna getirmektedirler.

Devrimci sosyalistlerin, kadın faaliyetinin ana eksenini proleter kadınlar oluşturmalıdır. Proletarya iktidarının gerçekleşmesini hedefleyen sosyalistler, kadınları bu savaşıma çekmek ve parti saflarında aktif görev almasını sağlamak zorundadırlar. Erkek işçilerle birlikte makinanın başında emek gücünü satan kadın işçiler ancak fabrikalarında örgütlenirler.

Kadın işçileri kazanmak ve onlara sınıf bilincini götürmek kendine özgü bir çok zorlukları da taşımaktadır. Toplumdaki çürümüş yoz değer yargıları bunlardan yalnızca biridir. Örneğin çoğu işyerinde kadınların erkek işçilerle dostça sohbetlerine bile iyi gözle bakılmaz. Bunun dışında kadınların eğitim düzeyleri erkeklere oranla çok daha geridir, ya da sırf kadın olmalarından kaynaklanan bir dizi farklı sorunla da boğuşmak zorundadırlar vb.

Bu nedenle komünistler kadın işçilere giderken, onların özgül sorunlarını kavramalı, propaganda ve ajitasyon faaliyetini nitel ve nicel olarak daha kapsamlı sürdürmelidir. Dünya ve buna bağlı bir şekilde Türk ve Kürt kadınlarının konumunu ve sorunlarını iyi kavramak zorundadırlar. Kapitalizmin bir ana, bir işçi, bir aydın olarak kadını nasıl sömürdüğü ve alçalttığı gözler önüne serilmelidir. Kadın politikleştirilmeli ve hareketin saflarına aktif olarak katılımı sağlanmalıdır. Bu da propaganda faaliyetinin kadınlara yönelişte belli bir özgünlüğünü gerektirmektedir.

Sonuç olarak kadınları iktidar savaşımına katmada ciddi ve tutarlı davranmayan marksist-leninist bir parti önüne koyduğu hedefleri gerçekleştirmeye hiç bir zaman muktedir olamaz.

(1) Petrol-İş 1989 Yıllığı "Kadınların Üretimdeki Yeri ve Sorunları", sf. 139-159

(2) Aynı yapıt

(3) *Ana Sağlığı Programı*, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Yayınları, sf.5

(4) *Kadın ve Marksizm*, sf.147 , Lenin

Ekim kadın sorununa neden ilgisiz?

(Baştarafı s.37'de)

Bunun gerçekleşmesi için kadın ve erkekler sınıf mücadelesinde omuz omuza olmak zorundadır. Oysa henüz kadın işçiler, sınıf mücadelesinde almaları gereken yeri gerektiğince alamamışlardır. Kadın emekçi ve işçilerin nicel olarak önemli bir yer tutmalarına rağmen, mücadele içinde bunun niteliğe dönüştürülemediği görülüyor. Kadın emekçilerin mücadeleye çekilmesinin yöntemleri bulunmalıdır. Bu potansiyeli iyi değerlendirmek zorundayız.

Burada Stalin'den bir alıntı yapmak istiyorum. *"İnsanlık tarihinde, ezilenlerin hiç bir büyük hareketi, emekçi kadınların katılımı olmadan yürümemiştir. Ezilenlerin arasında en ezilen olan emekçi kadınlar, özgürlük eyleminin büyük yolunun kenarında kalmadılar ve kalamazlardı....*

"Emekçi kadınlar, işçi ve köylü kadınlar işçi sınıfının büyük yedek kuvvetlerini teşkil eder."

İşçi kadın, emekçi kadın yedek ya da destek güç değil, burjuvaziyle yürütülen savaşta gerçek bir güç, ordu olacaktır, diye tamamlamıştır Stalin.

Sosyalist mücadelede kadının yeri yadsınamaz. Ancak var olan potansiyelin iyi değerlendirilmesi, aktif politik bir güç olarak saflara çekilmesi sorunu vardır. Bu nasıl olacaktır? Sınıfın gerçek partisinin yaratılması ve onun güven veren gücüyle olacaktır. Elbetteki bu partinin yaratılması yalnızca erkek işçi ve emekçilerle değil, kadınların da yürekli mücadeleleri ile gerçekleşecektir.

Mektubumu Lenin'in, "Kadınlar katılmaksızın, devrimci mücadele başarıya ulaşamaz", sözleriyle bitirmek istiyorum.

Haskar Berivan

Kadın sorunu, feminizm, sosyalizm

Su Dönmez

Dünden bugüne kadına; mitolojiden dine, tarihten siyasete, biyolojiden psikolojiye, edebiyattan hukuka kadar olası her yerde rastlamaktayız.

Peki kimdi çağlar boyunca tartışılan kadın? O doğurma yetisiyle üstün bereket tanrıçası mıdır? Yoksa sezgisel yetilerle donatılmış büyücü mü? Bekaretini yitirmemiş Meryemana'da mı buluşuyoruz onunla? Yoksa ruhunu şeytana satan fahişe mi götürüyor bizi ona? O penis kıskançlığı çeken bir histerik mi? Yoksa cinsiyetinin kurtuluşunu "gelecek topluma" erteleyen sınıf savaşımcı bir kahraman mı?

Yanılgıya düşmeden hiçbiri "kadın" değil diyebileceğimiz gibi, her biri bir parça "kadın" içeriyor da diyebiliriz. Tümden reddettiğimizde yerine bir şey koyamayacağımız bir hiçlikle karşılaşacağız; oysa parçalardan oluşturulmaya çalışılan mozaik, bir türlü bu mirası sırtında taşıyan, yanımızda -içimizde- bizimle yaşayan "reel kadm"la, onun teşkil ettiği toplumsal sorunla bağdaşmayacaktır.

Somut ve özgül koşullar çerçevesinde ele alınan sorun, gerçekten bir "kadın sorunu" görünümünü vermektedir. Erkeği ve onun toplumsal konumunu ölçüt aldığımızda kadın; aile içi hiyerarşik düzende, eğitim, meslek, üretim sürecine katılma, ekonomik güç elde etme ve sosyal yaşam olanaklarının daha kısıtlı ve niteliksiz olmasından dolayı, dezavantajlı durumdadır. Kadının bu geri konumu, onu ekonomik olarak erkeğe bağımlı kılan sınıflı toplumun tarih sahnesine çıkmasıyla başlar. Özel mülkiyeti koruma ve yüceltme uygunluğundan dolayı ataerkil yapılanma köklerini devlet bünyesinde ve onun uzantısı olarak kurumlaşan, aile, din, yargı, siyaset, eğitim vb. gibi kültürel oluşumlara salarak topluma sosyal/psikolojik motiflerini dayamakta ve böylece ekonomik faktörlerde temel bulan, kadının erkeğe olan bağımlılığını boyutlandırarak kadını manevi olarak da geri konumunda zincirlemektedir.

Üç boyutlu ve içine kapalı bir çember görünümünde işleyen toplumsal mekanizma kadını aşama aşama dayatılan imaja dönüştürmektedir. Bir yandan erkeğe (erkek burada devletin uzantısıdır, toplumun en küçük birimi olan ailede özel mülkiyetin bekçisi olarak işlev görür) olan ekonomik bağımlılık, öte yandan hukuksal/sosyal hak ve koşulların cinslere göre eşitsiz, görece erkek lehine düzenlenmesi, nihayet de kadının meşru çerçevesini denetleyen önyargıların topluma din, ahlak, eğitim vb. üst kurumlar aracıyla empoze edilmesi; kadının kendisini gerçekleştirme yolunu tıkamaktadır. Kadın ana çelişki olan ekonomik bağımlılığını yıkmak, bir yandan da toplumun içselleştirdiği, kendisinin ise dönüştüğü "kadın imajını" kırıp-aşmak zorundadır.

Kapitalist toplumda, kadının sistemin ürettiği hak, koşul, gelenek ve değerler çerçevesinde belirlenmişliğini beraberinde getirdiğinden (ve tersi); bir cinsin konumunda meydana gelecek bir değişiklik otomatikman karşı cinsin de konumunda farklılıklar yaratarak tüm toplumun etkilenmesine yol açacaktır. Bazı davranış biçimlerinin toplumsal önyargılar doğrultusunda bir cinse özgü sayılması, aynı davranış biçimlerinin öteki cinse aykırı olmasıyla (ve tersi) koşullandırılmıştır. Kısacası kadın ve erkek imajı karşılıklı birbirini gerektirecek şekilde inşa edilmiştir. Dolayısıyla kadının geri konumundan kurtuluşu ancak tüm toplum yapısını kapsayan köklü bir dönüşüm/değişim ile mümkündür.

Kadının ekonomik, hukuksal ve sosyal konumunun erkeğin konumuna göre geri olması, erkeğin konumunun genellikle "ideal" ve "ölçüt" değerlendirilmesine yol açmaktadır. Çelişki erkek ve kadın cinslerinin toplumsal platformda (özel aile hayatından, en kompleks devlet ilişkisine kadar) erkek lehine işleyen dengesiz güç ilişkisine indirgenmektedir.

Özellikle, sorunsallığın kilit noktasını mevcut aile düzeninde kökleşmiş ataerkil yapılanmada gören yeni feminist hareket, son yüzyılda burjuva demokrasisini gerçekleştirmiş batılı ülkelerde "çıban başı"nı deşen tutumuyla kamuoyunun dikkatini bu yöne çekmekte etkili olmuştur. İlk feminist akım, burjuva sınıf içinde yeşerme olanağını bulmuş ve tarihsel gelişimine sosyalist kadın hareketinin aksine liberalizme yakın bir çizgi izleyerek başlamıştır. Feminist hareketin o

dönemli istemlerini; "kadına eğitim hakkı", "seçme ve seçilme hakkı", "boşanma hakkı", "miras hakkı" ... gibi liberalizmin; "bireye gelişme hakkı tanıma", "eşitlik" vb. talepleriyle bağdaştırmak mümkündür.

Zaman içinde sanayileşen/sanayileşmiş ülkelerde yerleşen/yerleşmiş burjuva demokrasisi kısmen ve biçimsel de olsa hukuksal eşitliği ve bireylere kendilerini geliştirme/gerçekleştirme haklarını tanımıştır. Yüzyılımızda kadının erkeğe "resmi ifadede" eşit sayılması, feministlerin mücadele alanını, resmi eşitlikten faydalanabilirlik koşulları cinslere göre eşitsiz oluşan aile, eğitim, din/ahlak gibi kurumlara doğru kaydırdı. Radikal feminizm araştırmaya ve bilimsel çalışmaya yönelerek, "kadın problematiği"ni meydana getiren olguları "erkek egemen ideoloji", "cinslere özgü işbölümü" vb. gibi ilk defa duyulan ifadeler altında toplayarak, etrafında hararetli ve geniş bir tartışma ortamı yarattı. Kapitalizmin kadınları ezmedeki rolünü ve ekonomik çıkarlarını kabul eden feministler, düzenle olan çelişkilerini vurgulamaktalar. Ancak kadının ezilmişliğinde kapitalizme, sadece cinsiyetçi sömürüyü keskinleştirdiğinden, bir "erkek düzeni" olduğundan pay biçilmektedir. Bir yandan araştırma ve bilimsel verilere dayanma ihtiyacının doğması, öte yandan "ezeli(!?) ezilmişlik" bilincinin tepkisel bir öfkeye bürünmesi içiçe yaşandı. Mevcut kadın imajını doğrulayan / yaratan, psikolojiden, sosyolojiye, oradan da biyolojiye dek tüm bilimsel (!?) olgular sorgulanırken, bazı radikal kadın grupları bilimi "erkek tekelinde" olduğu gerekçesiyle tümden reddetti.

1970'li yıllardan bu yana var olan yeni feminist kadın gruplaşmalarını çeşitli siyasal dayanak noktalarına göre temellendirerek; feminist-antiotoriter, ortadoks-feminist, radikal-feminist, sosyalist-feminist vb. gibi ayraç deyimler türetilmiştir. Feminizmi sadece iki büyük gruba; sol feminizme ve "feminist" feminizme bölen anlayışlar da vardır. Yine sol feministleri kendi aralarında "sosyalist feministler"e ve "feminist marksistler"e bölmek mümkündür. Bu değişik adlandırmalar bir yandan "sosyalist", "marksist" ve "feminist" fikirlerin değişik dozlarda kombine edilişini somutlaştırırken, öte yandan "yeni kadın hareketinin" bulunduğu durumu da az çok aydınlatmaktadır.

Bütünlükçü bir yapıya sahip olmayan feministler, seçmeci bir tutumdan hareketle, içinde bir çok çelişkiyi barındıran "kuramların"ı oluşturma çabasında görünseler de, genel ve kapsamlı bir teorik temele olan gereksinmelerini yadsımaktadırlar. Birey olarak kadının bilinçlenme sürecinde yaşanan tecrübelerin öteki kadınların kişisel tecrübelerle paylaşım/etkileşiminin yaratacağı "çeşitlilik", "zenginlik", teorik ve ilkesel "dogma"lara tercih edilmektedir. Günümüz kapitalist toplumunda küçük ailede süren ve orada sürekli yeniden üretilen ataerkil yapılanmanın yıkılması, tek tek kadınların "aydınlanışı" ve "kadın bilincine" erişenlerin de kendi özel aile birimi içerisinde verecekleri mücadele sonucu meydana gelen değişimlerin tek tek toplanışı ile mümkün görülmektedir. Feministler kadının ezilmişliğine ilişkin tarihsel tezlerinde kadının sömürülüşünün ataerkil aile yapısının doğuşuyla ve ondan hareketle meydana geldiği sonucuna varmaktadır. Hedef olarak erkek egemenliğini belirleyen feminizm, mücadele biçimi olarak aktif propaganda, teşhir, bilinçlendirme ve eğitim faaliyetlerini benimsemiştir. Daha çok modern psikolojinin geliştirdiği "grup-tedavi-toplulukları" örneğine benzer irili-ufaklı gruplarda dağınık bir şekilde örgütlenen feministler burada cinslerine ilişkin kişisel sorunlarını, onları çözümlerken kullandıkları yöntem ve kazandıkları tecrübelerini dile getirip, tartışma ve karşılıklı dayanışma ortamını yaratmaktadırlar. Grup inisiyatifinde aileye alternatif kadın komünleri kurulabilmekte, anti-otoriter ve cins klişelerinden arındırılmış bir eğitim anlayışını oluşturma çabasında deneysel anaokul, yuva ve okul girişimlerinde bulunulmaktadır. "Kürtajın serbest bırakılması", "dayağa karşı mücadele", "özgür cinsel yaşam", "boşanmanın kolaylaştırılması" gibi demokratik talepler etrafında birleşebilen feministler "kadın bilincini" yaratma faaliyetlerini değişik anlayış kapsamlarında meydana getirdikleri özerk örgütlenmelerinde sürdürmektedirler.

Feminizm "erkek egemen ideoloji" kavramını ortaya atıp, çektiği ilgi ve tepkilerin yarattığı tartışma ortamı ölçüsünde "etkili" olduysa da, demokratik ve yer yer düzenle çelişen talepleri ölçüsünde ilerici bir niteliğe sahip olamamış, kitleleri kucaklayan alternatif bir mücadele gücüne erişememiştir.

Marksist teorinin ekonomik faktörlerde temellendirdiği "kadın konumu", tarih boyunca tüm

toplumlarda meydana gelen sınıf, katman ve her türlü sosyal bölünme gibi üretimin ne şekilde yapıldığına, ne üretildiğine ve üretilen malların nasıl değiş-tokuş edildiğine/bölüşüldüğüne, kısacası üretim tarzına bağlı olarak biçimlenmiştir. İlk çağ insanlarının komünal toplumu meydana getirirken kurduğu ilk sosyal organizayonu olan anaerkil düzenin yıkılıp yerini ataerkil yapıya devretmesi, kendi kendine ve sebepsiz olmadığı gibi kökeninde ekonomik faktörler yatmaktadır. Ataerkil düzen özel mülkiyetin doğurduğu sınıflı toplum yapısının bir ifadesi, egemen sınıfın çıkarlarını gözeten devletin ve uzantısındaki kurumlaşmanın bir sonucudur. Ana çelişki sınıflı toplum, ataerkil düzen ile güdümlü "kadının köleliği" ise sınıflı toplumla koşullandırılmış yan çelişkidir. Dolayısıyla "kadın sorunu" uzlaşmaz karakterini sınıflı toplumun ve devletin kaldırılmasıyla kaybeder.

Ana çelişki ile yan çelişkiyi tersyüz eden feminizm, kilit noktanın sınıflı toplumun son aşaması olan kapitalist düzende değil, ataerkil kurumlaşmada olduğunu beyan etmektedir. Aynı şekilde, kadının kurtuluş mücadelesi sınıf savaşımının bir birleşimi olarak değil, aksine sınıf mücadelesi, tüm ataerkil dünya düzenini hedef alan feminist savaşımda ancak bir alt unsur şeklinde görülmektedir. Feminizm ortaya attığı "cinsiyetçi sömürü", "erkek egemen ideoloji" gibi olguların ve topyekün "kadın sorununun" çözümünü (talepleriyle yer yer düzenle çelişse de) ne kuramsal ne de pratik kapsamda barındırmamasına rağmen, marksistlerin sorunun özgül boyutuna ilişkin atılığının yarattığı boşluğa el atmış görünmekteler.

Feminizmi bir burjuva ideolojisi olduğu gerekçesiyle yadsıyan ve reddeden marksistler yer yer onun demokratik ve kısmen düzenle çelişkili taleplerini gözardı etme hatasına düşmektedirler. "Kadın tartışmasının" odak noktasında yerlerine şöyle veya böyle sahip çıkan marksistler, feministlere cevaplarını kuramsal düzeyde; Engels, Bebel, Zetkin kaynaklı, sorunsallığa ilişkin tarihsel ve bilimsel analizler doğrultusunda verdiler. Ancak "kadının kurtuluşu sosyalizmle koşullanmıştır, çelişki sosyalizmle çözülür" beyanı, gerçekliğine rağmen pratik platformda ve marksistlerin kendi iç örgütlülüklerini de kapsayan alanlarda kadın sorununun özgüllüğüne yönelen pratik ve somut tutum, tavır ve eylem açığını yamamaya yeterli olmadığı gibi, kuşatıcı bir faaliyetinin yerini de dolduramamaktadır.

Kadının üretime katılıp ekonomik bağımsızlığını elde etmesi, kendisini gerçekleştirme yolunda atacağı ilk adımıdır. Üretimdeki kadının sorunsallıkta kapladığı bu özel yer, işçi sınıfına sınıfsız toplum /sosyalizm misyonunu yükleyen marksistler için ayrıca bir önem taşımaktadır. Kadının örgütlenmesi, sendikal çalışmalarda yer alması, mücadeleye katılması gibi noktaların altı her zaman çizildiyse de, kadının özgül konumu yeterince işlenip, ifade edilememiştir. Dolayısıyla da konuya özgü mücadele yönteminin belirlenmesinde gecikilmiştir.

Öncelikle kadını dolaysız ve olumsuz etkileyen işkollarından hareketle geniş bir yelpazeye yayılan sorunları ele alan uygun taleplerin ve akibetinde de eylem pratiğinin oluşturulması ivedi bir önem kazanmıştır. Çalışma koşullarının kadının fizyolojisine uygunsuzluğundan kaynaklanan acil gereksinmelere; hamilelik izni, doğum izni, fabrikada emzirme odaları, parasız kreş/anaokul ihtiyaçları, kadın fiziğinin gözönünde bulundurularak dizayn edilmiş makinalar vs.ye yönelik istemlerin yükseltimesi, ayrıca da kadının erkeğe göre eşitsiz/geri muameleye maruz kaldığı; düşük ücret ödenmesi, kolay ve önce işten çıkarılması, meslekte ilerleme olanağının kısıtlı olması, uzmanlık/yetkinlik isteyen işlerde çalıştırılmaması... vb. durumlara özel bir duyarlılıkla eğilerek, uygun tavrın belirlenmesi pratik yaklaşım yönteminin ilk aşamasını teşkil edebilir. Mücadele platformunun kapsamına; üretime katılan kadının özgül konumuna ilişkin günü gününe teşhir, ajitasyon ve propaganda çalışmalarının yanısıra, tüm toplumsal alanlarda; aile, eğitim, yargı, din, siyaset vb. gibi cinsiyetçi sömürüyü güden olgu ve yapılanmaların teşhiri de girmektedir.

"Kadının geri konumu" cinsiyetçiliğin en bariz yanını oluşturuyorsa da, onun özünü değil ama öncelik tanınması gereken boyutunu teşkil etmektedir. Sorunun bugüne değin ele alınış biçimi ile sadece kadının özgül konum ve koşullarıyla betimlenmişliğinden kurtarılması kaçınılmaz ve zorunlu bir hal almıştır.

Kadın kurtuluş sürecini erkekten izole yaşayamayacağı gibi; erkek de sadece kadının kendisini gerçekleştirebilmesi için "üstün" konumundan vazgeçmek değil; kendi de hür iradesi dışında

tutsak edildiği "cins klişesini" kırıp, insanlaşma yolunu açmak zorundadır. Cins klişeleri kadını "sosyal annelik"le sınırlandırıyorsa, öte yandan erkeği ise çocuğuyla duygusal/duyumsal iletişimden mahrum bırakmaktadır. Namus kavramı kadına cinsel partnerini özgür seçme iradesini tanımıyorsa, öbür tarafta erkeğe "cinsel serbestliğini" sevgi ve paylaşım temelinde değil, karşılığında sunabildiği maddiyat ölçüsünde yaşamasına olanak vermektedir. Kadın bedenini (ister evlilik içi, ister dışı) satarken, erkek sevgiyi(?!) satın almaktadır. Erkeğin temsil ettiği işgücünün kadınınkine nazaran daha fazla para etmesi madalyonun bir yüzüyse, ötekisi kadının temsil ettiği ucuz işgücünün erkeğe karşı tehdit aracı olarak kullanılmasıdır. Kısaca erkek, örneklerde görüldüğü gibi görece "üstün" konumuna rağmen kadınla aynı derecede olumsuz bir cins tiplemesidir. Bu olgudan hareketle cinsiyetçi sömürünün işlevselliğini erkeğin kadın üzerinde kurduğu baskı ve ondan sağladığı kazançda gören feminist yaklaşımı kırmak; eksik anlayışın: kadının olduğu gibi erkeğin de toplumsal belirlenmişliğinde ve sınıflı toplum düzeninin bugünkü şekli olan kapitalist sistemin bundan sağladığı karda yatan özsel işlevin vurgulanarak, giderilmesi gerekir.

Cinsiyetçi sömürü başlığı altında:

* Kadının toplumdal / kültürel belirlenmişliği
* Erkeğin toplumsal / kültürel belirlenmişliği
* Kadının düzen tarafından sömürülüşü
* Erkeğin düzen tarafından sömürülüşü
* Kadının erkek tarafından sömürülüşü

gibi birbirleriyle organik bağlar bulunan ve yer yer kesişen altbaşlıklar ayırmak/oluşturmak mümkündür.

Cinsiyetçilikle mücadele, sadece kadının kurtuluşu gereği değil, iki cinsi de içine alan topyekün bir insanlaşma gereği olarak ele alındığında, konunun kapsamına giren alan bir çok yöne doğru genişlemektedir. Bu oranda da bilimsel araştırma ve elde edilen verilerden hareketle uygun tavır ve tavrın siyasi taktiklerle birleştirildiği eylem stratejisinin muhtevası boyutlanmaktadır.

Ayrı / özgül ifadeler birleşiminde vücut bulan cinsiyetçilik bir bütün olarak aynı çelişkide; özel mülkiyet doğumlu sınıflı toplum düzeninde temellenmiştir. Marksizm, sınıflı toplum düzenini yıkmaya ve yerine sınıfsız toplumu getirmeye yönelik ideoloji ve pratiğiyle temel çelişkiyi hedef alan tek alternatif durumundadır.

Alt yapının yıkılmasıyla yeşerme zeminini kaybeden üst kurumlar "belirli bir süre" toplumun içselleştirdiği inatçı kişiliklerini koruma olanağına sahipler. Bahsi geçen "belirli sürenin" uzunluğu/kısalığı ise marksist mücadelenin üst kurum ve görüntülerine karşı sürdüreceği direkt savaşımını doğru biçim ve oranda barındırıp, barındırmadığına bağlıdır.

Mevcut cinsiyetçi anlayış, varlığını sadece ataerkil aile, eğitim, din vb. düzen kurumlarında sürdürmekle kalmayıp, bu kurumları ve düzeni hedef alan marksist örgütlülüklerde de dolaylı/dolaysız etkili olabilmektedir. Doğru ve sağlıklı bir yaklaşım gereği marksist yapılanmanın içişleyişinde olduğu gibi, iç örgütlülüklerde yer alan bireylerin kişisel tutumlarında da cinsiyetçi tavırların sorgulanması önem taşımaktadır. Kadının marksist örgütlülüklerde genel ve organize/ileri pozisyonlarda sayısal yetersizliği sorunun en çok dikkat çeken ve marksistler tarafından da özellikle eleştirilen yanını oluşturmaktadır. Ancak genellikle olduğu gibi, kadının nicel mevcudiyetinin erkeğe oranla daha az olması sadece erkeğin eşit düzey ve kapasitedeki kadına tercih edilmesiyle açıklanamaz. Bunun yanısıra -sorun sadece kadının sayısal yetersizliğiyle sınırlandırılmıyorsa da- daha ayrıntılı olarak irdelenmesi gereken nokta, kadının temsil ettiği bilinç ve pratik potansiyelin düşüklüğüdür. Marksist örgütlülüklerde kadının (nicel ve nitel) olması gereken yerde olmaması, ihtiyaç duyduğu özel ilgi, destek ve eğitim koşullarının yeterli oranda hazırlanmamasından kaynaklanmaktadır. Kadının gelişiminde önüne çıkan engel ve zorlukların mümkün olan en az düzeye indirilmesi, kadının özellikle teşvik edilmesi, yetenekleri doğrultusunda motivlendirilip uygun koşulların hazırlanması, erkekle arasında olan açığı (bilinç/birikim/inisiyatif) kapatmasına imkan tanınması ve bu gelişimin yönlendirilmesi vb. uygulamalar kadına pamuk prenses misali bin yıllık uykudan uyandırılacak olan gerçek potansiyelini hayata geçirme ve bu yolda mevcut düzey ve nitelik sınırını zorlayıp-aşma olanağını hazırlayacaktır.

Dışa doğru, geniş kapsamda cinsiyetçiliğe, dar kapsamda kadın sorununa yönelik etkili ve inandırıcı bir faaliyet politikasını sürdürebilmek

için öncelikle marksist-leninist örgüt kapsamında bulunan kadın-erkek tüm ileri unsurları içine alan bir eğitim çalışmasının gerçekleştirilmesine ihtiyaç vardır. Çoğu kez etkisini örtülü ve gizli sürdüren cinsiyetçiliğin tespit edilmesi mevcut "değer", tutum ve anlayışların sıkı bir sorgulanmasını öngörür. Tartışma ortamının genişletilip, derinleştirilmesi soruna yaklaşımda doğru perspektifin geliştirilmesinde etkili olacaktır. Perspektif doğrultusunda sürdürülecek olan eğitim çalışması; ileri unsurların kazanılan bilgi/birikim ölçüsünde aydınlatılıp, tartışmaya fiilen katkıda bulunmalarını sağlayacaktır. Eğitim faaliyetinin kuru, teorik bir çalışmadan ziyade cinsiyetçiliğin tespitinde ve aşılmasında yönlendirici, gözetimi sağlayıcı ve süreci hızlandırıcı teorik/pratik çok yönlü kapsamda sürdürülmesi gerekmektedir. Cinsiyetçilik kapsamında en keskin ve mahiyeti gereği doğru yaklaşım ve pratiğin belirlenmesini en çok ve acil gereksindiren olgu, kadının çifte sömürülmesidir. Sorunsallığın önemli bir boyutunu teşkil eden "kadın"a doğru yaklaşımın belirlenmesi onun özgül konum ve koşullarını gözönünde bulundurmayı gerektirdiği gibi sorunun özsel ve bütünsel yapısının kavranmasını da öngörür.

Bu olgulardan hareketle kendini dayatan, dolayısıyla en kısa zamanda yanıtlanması gereken, ancak boyutu yazımızın dışına taşan soru, kadının, kendisini gerçekleştirme sürecinde hangi araç, yöntem ve örgüt biçimlerinden faydalanacağına yöneliktir. Özerk kadın örgütlülüklerinde faaliyet yürütmek, marksist-leninist parti/örgüt kapsamında kol/cephe ayrımına girmeden örgütlenmek, parti/örgütte kadın kolunun kurulması, kadın komitelerini oluşturmak vb. alternatiflerin marksist-leninist ilkeler doğrultusunda ve uluslararası tecrübelerden yararlanarak, mevcut koşulları gözönünde bulundurarak incelenmesi ve varılan sonuç doğrultusunda atılacak adımların sağlamlığı ve bugün katedilen mesafe sınıf savaşımında kadının yerini önemli ölçüde belirleyecektir.

Yaşasın kadın, erkek tüm işçilerin birliği!

Kahrolsun cinsiyetçi sömürü ve onun azgın bekçisi kapitalizm!

Yeni Ekim'leri yaratan, sosyalizmi yaşatan, kadın-erkek bütün dünya proletaryası olacaktır!

Ekim kadın sorununa neden ilgisiz?

Ekim'de çıkan haber ve teorik içerikli yazıları memnunlukla okuyorum. Yalnız bir konuda dikkatinizi çekmek istiyorum. EKİM'in kadın sorununa bakışı ile ilgili hiç bir yazıya rastlayamadım.

Yoldaşların bu konuya önem vermediklerini hiç düşünemiyorum. Ancak bu konuya ilişkin bakışaçısının ortaya konması ya da bu konu üzerinde yazıların yazılması gerekirdi, diye düşünüyorum.

Bana göre kadın sorunu, sınıf sorunundan bağımsız görülemez, ele alınamaz. Bu önemli soruna da sınıf temeli üzerine oturtularak çözüm getirilebilir. Soruna bu perspektifle bakılmalıdır.

Sınıflı toplumlarda kadın her zaman ezilmiş, aşağılanmıştır. Kapitalist sömürü düzeni kadını her yönden ezer ve aşağılar. Kadın hem cins hem de işgücü olarak sürekli sömürülmeye mahkum edilmiştir. Erkeklerle kadınlar aynı haklara sahip olamamış, ayrı değer yargılarıyla yetiştirilmişlerdir. Kız çocuğu geleneksel değer yargılarının etkisi altında yetiştirilir. Eve bağımlıdır; ev işlerine, çocuk bakımına uygun eğitim verilir. Kadın, iyi, uyumlu, sesiz bir eş ve anne olmalıdır, der kapitalist eğitim düzeni. İşçi kadınsa hak aramayan, boyun eğen, daha çok artı-değer sağlayan "örnek" işçi olmalıdır. Hem cins, hem de sınıf olarak ezilir kapitalist düzende kadın.

Kürt kadını üzerindeki baskı ve sömürü ise bir kat daha fazladır. Ezilen bir cins olmanın yanısıra sınıfsal ve ulusal baskı ve sömürü altındadır.

Özel mülkiyetin ortaya çıkışıyla birlikte kadının konumu değişerek ikinci sınıf insan haline gelmiştir. Özel mülkiyetin ortadan kalkmasıyla kadın ikinci sınıf insan olmaktan kurtulabilecektir.

Kadın sorunu sosyalistlerin sorunudur ve bu sorunun çözümünde tek doğru teori, yolgösterici ise Marksizm-Leninizmdir. Emekçi kadının sömürüsü işçi sınıfının iktidara gelmesiyle son bulacaktır. Kadını kişiliksizleştiren koşulları ortadan kaldırılacak, ev köleliği sona erecektir, vb...

(Devamı s.32'de)

Öğrenci çalışmasıyla ilgili istem ve önerilerimiz

Bizler Ege Üniversitesi'nden okuyan ve Ekim'in eğitim çalışmalarında yer alan bir grup öğrenciyiz. Çalışmalarımızı üniversitenin açıldığı günden başlayarak, dışardan yoldaşların katkılarıyla düzenli ve programlı olarak sürdürüyoruz.

Dışardan yoldaşların katkılarıyla diyoruz, çünkü üniversitedeki diğer Ekimci öğrenci yoldaşların bizlere öğrenci hareketi üzerine herhangi bir katkıları olmadı. Bu konuyu biraz daha açarsak, genelde öğrenci hareketinin durumu, özelde ise bulunduğumuz üniversitedeki durum hakkında bilgilendirilmedik. Aynı zamanda geçen bir kaç yılda Ekimci yoldaşların üniversite çevresinde yürüttükleri çalışmaları ve sağlanan sonuçları bilmiyoruz. Bu nedenle bu yıl nasıl bir çalışma yapılması gerektiği yolunda yeterli ve net bir düşüncemiz oluşmadı.

Kendi aramızda bir eğitim grubu oluşturduk. Grup çalışmamız yalnızca teorik yetkinliğimizi arttırmakla kalmadı, aynı zamanda pratik çalışmalar militan eylemliliğimizi de pekiştirdi; ülkedeki genel politik ortama uygun, merkezi savaş bildiri ve trikleri gücümüz oranında, belirlediğimiz fakülte ve sınıflara dağıttık ve yapıştırdık.

Diğer taraftan, kısa zamanda grup çalışmalarımız, kişisel devrimci inisiyatifimizin gelişmesinde olumlu katkıda bulundu. Bunun sonucu olarak üniversite içerisinde çeşitli grupların yürüttüğü tartışmalara katıldık. Bu tartışmalarda somut olarak ortaya çıkan nokta ya da eksiklik, Ekim'in öğrenci örgütlenmesi üzerindeki görüşünün açık bir şekilde ortaya konulmamış olmasıydı.

Bu noktadan hareketle biz öğrenciler genel olarak istem ve önerilerimizi şu şekilde sıralıyoruz:

Üniversiteler içi grupların (Ekim hareketi içinde yer alan grupların) düzenli olarak haberleşmesi, genel duruma göre gözlem ve önerilerini birbirlerine sunmaları. Böylece üniversite içinde izlenecek ortak perspektifin saptanması.

Üniversiteler arası koordinasyonun sağlanması, genel öğrenci hareketiyle ilgili gözlem ve saptamaların bu koordinasyon aracılığı ile iletilmesi. Bunun sonucu olarak üniversiteler arası bilgi alışverişinin yapılması ve ortak hareket etme olanağının sağlanması. Bu koordinasyon aracılığıyla öğrenci yoldaşlar bulundukları üniversiteki genel duruma ilişkin gözlemlerini ve önerilerini diğer yoldaşlara iletebilecek, onlardan durum hakkındaki görüşlerini isteyebilecekler. Bu da varolan sorun ya da sorunların bir kişi ya da grubun çalışmasıyla değil, bütün öğrenci yoldaşların katkılarıyla çözümlenmesini sağlayacaktır.

Diğer bir önerimiz ise, önderliğin öğrenci yoldaşlardan aldığı rapor, gözlem ve önerileri değerlendirerek, oluşturduğu hedef ve politikaları öğrenci yoldaşlara iletilmesidir.

Bir şeyler yapmak için varolan gücün sınırlı olduğu düşünülüyorsa, buna katılmıyoruz. Çünkü bir şeyler yapılması düşünülüyorsa, yapılmak istenenin güçlüğü düşünülmez. Yapılmak isteneni engelleyen koşulların ortadan kaldırılması düşünülmelidir.

Eğer belirli hedefler konulmazsa ve eldeki güç belirlenen hedeflerin gerçekleşmesi doğrultusunda çalışmalara yönlendirilmezse, bu durum kuşkusuz gücümüzün artmasını engelleyecektir. Aynı zamanda varolanların da hareketten kopmasının koşullarını oluşturacaktır.

Ülke genelindeki üniversitelerde hareket olarak çalışmalarımızın daha verimli ve sonuç alıcı olması için, sosyalizm hedefli, işçi hareketiyle yöndeş, öğrenci hareketinin programının oluşturulması ve hedefin net olarak belirlenmesi gereklidir. Bu gereklilik ve oluşumun *Ekim*'in sayfalarında yer almasını istiyoruz.

Üniversiteki Ekim Eğitim Grubu Öğrencileri

"II. Mengen çıkarması"

(Baştarafı s.24'de)
saldırabilmesi için bir "geri çekilme" olduğunu düşünüyorlar.

Son örnekler, işçilerin artık sendika yöneticilerine rağmen direnmeye başladıklarının da bir göstergesidir.

Zonguldak bir yenilgi değildir, aksine kendi partilerini yaratıp Ankara yürüyüşünü iktidar yürüyüşüne dönüştürme amacı açısından önemli bir başlangıçtır.

Ö. Hacı/ S. Çakır/ B. Şan/ O. Dayı

Liseli gençliğin sorunları

12 Eylül'ün depolitize ettiği gençlik, sermaye düzeni tarafından anarşi ve terörün kaynağı olarak gösterilmiş ve 12 Eylül öncesi yaşananların faturası Türkiye işçi sınıfına, devrimcileri ve gençliğe ödetilmek istenmiştir.

Uzun soluklu bir demokratik lise mücadelesine hazırlandığımız şu dönemde, mücadelenin gelişmesi noktasında ne tür sorunlarla karşı karşıyayız. Bugüne kadar bu konuda çok şey yazıldı ve söylendi. Ama bunu söyleyenler kimlerdi? Bizler ne söylemeliyiz? Bunun ortaya konması gerekiyor.

Burjuvazinin eğitime bakışaçısı biliniyor. Boyun eğen, itaatkar, düşünmeyen "tek tip" öğrenci yetiştirmek... Dinsel-fanatik kalıpların dışına çıkmaması gereken, çevresine ve yaşadığı dünyaya eleştirici gözle bakamayan, yaşadığı çağa arkasını dönmüş, boyun eğmiş sesiz yurttaşlar, kısacası "kullar" yetiştirmek istiyor burjuvazi. Buna ulaşmak için de ilkokuldan başlayarak ortaokul ve liselerde devam eden "kişiliksizleştirme" politikasını sistemli olarak hayata geçirmeye çalışıyor. Örneğin kılık kıyafet zorunluluğu olarak gündeme gelen uygulamalar ve saçlarımıza yönelik saldırılar... Bunlara uymadığımız koşullarda okuldan atılmak, disiplin cezası, dövülmek vb. türden tehditlerle karşı karşıya kalıyoruz. Böylece burjuvazi giyimdeki sınıfsal farklılığın üstünü örtmeye çalışmakta, bunu da bu tür yöntemlerle, doğrudan kişiliğimize saldırarak yapmaktadır.

Türk burjuvazisi, tarih, edebiyat ve din kitaplarını Arapça ve Farsça kelimelerle doldurmakla kalmamış, çeşitli ders kitaplarının başına milli kelimesini ekleyerek (Milli Tarih, Milli Coğrafya) Türk milliyetçiliği maskesiyle ırkçı, faşist, şoven ideolojiyle gencecik beyinleri zehirlemeyi, diğer halklara düşman bir kuşak yetiştirmeyi kendisine görev edinmiştir.

Bir örnek; *"Türk hükümdarları, başka bütün milletlerde karşınıza çıkan, ezen, sömüren ve kendisinden korkulan diktatörlere asla benzemezlerdi"*.(Lise II,Tarih kitabı, sf. 37) Evet gerçekten Türk hükümdarları halkını bu kadar seviyor ve seviliyorduysa, neden Pir Sultanlar, Şeyh Bedrettinler ortaya çıktı?

Tarih kitabından bir başka örnek; *"Din ilimleri, müspet ilimler, güzel sanatların her alanında, eskisinden daha büyük eserlerin yaratılması sağlandı."* (sf. 47) "Güzel sanatların her alanında" deniliyor; oysa İslam dininde resim, heykel vb. yasaklanmıştı. Burada sıradan insanların bildiği gerçekler dahi çarpıtılıyor.

Diğer bir örnek de *İnkilap Tarihi ve Atatürkçülük* kitabından; *"Damat Ferit... sonradan Müslüman olan Karadağ köylülerinden bir ailenin çocuğuydu"* (sf. 77). Burada da Damat Ferit'in işgalcilere karşı tutumu sonradan Müslüman olması ile açıklanıyor.

Din kitabından örnek vermeye gerek görmüyorum. Derslerde yukarıda verdiğim türden örneklere karşı çıkmak, tartışmak mümkün değil. Mevcut anti-demokratik ortamda öğretmene zıt düşmemek, not ve diploma korkusuyla eleştirmemek ve söyleneni kabul etmek okulların ortak ve genel özelliğini oluşturuyor.

Okullarda gözlemlediğim bir diğer uygulama da değişik adlar altında toplanan paralardır. Bir yıl içinde yirmiden fazla para toplanmıştır. Toplama nedenlerini tek tek yazmıyorum, çünkü okulun hemen hemen tüm giderleri bizden toplanan paralarla karşılanmaktadır. Örneğin müdürün odasının tekrar düzenlemesi, televizyon almak vb. Kısacası okullar iyi gelir getiren kurumlar haline getirilmiştir. Böylece bütçeden eğitime ayrılan pay yıldan yıla düşürülmekte; camiler, imam hatip liseleri, şirket kurtarmalar, silahlanma vb. ne daha rahat para ayrılabilmektedir.

Biz liseli gençlik olarak her türlü bilgiyi tartışarak, sindirerek benimsemek istiyoruz. Körfezdeki emperyalist savaştan, bizi ekonomik ve siyasi olarak baskı altında tutan, ezen burjuvaziye ve bize ortaçağ eğitimini benimsetmek isteyen beyinleri örümcek bağlamış öğretmenlere kadar herşeye karşı çıkabilmeliyiz. Bunun mücadele etmekten geçtiğini biliyorum. Ancak örgütsüz gücün başarıya ulaşamayacağı ve bizim de örgütsüz olduğumuz bir gerçektir. Burjuva kültürüne, sermaye diktatörlüğüne alternatif olduğunu ileri süren devrimcilerin liselerdeki devrimci mücadeleye bakış açıları nedir?

Ekim sayfalarında bundan sonra devrimci liselilerin sorunlarına ilişkin yazıları görmek umuduyla, devrimci selamlar.

Birtan Altunbaş

Çalışmalarımız hakkında kısaca...

Sevgili yoldaşlar,

(...)

Bildiğiniz nedenlerle şu aralar güçlerimizin reorganizasyonuna ihtiyaç olan ilimizde, politik-pratik çalışmaları bütün güçlerimizi harekete geçirerek başarıyla sürdürmek mümkün olmuyor. Merkezi propaganda materyallerimizin bile etkili olarak gerçekleştirilmesinde sorunlar çıkıyor. Kısa süreceğini bildiğimiz bu geçici durumumuzda bazı aksamaların olmasını normal sayarken, beklediğimiz savaş çıktı. Olağan devrimci çalışmalarımızı bile olumsuz etkileyen sorunlar, savaşın başlamasıyla daha da hissedilir hale geldi.

Savaş başlamıştı. Somut tutumumuz, tavrımız, çalışmalarımız neler olacaktı?

Önce, belirsizliğimiz yüzünden epeyce sıkıntılı olan ve bir an önce tutumumuzu yaklaşık olarak belirlemeyi haklı olarak ısrarla isteyen bir proleter yoldaşla konuştuk; tutumumuzu belirlemek, kararlaştırmak ve hemen çalışmalara başlamak için, yönetici yoldaşlardan birilerinin gelip neler yapacağımızı belirlemelerini bekleyemezdik.

(...)

Kararlarımız, uygulamalarımız

Bir: "Kapitalizm savaş demektir. Barış sosyalizmle gelecek" sloganının yazıldığı merkezi afişimiz henüz gelmemişti. "Haksız savaşların bedelini işçiler, emekçiler öder", "Emperyalist savaşa karşı devrim mücadelesini yükseltelim!", "Kahrolsun emperyalist Amerika", "Emperyalistler Ortadoğu'dan defolsun" gibi sloganların yazıldığı yüzlerce büyük boy trik hazırladık ve yapıştırdık.

İki: Sprey ve pastel boyalarla duvar yazıları yazmayı kararlaştırdık ve bir çok yerde gerçekleştirdik. Duvar yazılamalarında kullanılan sloganlardan biri şöyle: "Ortadoğu emperyalizme mezar olacak!"

Üç: Türkiye'de savaşa karşı güçlü bir potansiyelin olduğunu, sözlü propagandaya önem verip yoğunlaştırmamız, bulunduğumuz kalabalık yerlerde emperyalizmin haydutluğunu açıkça teşhir etmemiz, özel olarak da ilgili ve duyarlı insanlara devrim propagandası yaparak örgütleme yapmamız gerektiğini kararlaştırdık.

Dört: Materyalli ve sözlü propagandamızın ne kadar çok çalışsak da sınırlı ve az etkili olacağını, asıl başarmaya çalışmamız gerekenin kitlelerin aktif protesto eylemleri olduğunu, bunun için en ufak bir grupçu çıkar düşünmeden legal, illegal çalışan her grup ve çevreyle bağlantı kurarak protesto eylemleri örgütlemeyi kararlaştırdık. Fakat ne yazık ki, bütün ısrarlı çabalarımıza rağmen, girişimlerimize olumlu yanıt alamadık. Bırakalım etkili kitlesel protestolar örgütlemeyi, hiç değilse, siz de bizim yaptığımız politik-pratik propaganda çalışmalarını yapın diyerek ısrar ettik. Devrimci çevre ve gruplar bu kadarını bile yapmayı göze alamadılar.

Yoldaşlarımızın sorumluluk bilinci

Biz toplantıda çok sayıda büyük boy trikler hazırlamayı kararlaştırırken, daha sonra öğreniyoruz ki, daha savaşın ikinci gününde bir yoldaş bizden habersiz iki yüz trik hazırlamış. Hazırladığımız bütün trikleri yapıştırma, duvar yazılamalarını gerçekleştirme, tabii bunlarla birlikte merkezi afişlerimizi yapma çalışmalarımız sürerken bir de öğreniyoruz ki, bir merkezi ilçedeki yoldaşlarımız kendileri kaleme alarak ve kaliteli basılacak yer de bularak, üç bin bildiri hazırlıyorlar. Ve sekiz kahveye girip açık propaganda yaparak etkili biçimde iki bin bildiri dağıtıyorlar. Yoldaşlarımızın bu anlamlı örnek tutumunu kutluyoruz.

İlimizden bir buçuk saat uzaklıktaki büyük bir ilçeye geçici çalışmaya giden yoldaşlar afiş ve triklerimizle cadde ve sokakları donatıyorlar. Bu ilçede onbir yıldan beri devrimci çalışmalara tanık olmayan polis ve jandarmalar telaşa kapılıyorlar. Sonuçta şunu söylemek mümkün: Biz burada kendi sınırlı olanaklarımızla ve yeni olanaklar bularak kendi çapımızda etkin ve yaygın propaganda çalışmaları yaptık. Sevindirici ve gelecek için umut verici olan, sorumluluk bilinciyle hareket eden yoldaşlarımızı herhangi bir yönetici organ kararı ve yardımı olmadan da kendi yakınlarındaki yoldaşlarla tutum belirleyip, bir örgüt gibi çalışabilme anlayışları, yürekliliklerdir. Zonguldak madencilerinin eylemi başlayınca da böyle olmuştu. Bir merkezi ilçedeki bir grup yoldaşımız

(Devamı s.41'de)

Bazı "küçük" sorunlar(ımız)

Alanımızda yaşanan, birbirine zıt görünen, ama yarattığı sonuçlarla aynı yerde buluşan iki tutumdan söz etmek istiyorum. Bir uçta görevini küçümsemek, baştan savmak, başıbozuk bir çalışma tarzı sergilemek, anarşist tutumlara girmek, ama öteki uçta, mücadeleyi abartmak, aşırı titizlik göstermek, katı kuralcı ve tutucu olmak. Her iki ucun da vardığı ortak sonuç: Çalışmada verimsizlik.

Yaşadığımız ne açık ve net "küçümseme-abartma" ne de son safhada "anarşizm-tutuculuk" değil. Sadece "baştansavmacılık-aşırı titizlik" düzeyinde davranışlarla karşılaşıyoruz şimdilik. En belirgin görünüşü de görevin gerektirdiği önlemler konusunda ilgisizlik. Buna sol uçta yapılan görevi küçük görme, önemsememeye yol açarken, sağ uçta ise, kendi önemini, korkusuzluğunu vb. kanıtlama gibi ruh durumuna yolaçabiliyor.

Soldaki tutum giderek kendini küçümseme, devrimci mücadeleyi küçümseme şeklinde ilerlemeye açıkken, sağdaki tutumda ısrarlı, dikte ettirici bürokratik bir tutuma doğru gitmeye açılıyor.

Bu sorunlarımızın sınıfsal-geleneksel temelleri olduğunu ve gene sınıfsal-geleneksel çözümlere ulaşabileceğimizi düşünüyorum. Gelenek mücadele sürecinde oluşacağından, burada sınıfsal çözümlerden sözetmek istiyorum. Sosyalist mücadele proleter mücadeleyle, birleşip kaynaştıkça, sınıf dışı tavır ve görüşlerin eriyeceği söylenebilirse de, işi oluruna bırakarak yanlışlarla mücadeleden kaçmayı getireceğinden, gelecekte ne olacağından değil, bugün ne yapmak gerektiğinden sözetmek istiyorum. Özellikle iç mücadeleden.

Çok sık kullandığımız bir deyim, örgütlü mücadele deyimi üzerinde yeterince düşündüğümüzü ya da düşünenlerin düşüncelerini öğrenmeye çalıştığımızı sanmıyorum. Bu nedenle Lenin'in bir sözü burada çok gerekli oluyor. Proletaryanın örgütlü mücadelesi deyimindeki örgüt, örgütlerin basit bir toplamı anlamına gelmiyor. Örgüt tek ve organik bir bütünü anlatıyor. Organik bir bütünde hiç bir uzvun önemsizliğinden söz etmek mümkün olmadığı gibi, her uzvun o canlıda gerekli ve zorunlu birer işlevi olduğu bilinir.

Başka bir canlı örnek de üretim alanından alabiliriz. Makineli üretim de örgütün organize bir bütün olduğunun en güzel göstergelerinden birini oluşturur. Bir otomobil fabrikasını ele alalım. Burada hiçbir işçi kendi başına bir otomobil yapmamaktadır. Ama binlerce işçinin yaptığı -kendi başına anlamsız- işler sonuçta otomobil olarak ortaya çıkmaktadır. Bir iş günü boyunca ve bir ömür boyunca durmadan bir vida sıkmak kendi başına hiç bir anlam taşımaz. Ama bir araba fabrikasında o vidanın sıkılmaması çok anlam taşır. Kısaca yapılan hiçbir iş, örgütlü iş açısından önemsiz ya da küçük değildir.

Örgütlü mücadelenin anlamını kavradıkça, örgütlenmenin de, örgütlü devrimcinin de önemini yerine oturtabileceğimize güveniyorum. Unutmamamız gereken ve bize bu tür sorunlarımızda yol gösterecek önemli bir konu da örgütün de mücadelenin de amaç değil, toplumsal değişim için araç oluşudur. Sorunların üzerine gitme isteğimizse sadece bu aracı en mükemmel biçimde üretip, en verimli kullanma gereğinden doğuyor.

Bursa'dan bir Ekim okuru

Çalışmalarımız hakkında kısaca...

(Baştarafı s. 40'da)

bir çok fabrika yakınına sprey boyalarla kendi belirledikleri sloganları yazarak madencilere destek çağrısı yapmışlardı.

Bugüne kadar gerçekleştirdiğimiz ve yer yer hala sürdürdüğümüz emperyalist savaş karşıtı propaganda çalışmalarımızın kitlelerin savaş konusundaki yargılarını önemli ölçüde değiştirdiğini söylersek çok abartılı konuşmuş oluruz. Elbette çalışmalarımız boşuna olmadı. Yaptığımız kadarıyla etkili oldu. Burada önemli olan herhangi bir yönetici organda sorumlulukları olmayan yoldaşlarımızın girişken tutumlarıdır. Burada önemli olan bağımsız iş yapma mantığının gelişmesidir.

Bilgi, sorumluluk, kendine güven, girişkenlik, kollektif ruh, diğer gerekli özellik ve niteliklerimizle birlikte bu yanlarımızı daha da geliştirdiğimiz durumda eylemlerimiz giderek daha etkili, kesintisiz, yaygın olacaktır. Özellikle yeni yoldaşlarımız girişkenlik, teorik gelişim, pratik insiyatif, kendine güven, devrimci sorumluluk bakımından çok umut verici ve örnek tutumlar sergiliyorlar. Hızla gelişiyorlar.

(...) B

24 Şubat 1991

Eleştiriye cevap

Bu satırlarla *Ekim*'in sayfalarını meşgul etmek istemezdim. Ne var ki A. Kızılkaya yoldaş yazmama tercihimi elimden almış bulunuyor. Yoldaş, "Yoldaşlara Mektup"a ilişkin eleştirisini aşağılama gibi bir iddianın üzerine oturtuyor ve bir özeleştiri çağrısıyla bitiriyor. Bu durumda yazmamak çağrıyı kaale almamak saygısızlığı olurdu.

Öncelikle şunu belirtmem gerekiyor. İçerik ve biçimi bir yana yoldaşın tepkisini oldukça anlamlı buluyor ve değer veriyorum. Ne ki aşağılandığını düşünüyor ve aşağılandığına inanan her kişilikli devrimci için kaçınılmaz olan ve ancak erdem sayılabilecek tepkisini ifade ediyor. Bir devrimci, kimden gelirse gelsin, öyle olsun veya olmasın, aşağılanma olarak değerlendirdiği bir yönelimi kabul edemez, etmemelidir.

Eleştirinin içeriğine gelince; sözkonusu mektubun yazılış nedenleri, hedefleri, üslubundaki öfke vb. yönleriyle etraflıca tartışmaksızın soruna açıklık getirmek oldukça zor. Söylenecek hayli şey var. Oysaki illegalite ve gizlilik sınırlılıktır da. Doğal olarak söyleyeceklerim buradan söylenebilecekler ölçüsünde olabilir. Bunun gözetilmesi gerekiyor.

Ekim'in 39. sayısında yayınlanan "Yoldaşlara Mektup" bir iç yazışmadır. Muhatabı ildeki faaliyetin örgütlenmesinden doğrudan sorumlu olan yönetici organdır. Yazılmasını zorlayan nedenler, mektupta atıfta bulunulan tekil örneklerden ötedir. Belirli bir örgüt deneyimine, yanısıra da ildeki örgütsel yapının bünyesini kemiren köklü zaafların bilgisine sahip olmayan bir okur, mektubu kendi bütünlüğü içinde kavramakta zorlanabiliyor. Mektubun asıl konusu olan popülist çalışma tarzının eleştirisi başarılı bir biçimde konulamadığından, bu zorluk daha da artıyor.

Bölgeye ilişkin dolaysız bilgiler ve bölgeden *Ekim*'e gelen onlarca mektuptan oluşan bir tablo var. Öteden beri sürüp gelen ısrarlı eleştiri ve uyarılara karşın izlenen popülist bir çalışma tarzı, örgütsel dağınıklık, hareketin ildeki yaygın etkisine rağmen güç ve olanakların fabrikalara yöneltilememesi, sınıf hareketine yabancılaşan soyut "sosyalizm" tartışmalarına gösterilen eğilim, bu tablonun belirgin özellikleri olarak öne çıkıyor.

Bu sorunlara dikkat çekilirken, mektubun ikna gücünü artırmak ve gereksiz bazı itirazların önüne geçmek için ancak veri olabilecek kimi ilginç örnekler etrafında tartışılıyor konu. Bu örnekler ki, bölgede örgütsel ve siyasal faaliyetimizi dumura uğratabilecek ağırlıktaki zaafların kendileri ya da sebepleri değil aksine sonuçlarıdır. Bölgenin genel zaafından bağımsız olarak ve her biri kendi içinde ele alındığında, o düzeyde bir tartışmaya yolaçacak öneme sahip olmadıkları gibi, giderilemeyecek yetersizlikler de değildir. Dolayısıyla eleştirilerin muhatabı, bu ilginç örneklerin sahipleri olamaz. Saflarımızda mücadele eden tüm devrimcilerin teorik-pratik eğitimiyle yükümlü olan, onların ilgi ve enerjisini fabrikalara ve sınıf hareketine yöneltmeyi iş edinmiş mahalli yönetimin hareketin genel yönelimleriyle bağdaşmaması durumunda, örneklenen kimi geri kavrayışlar kaçınılmazdır, dahası çok da önemli değildir. Mektubun geneline hakim olan "öfke", ildeki yönetici yoldaşların ya da arzulanan düzeyde net bir teorik siyasal kavrayışa ulaşamamış olsalar da kapitalizme kin ve öfke yüklü devrimcilerin aşağılanmasını değil, olsa olsa onların "tabandan uyarı" olarak dile getirdikleri devrimci duyarlılıklarına ve militan karakterlerine layık bir önderlik düzeyinin sergilenememesine duyulan tepki ve tahammülsüzlüğü anlatır.

Devrimci yaşamının henüz başında olmasına karşın, kendine olan güveni, teorik sorunlara olan ilgisi, dinamik ve kararlı oluşuyla dikkat çeken Kızılkaya yoldaşın, bizim açımızdan canalıcı olan bir sorunun sözkonusu edildiği bir mektupta, bu sorunları tartışmak yerine, bir mektubuna atıfta bulunulmasından bu denli alınganlık göstermesi bir devrimcinin eleştiriye açık olmasıyla hangi oranda bağdaşıyor ki?

Son olarak, değil omuz omuza olduğum kendi yoldaşlarımı, herhangi bir komünisti aşağılayabileceğimi düşünemiyorum. Bir an için soğukkanlılığımı yitirip bu şaşkınlığı gösterebileceğim düşünülebilir. Ancak yoldaşın sözkonusu mektubu herhangi bir yerde değil, Merkez Yayın Organında okuduğuna göre bunu düşünmekle yine de haksızlık etmiş olur. Zira komünist bir hareketin düzeyi ve ciddiyeti ile devrimci kamuoyunda haklı bir güven ve itibarı olan kürsüsünden komünistlerin aşağılanabileceği o denli kolay düşünülmemeliydi. *Ekim* redaksiyonunun bugüne kadarki hassasiyeti güvence kabul edilip böylesi bir durumun hiç değilse onun sayfalarından yansıtılmayacağından kuşku duyulmamalıydı.

S

(*Baştarafı s. 44'de*)
suç olmaktan çıkarmak değil. Nitekim adalet bakanı O. Sungurlu "Yeni Terör Yasası çıkmadan bu maddelerde bir değişiklik sözkonusu değil" diyor. Bundan çıkan sonuç şudur: Yapılmak istenen düşünmeyi ve örgütlenmeyi suç olmaktan çıkartmak değil, devlete-düzene zararlı olamayacak düşünce ve örgütlülükleri suç olmaktan çıkartmak, liberalizme ve reformizme kapı aralamaktır. Bu akım ve eğilimlerin devrimci düşünce ve örgütlülük karşısındaki dalga-kıran rolünü oynayabilmesidir, bunun zeminini döşemektir. Devrimci hareketi reformize etmek, yasal sınırlara çekmektir. Böylece hem "demokratikleştiklerini" inandırıcı bir hale getirebilecekler, hem de kendini yasalarla sınırlamayan devrimci harekete yönelik saldırılarını meşru hale getirecekler. Dahası bu yasal değişikliklerle olağanüstü hal uygulaması adı verilmeden süreklileştirilecek. Bütün hazırlık ve çabalar bu yöndedir. Nitekim Körfez savaşından beri üzerinde tartışılan "İkinci Cephe", içte işçi hareketine ve devrimci harekete yönelik yeni bir saldırı dalgası olarak açılmış bulunuyor.

TCK'nun başka bazı maddelerinde yapılan değişikliklerle faşist militanlara özel bir af çıkarılıp, cinayetlerine devam etmelerinin zemini yaratılırken, "Yeni Terör Yasası"yla devrimciler için cezaların artırılması yoluna gidiliyor. 141 ve 142. maddelerde yapılmak istenen değişikliklerle devrimci örgütler "terörist örgüt", devrimciler de "terörist" ilan edilmeye çalışılıyor. Bir yandan reformist sol örgütleri yasal çerçeveye çekip düzenin birer eklentisi haline getirilmeye çalışılırken, diğer yandan da yasal çerçeveye sığmayan devrimci örgütler "terörist" ilan edilip, kitlelerden tecrit edilmeye çalışılacak. Yapılan hesap gayet nettir; gizli örgüt fobisi yaratılarak örgütlenme isteğini kırmak! Böylelikle burjuvazinin devrimci örgütlere ve basına yönelik saldırıları da "teröristlere karşı" adı altında meşrulaştırılmak isteniyor.

Bu durum, hem bir gerilemenin ve hem de acz içinde olan burjuvazinin gerilemek zorunda kaldıkça azgınlaştığının ifadesidir. Uyanık olmalıyız. Burjuvaziyi daha da geriletmenin yolu burjuvazinin iki yüzlü ve saldırgan politikasını teşhir etmek ve yığınları harekete geçirmekten geçer. Yasal olanakları kullanmasını bilebilmeli ama yasallık tuzağına düşmemeliyiz.

Burjuvazinin yasallık kapısını aralamasını ve devrimci hareketi yasal sınırlar içerisine çekip reformize etmesi oyununu anlayamayanlar sorunu doğru kavrayamazlar. Doğru taktikler uygulayamazlar. Yasal olanaklardan doğru bir biçimde yararlanmasını beceremezler. Sonuçta "yasal olanaklardan yararlanma" adı altında yasalcılığa-reformizme kayarlar. Kendini burjuvazinin bilgisi ve denetimi dışında devrimci bir biçimde varetmeyen, illegalite kurallarını sıkı uygulayamayan bir örgüt, örgütsel varlığını teminat altına alamaz. Siyasal faaliyetini süreklileştiremez. Burjuvazinin saldırılarına açık hale gelir. Saldırılara dayanma gücü gösteremez ve dağılma sonucuyla yüzyüze gelir.

Biz bir toplumsal devrim örgütüyüz. Sermayenin örgütlü gücünü devirmek, ancak sağlam temellere oturan, gizli çalışmada ısrarlı ve sıkı bir örgütlü güçle mümkündür. Yasalara sığmayan, yasalara rağmen ve yasalara karşı örgütlenen illegal ihtilalci bir parti örgütüyle sermayeyi yıkabiliriz. Biricik teminatımız ihtilalci parti örgütümüzdür.

Bundan yasal imkan ve mevzilerin kullanılamayacağı veya kullanılmaması gerektiği gibi sol sekter bir sonuç çıkmaz. Doğaldır ki, illegal temellere sahip bir ihtilal örgütü tüm yasal imkanlardan yararlanacaktır. Bununla da yetinmez, bu imkanları genişletmenin, yasaları işlemez kılmanın çabasını verir. İllegal temele sahip bir ihtilal örgütü gelişip yetkinleştikçe doğal olarak bir çok yasal olanağı da ustaca kullanma gücüne kavuşur. Sorun yasal olanakları kullanıp kullanmama değil, bu olanakları en usta bir biçimde kullanma ve legalizm cereyanına kapılmama sorunudur. Yakın tarihimiz bu açıdan oldukça öğretici derslerle doludur. '70'li yıllarda devrimci örgütler legal olanaklardan yararlanma adına legalizmin batağına saplandılar. Belki bir çoğu bu yolla kolay güç topladı, ama bu güçleri kaybetmekte aynı oranda kolay oldu. Çünkü kazanılan güçlerle yaratılan örgütler açık hale gelmişti. Legalizm örgütleri sarmıştı. Tarihten ve kendi geçmişlerinden ders alamayanlar, toplumu dönüştürme güç ve kudretini gösteremezler.

Toparlarsak; bizim için sorun legal olanakları kullanıp kullanmama sorunu değil. İllegal bir örgütlenme ve faaliyet temelin üzerinde çeşitli legal mevzileri akılcı ve doğru bir biçimde, doğru bir zamanda kullanmaktır.

Bu ustalığı gösteremeyen bir hareket gelişip yetkinleşemez, ya da saldırılar karşısında tutunamayarak dağılır gider.

141-142 aldatmacası

T. Serdar

Burjuvazi ikiyüzlüce sürdürdüğü "demokratikleşme" güldürüsüne yeni bir halka daha ekliyor. TCK'nun 141-142 ve 163. maddelerinin değiştirileceği, sermayenin sözcülerinden Oltan Sungurlu tarfından açıklanıyor. İlginç olan yan, 141-142 ve 163. maddelerin kaldırılacağının değil, değiştirileceğinin açıklanmasıdır. Dahası, bunların ancak "yeni terör yasası"nın çıkmasıyla birlikte gerçekleştirilebileceğinin açıklanıyor olmasıdır. Bu değişikliklerin adı da "çağdaşlaşma" ve "demokratikleşme" olarak konuyor.

Çağdaşlaşma ve demokratileşme! Bu sermaye sözcüleri için tam bir ikiyüzlülüktür. Aldatmaca ve yalandır. Zira sermaye düzeni çağdışılığı ve haydutluğu temsil ediyor. Emperyalist haydutluğun Irak halkına yönelik katliamının adı çağdaşlık değil vahşettir. Bu vahşetle emperyalistlere uşaklıkta kusur etmeyen Türk burjuvazisi bu vahşetin suç ortağıdır. Kürt ulusu üzerinde azgın terör estiren, Kürt ulusunun ulusal hak eşitliği bir yana, varlığını bile kabul etmek istemeyen sömürgeciler çağdaşlıktan bahsedemezler. Mengen'de yüzbinlerce işçi ve emekçinin karşısına orduyu çıkaranlar, işçi sınıfının ve toplumun tüm ezilen kesimlerinin en küçük bir hak talebini şiddet yoluyla bastırmaya çalışanlar çağdaş değil,çağını doldurmuş sömürü düzeninin zorba bekçileridir. Tüm dünya burjuvazisi gibi Türk burjuvazisi de çağını doldurmuş, tarihi meşruluğu olmayan bir rejim temsilcisidir.

Bu sermaye uşaklarının sözünü ettiği demokrasi sermayenin işçi ve emekçiler üzerindeki keyfi yönetimidir, kaba burjuva diktatörlüğüdür. Düzene muhalif olan tüm toplumsal sınıf ve katmanların düzene bağlandığı, burjuvazinin çizdiği sınırlar içinde kalmayı kabul ettiği, sermayenin istediği biçimde toplumu yönettiği bir "demokrasi"dir. Burjuvazinin istediği demokrasi, işçi ve emekçiler için söz, basın, toplantı, gösteri, örgütlenme, vb. özgürlükleri içermiyor. Kitlelerin sürü haline geldiği ve gerici düzen partilerinden birine oy verdiği bir sistem istiyor. Bu da demokrasi değil, keyfi bir sermaye diktatörlüğüdür. Bugünkü biçimiyle faşist diktatörlüktür.

SHP'sinden DSP'sine burjuva muhalefet partileri bu değişikliğe alkış tutmaktadırlar. Ancak kendilerinin daha "demokrat" olduklarını göstermek için bu değişikliğin bir an önce yapılmasını istemekle yetinmektedirler.

Sermayenin uşakları bir yandan "demokratikleşme"den bahsediyor, diğer yandan azgın bir terör estiriliyor. Faşist terörün dozu artırılıyor. Rejim giderek daha da sertleşiyor. Son bir kaç ayda kapatılan derneklerin sayısı hayli kabarıktır. Çeşitli kültürel etkinlikler gerekçesiz engelleniyor. Savaş psikolojisi yaratılarak grevler erteleniyor. Devrimci muhalefet sert saldırılarla sindirilmeye çalışılıyor. Devrimci basın ve kamuoyunu susturmak için her yola başvuruluyor. İşkenceler daha da yoğunlaştırılıyor. Son üç ayda işkencede öldürülenlerin sayısı 9'u buldu. İşkencede öldürülenlerin ardından yapılan açıklamalar hep aynı; "intihar etti", "kalp krizi", "kendini aşağıya attı" vs. Nedense "intihar" edenler emniyeti seçiyor! "Aşağıya atlayan"lar siyasi polis binalarının üst katlarını seçiyor! Bu yalanlarla işkence kamuoyundan gizlenmek isteniyor. Türkiye yıllardır aynı filmi tekrar tekrar izliyor.

Peki rejimin sertleştiği ve esneme imkanı bulamadığı bugün bu maddelerdeki değişiklik neyi amaçlıyor?

Öncelikle bu bir liberalleşme çabası değildir. Türkiye bugün yoğun bir ekonomik ve politik kriz yaşıyor. Başta işçi sınıfı olmak üzere, toplumsal muhalefet kabarıyor, hak talepleri artıyor. Burjuvazi artık yalnızca terörle bu yükselişin önüne geçemiyor. Bu maddelerde çeşitli değişiklik yaparak düzene esneme imkanı ve kitleleri oyalama-aldatma olanağı sağlamaya çalışıyor. Böylelikle başta söz, basın ve örgütlenme taleplerini geri plana atabileceğini umuyor.

141-142, faşist İtalya ceza yasasından alınmış maddelerdir. Bu maddelerin faşist niteliği ve kapsamı artık iyice açığa çıkmıştır. " İnsan hakları evrensel beyannamesi" ve bir çok uluslararası anlaşmaya imza koyan faşist TC, içerde ve dışarda açıktan bunları savunamıyor. Bu hem "demokratikleşiyoruz", "çağdaşlaşıyoruz" demagojilerini boşa çıkarıyor (zira düşüncenin açıktan suç sayıldığı ülkelerden biridir Türkiye) hem de uluslararası planda TC'nin inandırıcılığını ortadan kaldırıyor.

Yapılmak istenen düşünmeyi ve örgütlenmeyi

(Devamı s. 43'de)